

Strategisk kultur i EU

– en forhindring og forudsætning for EU som sikkerhedspolitisk aktør

2. maj 2013

Lea Kahlke Hansen

Cand.Ling.Merc. i Italiensk og Europæiske Studier

Copenhagen Business School

Vejleder: Kristian L. Nielsen, Center for Europaforskning

Specialets omfang: 181.032 tegn, svarende til 79,6 normalsider à 2275 tegn

Strategic Culture in the European Union

- An obstacle and a precondition for the EU as an actor in security policy

The thesis examines the concept of strategic culture in relation to the European Union. It poses the following question: What did the conflict in Libya, 2011, tell us about the influence of strategic culture on the European Union and its capacity as an actor in security policy?

The theoretical focal point of the thesis is the concept of strategic culture. Strategic culture concerns how the behaviour of states in the international system is influenced by their individual historical backgrounds.

The thesis is structured to answer the following research questions: * How can the strategic cultures of the most important EU memberstates be characterised, and how do they differ from each other? * How has the EU tried to create a common European strategic culture, what is it based on and what constitutes it? * How did the strategic cultures manifest themselves during the conflict in Libya, 2011? * What impact did the national strategic cultures have on the EU in Libya, and what does the EU's handling of the conflict tell us about a common European strategic culture or lack thereof?

The analysis concerns the strategic cultures of the United Kingdom, France and Germany. These countries represent very different military traditions; they have different opinions on the use of force as an acceptable foreign policy instrument and they have prioritised differently between NATO and the European security cooperation.

Since the Maastricht Treaty came into force in 1992, the EU has sought to enhance its own capacity as an actor within security policy. The European Security Strategy from 2003 was an important step in this process. However, the guidelines for the use of military force are not clearly described in the Security Strategy, and the attempt to create a common European strategic culture has been met with scepticism.

The conflict in Libya, 2011, seemed an obvious possibility for the EU to prove itself as a security actor in its own neighbourhood. The intervention was clearly legitimised, there were European interests and fundamental values on the line, and Europe had a broad variation of resources which could be useful for both military and humanitarian purposes in Libya.

Still, the EU did not play a significant role. The differences between the national strategic cultures were clearly expressed in the behaviour of the member states, who had different opinions on how to

deal with the conflict in Libya. The member states could not agree on the use of force, which made it impossible for the EU to forge a common position of any importance. The reaction of the EU was limited to economic restrictions, diplomacy and aid. The conflict in Libya showed us, that these are the instruments that constitute the European strategic culture today.

The thesis concludes that the divergence in national strategic cultures within the EU is a major obstacle for the Union in the process of forging a complete and common European strategic culture and thus becoming a serious security actor on the world stage.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Problemformulering	4
Metode	6
Teori og begreber	8
Begrebsafklaring: Om begrebet strategisk kultur	8
1. Om nationale strategiske kulturer	14
1.1. Storbritannien	15
1.1.1. Selvforståelse	15
1.1.2. Holdningen til brugen af militær	16
1.1.3. Alliancestruktur	17
1.1.4. Delkonklusion	21
1.2. Frankrig	22
1.2.1. Selvforståelse	22
1.2.2. Holdningen til brugen af militær	23
1.2.3. Alliancestruktur	24
1.2.4. Delkonklusion	26
1.3. Tyskland	26
1.3.1. Selvforståelse	26
1.3.2. Holdningen til brugen af militær	27
1.3.3. Alliancestruktur	29
1.3.4. Delkonklusion	32
2. En fælles europæisk strategisk kultur	34
2.1 Forskellige opfattelser	34
2.2 De første byggesten	35
2.3 Den Europæiske Sikkerhedsstrategi	36
2.4 Petersbergopgaverne	38
2.5 Er Sikkerhedsstrategien en strategi?	39
2.6 Hvilken strategisk kultur lægger EU op til med ESS?	40

3. Strategisk kultur i praksis: Konflikten i Libyen i 2011	41
3.1. Kort om Det Arabiske Forår og konflikten i Libyen	41
3.2. Britisk og fransk pres: Sanktioner og fordømmelse af Gaddafi	42
3.3. Tysk passivitet i FN	44
3.4. Intern splittelse og kritik af EU-linjen	46
3.5. Uenighed om NATOs rolle	47
3.6. Storbritannien og Frankrig som drivkræfter i interventionen	49
3.7. EUFOR Libya	49
3.8. EU og Tyskland styrker kontakten med Libyen	50
3.9. Cameron og Sarkozy som Libyens frelsere – og fremtidige handelspartnere	50
3.10. De nationale strategiske kulturers betydning for landenes adfærd	51
3.10.1. Storbritannien	51
3.10.2. Frankrig	53
3.10.3. Tyskland	55
4. EU's rolle i Libyen: Hvilken fælles europæisk strategisk kultur?	58
4.1. En konflikt skræddersyet til EU	58
4.2. Sikkerhedsstrategiens tomme løfter	59
4.3. EUFOR Libya – en aprilsnar	60
4.4. Ingen opbakning til Catherine Ashton og Udenrigstjenesten	61
4.5. EU-toppens overdrivelse af Unionens rolle	64
4.6. Så hvad er EU's strategiske kultur?	65
Perspektivering	68
EU i Libyen siden 2011	68
Borgerkrigen i Syrien	69
Mali	71
Nye initiativer til europæisk forsvarssamarbejde	72
Den franske individualisme	73
Økonomisk krise	73
Konklusion	75
Litteraturliste	77

Forkortelser

CDU	Christlich Demokratische Union Deutschlands, tysk konservativt-kristendemokratisk parti
EF	Det Europæiske Fællesskab
ESFP	Den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik
ESS	Den Europæiske Sikkerhedsstrategi
EU	Den Europæiske Union
EUFOR Libya	European Union Force – Libya
FDP	Freie Demokratische Partei, tysk liberalt parti
FN	De Forenede Nationer
FSFP	Den Fælles Sikkerheds- og Forsvarspolitik
FUSP	Den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik
HHG	Helsinki Headline Goals
IR	Internationale Relationer
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NSS	The National Security Strategy of the United States of America
TNC	Transitional National Council, Libyens overgangsråd
WEU	Den Vesteuropæiske Union

Indledning

Siden udenrigspolitikken blev skrevet ind i Maastrichttraktaten i starten af 1990'erne har EU haft det mål at blive en aktør, som taler med én stemme i resten af verden. Et vigtigt skridt i den retning var Den Europæiske Sikkerhedsstrategi fra 2003, som bl.a. præsenterede EU's målsætning om at udvikle en fælles europæisk strategisk kultur.

Udviklingen af en sikkerhedspolitisk dimension indenfor EU er en naturlig udvikling af samarbejdet. EU er blevet kaldt en økonomisk kæmpe, men en politisk dværg. Samarbejdet er allerede dybt integreret økonomisk, men mange skeptikere har hævdet, at EU aldrig vil kunne få en egentlig fælles udenrigspolitik eller fælles strategisk kultur.

Dette speciale handler om begrebet strategisk kultur og dets betydning for EU's forsøg på at blive en sikkerhedspolitisk aktør. Strategisk kultur drejer sig om holdningen til hvor, hvornår og hvordan militær magt anvendes. En fælles europæisk strategisk kultur ville altså indebære, at der i EU eksisterer en fælles holdning til disse emner blandt medlemslandene.

Konflikten i Libyen under Det Arabiske Forår i 2011 virkede som en konflikt, der var skræddersyet til EU's kompetencer. Men medlemslandene kunne ikke blive enige om, hvad man skulle gøre, og hvem der skulle gøre det. Resultatet blev en svag udenrigspolitisk reaktion fra EU's side, som mest drejede sig om økonomiske sanktioner mod Gaddafi-regimet samt forsikringer fra Højtstående Repræsentant for den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik (FUSP)¹ Catherine Ashton om, at EU altså var på oprørernes side og ønskede Gaddafis tilbagetræden.

For at forstå de enkelte staters valg i forbindelse med konflikten i Libyen i en dybere sammenhæng, er det nødvendigt at kigge på deres strategiske kulturer. Hver stat skal forstås i lyset af sin egen historiske kontekst, idet traumer, værdier, ideologier og institutioner har stor indflydelse på nationale strategiske kulturer.² Ved at analysere handlingsforløbet under konflikten i Libyen i dette perspektiv,

¹ Det militære aspekt af FUSP (den Fælles Udenrigs- og Sikkerhedspolitik) hed indtil 2009 ESFP (den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik). Med Lissabontraktatens ikrafttrædelse i 2009 blev ESFP omdøbt til FSFP (den Fælles Sikkerheds- og Forsvarspolitik). For nemhedens skyld har jeg valgt at være konsekvent og bruge betegnelsen FSFP gennem hele specialet, uanset om der er tale om begivenheder før eller efter 2009.

² Christopher Hill, 'The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role', *Journal of Common Market Studies*, 31:3 (1993): 308.

finder man en vigtig grund til, at det ikke lykkedes EU at præsentere en samlet strategisk kultur ifht. Libyen.

Mit formål med dette speciale er således at belyse, hvorledes heterogeniteten i nationale strategiske kulturer, som skaber rammerne for medlemsstaternes udenrigspolitiske adfærd, er en væsentlig forhindring for EU's bestræbelser på at realisere en fælles europæisk strategisk kultur. Min problemformulerings hovedspørgsmål lyder derfor:

Hvad viste konflikten i Libyen om begrebet strategisk kulturs betydning for EU's formåen som sikkerhedspolitisk aktør?

For bedst muligt at kunne belyse denne problemstilling, tager jeg udgangspunkt i følgende arbejdsspørgsmål:

- 1) Hvordan kan man overordnet karakterisere de strategiske kulturer i de vigtigste medlemslande, og hvordan adskiller de sig fra hinanden?**
- 2) Hvordan har EU forsøgt at skabe rammerne for en fælles europæisk strategisk kultur, hvad er den baseret på og hvad udgøres den af?**
- 3) Hvordan kom de strategiske kulturer til udtryk i praksis i forbindelse med konflikten i Libyen i 2011?**
- 4) Hvilken betydning fik de nationale strategiske kulturer for EU i Libyen, og hvad kan man ud fra håndteringen af konflikten sige om EU's strategiske kultur eller mangel på samme?**

For overskuelighedens skyld har jeg valgt at dele mit speciale op i fire hovedafsnit, som følger min opdeling af arbejdsspørgsmål.

Indledningsvist redegør jeg for mine valg af metode og teori, samt argumenterer for de valg og fravalg, jeg har foretaget i forbindelse med dette. Den teoretiske redegørelse drejer sig hovedsageligt om begrebet strategisk kultur og dets betydning.

Herefter fremhæver jeg i specialets første del markante forskelle på de strategiske kulturer i tre udvalgte medlemslande, nærmere bestemt Storbritannien, Frankrig og Tyskland. Jeg inddrager de tre landes selvforståelse, deres forhold til militær magt samt deres alliancestruktur. Formålet med dette afsnit er at illustrere, hvor stor heterogeniteten er indenfor nationale strategiske kulturer.

I specialets anden del belyser jeg, hvorledes EU har forsøgt at så sæden til en fælles europæisk strategisk kultur, hvorfor en strategisk kultur er vigtig for EU og hvor udfordringerne ligger. Desuden inddrager jeg bl.a. Den Europæiske Sikkerhedsstrategi fra 2003 og ser nærmere på, hvilken strategisk kultur den lægger op til.

I specialets tredje og fjerde del behandler jeg konflikten i Libyen under Det Arabiske Forår i 2011. I tredje del beskæftiger jeg mig med, hvordan Storbritannien, Frankrig, Tyskland og EU forholdt sig til konflikten og hvordan de reagerede, samt hvordan landenes adfærd kan ses som et udtryk for deres respektive strategiske kulturer.

I specialets fjerde del diskuterer jeg, hvorfor konflikten i Libyen var en oplagt mulighed for, at EU kunne vise sig som en aktør på verdensscenen, samt hvad EU's samlede håndtering af konflikten fortæller os om EU's strategiske kultur eller mangel på samme.

Endelig perspektiverer jeg mit emne til andre relevante og aktuelle problemstillinger og konkluderer på mine observationer.

Metode

Når man beskæftiger sig med kultur, identitet og politik, som jeg gør i mit speciale, er fortolkning af begivenheder og deres konsekvenser et centralt analyseværktøj. Derfor danner den hermeneutiske metode baggrund for specialet. Hermeneutikkens vigtigste begreber er fortolkning og mening, og paradigmet handler kort og godt om fortolkning af noget, der har en mening – dvs. mennesker, menneskers handlinger og produkterne af disse.

Et centralt begreb indenfor hermeneutikken er den hermeneutiske cirkel. Cirklen er et billede på, at man i forbindelse med fortolkning bevæger sig mellem en forståelse af enkelte dele og en forståelse af helheden. Cirkelbevægelsen illustrerer, at en enkelt del kun kan forstås ud fra sin helhed, mens helheden kun kan forstås, hvis man kender alle enkeltdele.³ Dette speciales formål er netop at belyse udvalgte enkeltdele for bedre at kunne forstå helhedsbilledet.

Specialets teoretiske omdrejningspunkt er begrebet strategisk kultur. Strategisk kultur trækker på socialkonstruktivismens fokus på kultur, ideer og identitet, hvilket jeg kort vil komme ind på i teoriafsnittet. Dog redegør jeg i teoriafsnittet hovedsageligt for begrebet strategisk kultur, da det er det, der er specialets fokus.

Grunden til, at jeg har valgt at tage udgangspunkt i konflikten i Libyen er, at af de lande, som var forbundet med Det Arabiske Forår, var Libyen det land, hvor Vesten spillede den største rolle. Derudover var Libyen-konflikten en oplagt konflikt for EU at gå ind i, både på grund af tætte europæiske forbindelser til landet, men også fordi det var en mulighed for, at EU kunne vise sig som en vigtig aktør i sit nabolag. Endelig er Libyen interessant, fordi konflikten i landet i høj grad udstillede EU-landenes forskellige tilgange.

Tidsmæssigt har jeg valgt at afgrænse min søgning til 2011. I mine redegørelser for, hvordan EU og medlemsstaterne handlede overfor Libyen, har jeg således kun medtaget begivenheder fra 2011. Det er et overskueligt tidsrum, og omfatter samtidig hele forløbet fra starten på demonstrationerne til Gaddafis fald og død. Hvad der er sket i Libyen siden 2011 er altså ikke specialets fokus.⁴

³ Mogens Pahuus, 'Hermeneutik', i Humanistisk Videnskabsteori, redigeret af Finn Collin og Simo Køppe (Viborg: DR Multimedie, 2003), 140-163.

⁴ Dog har jeg fulgt situationens udvikling indtil d. 1. april 2013, og det senere forløb indgår som en del af min perspektivering til sidst i specialet.

Når jeg har valgt at inddrage netop Storbritannien, Frankrig og Tyskland i min analyse, er det fordi de tre lande har været de vigtigste aktører bag udviklingen af FUSP, og deres evne til at arbejde sammen er forudsætningen for, at EU's sikkerhedspolitik kan udvikles.⁵ Kun Storbritannien og Frankrig har den militære kapacitet, der skal til for at intervenere i andre lande, men Tyskland er en nødvendig allieret for dem begge. Hvis der skal ske nogen sikkerhedspolitisk udvikling i EU-regi, kræver det, at de tre lande er enige, i hvert fald om nogle grundlæggende præmisser. Endvidere har jeg valgt disse tre lande, fordi jeg på forhånd vidste, at deres strategiske kulturer ville give et indtryk af den store heterogenitet, der findes på det felt.

I min analyse har jeg valgt at fokusere på tre aspekter af de nationale strategiske kulturer; selvforståelse, holdningen til brugen af militær magt, samt alliancestruktur. At foretage en gennemgående analyse af landenes strategiske kulturer er et omfattende arbejde, som ikke er muligt indenfor rammerne af mit speciale. Analysens formål er således ikke en udtømmende gennemgang af de strategiske kulturer, men derimod at fremhæve nogle nøgleaspekter og ud fra dem illustrere, hvor store forskelle der er på nationale strategiske kulturer i Europa.

Når jeg har valgt tage udgangspunkt i konflikten i Libyen i 2011 er det for at illustrere EU's rolle og de udfordringer, samarbejdet står overfor. Libyen og dets historie eller Det Arabiske Forår som sådan er altså ikke specialets fokus. Det samme gælder USA og NATO, som også figurerer gennem specialet. Disse aktører og faktorer er en del af det internationale system, og når de inddrages i specialet, er det i kraft af deres relation til og betydning for EU og medlemsstaterne.

Den empiri jeg har brugt har været sekundærempiri, i første del af specialet hovedsageligt bøger. Senere i specialet bruger jeg primært avisartikler, da der stadig er tale om en ret aktuel konflikt. Udover danske artikler har jeg også benyttet mig af engelske medier og Euobserver, samt enkelte tyske artikler. Derudover har jeg brugt publikationer fra tænketanke, fagblade og officielle dokumenter fra EU's institutioner.

⁵ Christopher Hill og Michael Smith, *International Relations and the European Union*, 2. udgave (Oxford: Oxford University Press, 2011), 62.

Teori og begreber

Specialets teoretiske omdrejningspunkt er begrebet strategisk kultur, som handler om, hvordan staters individuelle historiske baggrunde påvirker deres sikkerhedspolitiske adfærd. Strategisk kultur trækker i høj grad på socialkonstruktivismen, der som metateori indenfor Internationale Relationer (IR) fokuserer på kultur, identitet og andre sociale faktorer.

Ifølge den socialkonstruktivistiske tankegang er det vigtigste aspekt af det internationale system socialt, frem for materielt. Social interaktion, ideer og normer skaber den sociale virkelighed, en stat befinder sig i. Det er disse faktorer, som har betydning for, hvordan en stats identitet og interesser former sig.⁶ Det er altså nødvendigt at se på de ideer og normer, der kendetegner de forskellige aktører på verdensscenen og relationerne mellem dem for at forstå det internationale system.

Det er denne fokus på ideer og identitet, som også er grundlæggende indenfor strategisk kultur.

Begrebsafklaring: Om begrebet strategisk kultur

Tanken om sammenhæng mellem kultur og politik er ikke ny. Fx har både Sun Tzu og Thucydides omtalt betydningen af kultur og dens påvirkning af strategi, og Carl von Clausewitz påpegede i 1800-tallet, at krig er et subjektivt fænomen, som konstant ændrer sig og påvirkes af de medvirkende.⁷

Alligevel var kultur bemærkelsesværdigt fraværende i IR-debatten i mange år, hvor de førende teorier var realisme, liberalisme og forskellige varianter deraf. Siden tog forskellige mindre teoriretninger imidlertid kulturen til sig og begyndte at undersøge nationale identiteter og deres indflydelse på staters adfærd.

Studier af strategisk kultur har til formål at klargøre, hvordan staters historiske baggrunde påvirker deres sikkerhedspolitik og deres adfærd i det internationale system.⁸ Strategiske kulturer vil altid være unikke, fordi de bygger på forskellige historiske baggrunde⁹ og individuelle nationale 'historiske

⁶ Alexander Wendt, 'Identity and Structural Change in International Politics', i *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, redigeret af Yosef Lapid og Friedrich Kratochwil (London: Lynne Rienner Publishers, 1996), 48.

⁷ Stephen B. Smith, 'The Geographic Origins of Strategic Culture', *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences* 14:4 (2012) 43.

⁸ Kerry Longhurst, *Germany And The Use Of Force* (Manchester: Manchester University Press, 2004), 1.

⁹ Smith, 'The Geographic Origins', 53.

hukommelser'.¹⁰ Man kan sige, at en nations strategiske kultur er et udtryk for den virkelighed, som nationen ser. Kerry Longhurst har defineret strategisk kultur som:

*"... a distinctive body of beliefs, attitudes and practices regarding the use of force, which are held by a collective (usually a nation) and arise gradually over time, through a unique and protracted historical process. Strategic culture is persistent over time, tending to outlast the era of its original inception, although it is not a permanent or static feature. It is shaped and influenced by formative periods and can alter, either fundamentally or piecemeal, at critical junctures in that collective's experiences."*¹¹

Studierne af strategisk kultur tog især fart med starten på den kolde krig. USA's regering var ivrig efter at kunne aflæse landets tyske og japanske fjenders intentioner, og derfor gav regeringen økonomisk støtte til studierne af nationale karakterer og strategier.¹² I 1977 navngav Jack Snyder begrebet i forbindelse med studier af sovjetisk atompolitik. I en rapport til RAND Corporation advarede Snyder mod den opfattelse, at Sovjetunionen nødvendigvis delte USA's værdier og tænkemåder indenfor strategisk planlægning. Ifølge Snyder havde Sovjetunionens historie og tidligere krigsoplevelser været bestemmende for særlige ideer og adfærdsmønstre, som udgjorde en form for prisme; en bestemt måde, Sovjetunionen anskuede sikkerhedspolitiske emner på. Dette havde ført til, at Sovjetunionen havde udviklet en særlig sikkerhedspolitisk strategi, eller strategisk kultur, som var unik for Sovjetunionen og således forskellig fra USA's perspektiv.¹³

I 1970'erne og 1980'erne vandt strategisk kultur-begrebet især indpas i forbindelse med atomvåbenpolitik. Med den kolde krigs afslutning blev det kørt ud på et sidespor, men har fået en renæssance, bl.a. i forbindelse med EU's forsøg på at skabe en fælles europæisk udenrigspolitik. Siden begrebet blev introduceret har teoretikere givet forskellige bud på, hvordan det bør defineres, hvad det indeholder og hvad dets rolle er ifht. staters handlemuligheder og adfærd i det internationale system, og dette debatteres stadig. Nogen vil mene, at denne begrebsmæssige uenighed gør det svært at bruge strategisk kultur rent videnskabeligt. Men man kan også argumentere for det

¹⁰ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 19.

¹¹ Kerry Longhurst og Marcin Zaborowski, *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda* (London: Routledge, 2005), 89.

¹² David G. Haglund, 'What Good is Strategic Culture? A Modest Defence of an Immodest Concept', *International Journal* 59:3 (2004) 491.

¹³ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 8.

modsatte; fx pointerer David G. Haglund, at en debat om begrebets definition og afgrænsning er nødvendig, for at der kan ske fremskridt og udvikling indenfor den teoretiske diskussion.¹⁴

En af teoretikerne indenfor strategisk kultur, Alastair Iain Johnston, identificerede midt i 1990'erne tre generationer indenfor feltet strategisk kultur. Johnstons opdeling er ikke den eneste, der findes, og den er heller ikke objektiv i den forstand, at Johnston kritiserer de forskellige generationer i højere eller mindre grad og selv tilslutter sig en af dem. Alligevel har jeg valgt at inddrage en kort gennemgang af Johnstons generationsopdeling, da det giver et overblik over begrebet strategisk kulturs indhold og perspektiver.

En af den første generations mest prominente forskere er Colin Gray. Han søgte at identificere en særlig amerikansk strategisk 'stil' i forbindelse med atompolitik. Gray understregede betydningen af USA's ældre historie, helt tilbage til landets oprindelse. Det adskilte ham fra Snyder, som i sin beskrivelse af Sovjetunionens karakter havde fokuseret på landets nyere historie.¹⁵ Ifølge Gray skal strategisk kultur ses som det miljø, hvori strategi debatteres og opstår. Han definerede strategisk kultur som:

*"Referring to modes of thought and action with respect to force, which derives from perception of the national historical experience, from aspirations for responsible behaviour in national terms [and from] the civic culture and way of life."*¹⁶

Inden for den første generation er strategisk kultur et bredt koncept, der bl.a. omfatter så forskellige emner som adfærd, politisk kultur, socio-økonomiske faktorer, ideologi, etnisk-kulturelle faktorer, teknologi, geografi, politisk psykologi og systemteori. Fordi begrebet var så vidt, blev det til tider en slags nødløsning, når man ikke på anden måde kunne forklare staters adfærd, og det blev ikke konkret nok til at skabe en kulturteori som kunne udfordre realismen.¹⁷ Den brede definition er et af Johnstons kritikpunkter; konceptet er så bredt, at det omfatter næsten alt og derfor ikke er falsificerbart;¹⁸ hvis alle ovennævnte variabler kan høre ind under begrebet strategisk kultur, så levner det ikke meget plads til forklaringer, som ikke baserer sig på strategisk kultur.

¹⁴ Haglund, 'What Good is Strategic Culture?', 480.

¹⁵ David S. McDonough, 'Grand Strategy, Culture, and Strategic Choice: A Review', *Journal of Military and Strategic Studies* 13:4 (2011): 25.

¹⁶ Jeffrey S. Lantis, 'Strategic Culture and National Security Policy', *International Studies Review* 4:3 (2002) 94.

¹⁷ Lantis, 'Strategic Culture and National Security Policy', 87.

¹⁸ McDonough, 'Grand Strategy', 25.

Et andet kritikpunkt fra Johnston er, at den første generation antager, at strategisk kultur altid har en indflydelse på adfærd. Ifølge Johnston er problemet her, at hvis der ikke kan findes en sammenhæng mellem strategisk kultur og adfærd, så må det ifølge den første generations egen logik skyldes, at strategisk kultur ikke eksisterer, hvilket er en konklusion, første generation formentlig nødig vil komme frem til.

Den anden generation indenfor studierne af strategisk kultur er bl.a. kendetegnet ved at have særligt fokus på kultur. En af de væsentligste forskere i denne generation er Bradley S. Klein, som ser strategisk kultur som en form for kulturelt hegemoni, bestemt af eliten. Strategisk adfærd styres først og fremmest af ledernes og elitens interesser. Der er fokus på, at der kan være forskel mellem, hvad ledere siger, at de gør (declaratory strategy), og det de rent faktisk gør (operational strategy). Den anden generation ser strategisk kultur som et værktøj, der kan bruges af eliten til at legitimere adfærd. Men denne generation ser ikke på samme måde som de andre strategisk kultur som noget, der direkte påvirker adfærd. Derfor er en af pointerne her, at stater godt kan have forskellige strategiske kulturer, men alligevel udvise samme adfærd - udføre samme "operational strategies".

Den tredje generation fokuserer mindre på historiske årsager til strategisk kultur, og mere på nyere begivenheder og praksis.¹⁹ Derudover ser denne generation på forskellige kulturelle faktorer, men inkluderer ikke adfærd i deres kulturdefinition. I stedet ses kultur som en af flere mulige årsager til staters adfærd.²⁰ Ved at skille strategisk kultur og strategisk adfærd ad, og således gøre strategisk kultur-begrebet mindre bredt, kan man lettere identificere kulturens påvirkning af adfærd, og det gør også begrebet falsificerbart. Johnston bekender sig selv til denne tredje generation. og definerer strategisk kultur som et:

*"... system of symbols (e.g., argumentation structures, languages, analogies, metaphors) which acts to establish pervasive and long-lasting strategic preferences by formulating concepts of the role and efficacy of military force in interstate political affairs, and by clothing these conceptions with such an aura of factuality that the strategic preferences seem uniquely realistic and efficacious."*²¹

¹⁹ Alastair Iain Johnston, 'Thinking About Strategic Culture', *International Security* 19:4 (1995) 37-41.

²⁰ McDonough, 'Grand Strategy', 26.

²¹ Johnston, 'Thinking About Strategic Culture', 46.

Johnstons metodologi har mødt kritik. Bl.a. har Colin Gray kritiseret hans adskillelse af kultur og adfærd. Ifølge Gray skal kultur både ses som den kontekst, i hvilken adfærd skabes, samt en komponent i den adfærd.²²

Som vist ovenfor, er der altså ikke enighed om, hvordan begrebet strategisk kultur skal defineres. Første og tredje generation er enige om, at strategisk adfærd påvirkes af historisk og kulturelt forankrede holdninger til krig og brugen af militær. Det er også det udgangspunkt, jeg har valgt at tage i mit speciale. Den definition af strategisk kultur, jeg har valgt at arbejde ud fra, er formuleret af Kerry Longhurst. Hun beskriver begrebet som:

*"the subjective, nationally specific, aspects of security and defence policy in the ways in which collective historical experiences, channeled through pervading values and norms, play a role in defining interests and thus shaping policy choices."*²³

Denne enkle definition anskueliggør, hvordan et lands historie, værdier og normer har indflydelse på udformningen af landets adfærd og holdning til brugen af militær magt i det internationale system. Denne definition ligger tættest opad litteraturens første generation, idet den lægger vægt på historiske begivenheder og samtidig inkluderer adfærd i strategisk kultur-begrebet. Et lands strategiske kultur kan ses som et aspekt af dets identitet, og er altså en del af det miljø, adfærd opstår i, jf. Colin Gray.

Af dette synspunkt følger altså, at ethvert land har sin egen måde at føre sikkerhedspolitik på, som er resultatet af individuelle historiske og identitetsmæssige processer. Hvor, hvornår og hvordan der føres sikkerhedspolitik kan således variere meget fra land til land, og det har indflydelse på EU-medlemslandenes mulighed for at blive enige om en fælles linje.

I 1993 formulerede den britiske forsker Christopher Hill begrebet 'the capability-expectations gap'. Det dækkede over kløften mellem de forventninger, omverdenen har til EU, og det som EU rent faktisk er i stand til at udrette ud fra sine ressourcer, instrumenter og evne til at enes indbyrdes.²⁴ I 2008 skrev den norske forsker Asle Toje så om 'the consensus-expectations gap'. Toje påpegede, at EU siden Hills artikel fra 1993 var nået langt med ressourcer og instrumenter, men at det stadig var et problem

²² McDonough, 'Grand Strategy', 28.

²³ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 1.

²⁴ Hill, 'The Capability-Expectations Gap,' 315.

at opnå enighed medlemslandene imellem.²⁵ Ifølge Toje var 'the consensus-expectations gap' især relevant ifht. Storbritannien, Frankrig og Tyskland, da de er de toneangivende lande; det er svært for de andre medlemslande at gøre sig gældende, hvis de tre store lande er enige. Konsensus indenfor EU afhænger altså i særlig grad af Storbritanniens, Frankrigs og Tysklands evne til at blive enige om en dagsorden – og når det ikke er muligt, er EU ude af stand til at leve op til de forventninger, omverdenen og ligeledes medlemslandene har til EU. Toje understreger, at så længe der eksisterer et 'consensus-expectations gap', vil EU få svært ved at udvikle sig til en samlet aktør med en kohærent politik.²⁶

Det er ikke specialets argument, at strategisk kultur er den eneste forklaring på staters adfærd. Som Colin Gray har påpeget, så kan strategisk kultur forklare visse tendenser i staters adfærd, men begrebet kan let misbruges, og hvis det bruges til at forklare alting, bliver det ubrugeligt.²⁷ Men heterogeniteten indenfor nationale strategiske kulturer er en vigtig forhindring for EU's mål om en fælles europæisk strategisk kultur og om at kunne tale med én stemme, og begrebet er således vigtigt i diskussionen om EU's status som aktør. I næste afsnit vil jeg illustrere, hvor stor forskel der er på nationale strategiske kulturer indenfor EU.

²⁵ Asle Toje, 'The Consensus-Expectations Gap: Explaining Europe's Ineffective Foreign Policy', *Security Dialogue* 39:1 (2008): 122.

²⁶ Toje, 'The Consensus-Expectations Gap', 134, 139.

²⁷ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 9.

1. Om nationale strategiske kulturer

Jeg har valgt at fremhæve de strategiske kulturer i Storbritannien, Frankrig og Tyskland. Disse tre EU-medlemslande skiller sig ud fra resten ved at have større økonomiske og militære ressourcer samt politisk indflydelse, og de har alle tre været vigtige aktører i udviklingen af den Fælles Forsvars- og Sikkerhedspolitik (FSFP). Det har ofte vist sig, at hvis Storbritannien, Frankrig og Tyskland er enige om, hvilken retning de vil gå, så følger de andre lande efter.²⁸ Derfor er de tre lande også blevet kaldt FSFP's uformelle direktorat.²⁹

Jeg har valgt tre variabler ud, som understreger den europæiske heterogenitet indenfor strategisk kultur, og som jeg vil centrere min gennemgang omkring. De tre variabler er landenes selvforståelse, deres holdning til brugen af militær, samt deres alliancestruktur. Nedenfor vil jeg kort komme ind på, hvad hver af dem indebærer.

Den første faktor, jeg vil inddrage, er landenes selvforståelse. Et lands historiske baggrund bidrager til, at det ser verden på en bestemt måde. En del af denne virkelighedsopfattelse er landets eget billede af, hvad dets rolle på verdensscenen er, og hvilken aktør det er og gerne vil opfattes som.

Den anden faktor, jeg vil undersøge, er landenes holdning til brugen af militær magt som udenrigspolitisk instrument. Hvordan forholder landene sig til intervention: Hvor, hvornår og hvordan vælger landene at intervenere? Disse holdninger er i høj grad påvirket af landenes tidligere oplevelser relateret til brugen af militær.

Den tredje faktor, jeg har valgt at se nærmere på, at landenes alliancestruktur. Her mener jeg deres forhold til NATO, herunder USA, og EU's forsvarsdimension. Et af de største dilemmaer i europæisk politik i dag er mellem atlanticisme og europæisme.³⁰ Hvordan en stat balancerer og afvejer sine interesser i forhold til disse to begreber er en af de vigtigste indikatorer af dens identitet.³¹

²⁸ Christoph O. Meyer, *The Quest For A European Strategic Culture – Changing Norms On Security And Defence In The European Union* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2006), 6-7.

²⁹ Asle Toje, *America, the EU and Strategic Culture – Renegotiating the transatlantic bargain* (London: Routledge, 2008), 39.

³⁰ Janne Haaland Matlary, 'The EU Made Me Do It – Drivers Of Multinational Security And Defence Policy,' i *The European Union And Strategy – An Emerging Actor*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg (Abingdon: Routledge, 2008), 38.

³¹ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 1.

De tre lande, jeg har valgt at beskæftige mig med, har markante og meget forskellige holdninger til de tre faktorer, jeg har nævnt ovenfor. En kort gennemgang af disse holdninger vil vise, at landenes strategiske kulturer er meget forskellige.

1.1 Storbritannien

1.1.1 Selvforståelse

Det er ikke ret mange år siden, at Storbritannien var en stormagt og leder af et imperium, der strakte sig over hele verden. I det 20. århundrede, specielt efter 2. verdenskrig, begyndte det dog at gå den anden vej for Storbritannien. Landet var både fysisk og økonomisk mærket af to verdenskrige, og imperiet begyndte at gå i opløsning. USA blev stærkere, og Storbritannien mistede relativt magt. Suezkrisen i 1957, hvor USA satte Storbritannien på plads, og den britiske dekolonisering, som skete under pres fra USA, var eksempler på, at USA havde overtaget Storbritanniens plads som stormagt. Denne ændrede magtbalance til fordel for USA medførte en vis grad af bitterhed hos briterne.³² Der opstod en britisk identitetskrisen og et tab af selvtillid, som også påvirkede udenrigspolitikken.³³

Den stormagtsstatus, som Storbritannien i mange år har haft, er en del af britisk identitet og en vigtig kilde til den nationale selvtillid. Derfor har landet også forsøgt at holde godt fast i denne status. Visse projekter har handlet mere om prestige end om landets sikkerhed. Det gælder fx opretholdelsen af Sterling-området, ideen om selv at producere militært udstyr frem for at købe det billigere i udlandet, samt beslutningen om at udvikle egne atomvåben.³⁴ Efter afviklingen af imperiet har Storbritannien stadig søgt en global rolle. Den rolle afhænger dog i høj grad af USA's anerkendelse og opbakning; et eksempel på det er Storbritanniens bekymring om, hvorvidt den nyvalgte præsident Obama i 2009 ville kontakte daværende premierminister Gordon Brown før eller efter sine andre europæiske kolleger.³⁵

³² Peter Mangold, *Success and Failure in British Foreign Policy – Evaluating the Record, 1900-2000* (Hampshire: Palgrave, 2001), 73.

³³ Laurence Martin og John Garnett, *British Foreign Policy – Challenges and Choices for the Twenty-first Century* (London: Royal Institute of International Affairs, 1997) 15-17.

³⁴ Mangold, *Success and Failure*, 120, 129.

³⁵ William Wallace og Christopher Phillips, 'Reassessing the Special Relationship', *International Affairs* 85:2 (2009) 283.

Storbritannien er ikke desto mindre stadig et land med stor indflydelse i verden. Storbritannien er stadig er i besiddelse af en dygtig hær, deltager i et vidt omfang af internationale fredsmissioner og har stor diplomatisk erfaring. Derudover er landet også medlem af mange internationale organisationer, med fremstående placeringer som fx i FN's Sikkerhedsråd. Selvom disse placeringer til en vis grad er levn fra fortiden, kan de bruges til at bevare britisk indflydelse i dag.³⁶

Briterne tror på, at Storbritannien er bestemt til en vigtig rolle i verden. Villigheden til at påtage sig en lederrolle i kampen for at fremme demokrati og menneskerettigheder er et grundlæggende træk i den britiske identitet.³⁷ Storbritanniens historie som tidligere kolonimagt og leder af et verdensomspændende imperium gør, at landet føler et unikt historisk ansvar for at gå forrest i internationale fredsmissioner, krisestyring og opretholdelse af den internationale orden.³⁸

1.1.2 Holdningen til brugen af militær

Militær styrke var og er et vigtigt udenrigspolitisk instrument for Storbritannien. Under imperietiden var militæret et middel til at forfølge nogle af de vigtigste britiske udenrigspolitiske mål: at sikre landets sikkerhed og uafhængighed, at holde imperiet samt at sikre, at dekoloniseringen forløb relativt fredeligt. Storbritannien har ikke tabt en stor krig siden den amerikanske uafhængighedskrig,³⁹ og 2. verdenskrig efterlod Storbritannien med et positivt syn på sine tropper.⁴⁰ Militæret har altså været en kilde til national selvtilid, og det er det stadig.⁴¹ I indledningen til *The Strategic Defence and Security Review* fra 2010 nævnes militæret som en vigtig del af britisk identitet, og landets historiske ansvar og ambitioner om at forsvare sine værdier på verdensplan understreges.⁴²

Selvom Storbritannien har stærke militære traditioner, har det aldrig været en militaristisk stat. Fx forsøgte briterne i tiden op til 2. verdenskrig med appeasement-politikken så vidt muligt at bevare freden. Men militær styrke er et vigtigt redskab og den ultimative sikkerhedsgaranti for landet.⁴³

³⁶ Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 7.

³⁷ Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 83 og 85.

³⁸ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 95.

³⁹ Meyer, *The Quest for a European Strategic Culture*, 48.

⁴⁰ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 140.

⁴¹ Mangold, *Success and Failure*, 101.

⁴² Her Majesty's Government, 'Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review', (London: 2010), 3.

⁴³ Mangold, *Success and Failure*, 96.

Storbritanniens historie har givet landet en tradition for militær støtte til internationale missioner. Det internationale aspekt har traditionelt givet legitimitet til militære bidrag, selvom britisk territorium eller interesser ikke har været under direkte angreb.⁴⁴ I forbindelse med krigene i Irak og Afghanistan har befolkningen dog kritiseret landets deltagelse. En undersøgelse fra 2012 har vist, at 58 % af briterne mener, at det var forkert af Storbritannien at gå i krig i Irak, mens 48 % mener, at det var forkert at sende tropper til Afghanistan. Briterne kan dog sagtens skelne mellem den politiske beslutning om at gå i krig, og så de soldater, der har gjort tjeneste under krigene; ifølge undersøgelsen har 83 % af briterne "høje eller meget høje tanker" om de britiske styrker generelt, og henholdsvis 94 % og 91 % udtrykker deres støtte til de soldater, der har været udsendt i tjeneste til Irak eller Afghanistan.⁴⁵

Siden 1945 er Storbritanniens beslutninger om at indsætte tropper i stadig højere grad blevet taget i international institutionel sammenhæng.⁴⁶ Multilateralisme gennem NATO, FN og fra 1973 EF og senere EU var og er for Storbritannien en måde at bevare sin indflydelse i verden på.⁴⁷ Med alle de organisationer Storbritannien er medlem af, har landet god mulighed for at benytte sig af multilateralt samarbejde.⁴⁸

1.1.3 Alliancestruktur

For Storbritannien er NATO og forholdet til USA en af de vigtigste udenrigspolitiske grundtanker, og det er det af de her udvalgte lande, som lægger mest vægt på dette. Storbritannien har set USA som værende uundværlig for Europa, og har derfor gennem tiden søgt at styrke NATO og forholdet mellem Europa og USA. Dette forhold har fået Storbritannien til nogle gange at blokere for udviklingen af et mere effektivt europæisk sikkerhedssamarbejde. Det er dels fordi Storbritannien har tvivlet på, at Europa nogensinde ville få et tilstrækkelig stærkt forsvar til at kunne forsvare sig selv uden hjælp fra

⁴⁴ Nigel D. White, *Democracy Goes To War – British Military Deployments Under International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 18.

⁴⁵ Rachael Gribble m.fl., 'The UK's Armed Forces: public support for the troops but not their missions?', i *British Social Attitudes: the 29th Report*, redigeret af Alison Park m.fl. (London: NatCen Social Research, 2012), 138.

⁴⁶ White, *Democracy Goes To War*, 58.

⁴⁷ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 91.

⁴⁸ Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 28.

USA,⁴⁹ dels fordi man har været bekymret for, at USA ville søge tilbage til isolationisme og overlade Europa til sig selv.⁵⁰

Det tætte forhold til USA, kaldet 'the special relationship', var især under den kolde krig vigtigt for Storbritannien. For det første militært, fordi Storbritannien med USA i ryggen ikke stod alene overfor truslen om en konflikt med Rusland. For det andet økonomisk, fordi Storbritannien i 1946 med økonomisk støtte fra USA med nød og næppe undgik bankerot. For det tredje betød USA meget for Storbritanniens forsøg på at holde fast i sin stormagtsstatus efter 1945. At være kendt som USA's allierede nr. 1 og dem USA lyttede til var vigtigt for britisk prestige og selvfølelse.⁵¹ Selvom Europa også har været et vigtigt emne i Storbritannien, kan landets forhold til henholdsvis USA og Europa forstås i følgende citat af tidligere premierminister Winston Churchill, henvendt til hans franske kollega Charles de Gaulle:

"Each time I must choose between you and Roosevelt I shall always choose Roosevelt".⁵²

'The special relationship' giver flere fordele for Storbritannien i form af adgang til amerikansk krigsteknologi, billigere krigsmateriel og en vis grad af indflydelse på amerikansk udenrigspolitik. Samtidig sætter det dog nogle begrænsninger for britisk udenrigspolitisk råderum, idet Storbritannien ikke kan tillade sig at afvige for meget fra den amerikanske dagsorden og dermed provokere USA.⁵³

Efter afslutningen på den kolde krig kan forholdet desuden siges at være kommet i ubalance. Mens 'the special relationship' er den vigtigste alliance for Storbritannien, er den britiske ide om, at forholdet til Storbritannien er det vigtigste for USA, illusorisk. Storbritannien har stadig sentimentale forestillinger om det transatlantiske venskab og den glamour, det tætte forhold til Washington medfører, mens USA bruger venskabet til mere målrettet at forfølge nationale interesser. Britiske regeringer har imidlertid ikke villet sætte spørgsmålstegn ved forholdet til USA, og det har ført til, at Storbritannien i nogle tilfælde har støttet amerikansk udenrigspolitik, trods modstridende interesser. Et eksempel på det er støtten til Irakkrigen. Bush-administrationens tendens til unilateral handling og dens skarpe skelnen mellem de gode og de onde var meget forskellig fra britiske udenrigspolitiske

⁴⁹ Jolyon Howorth, *Security and Defence Policy in the European Union* (Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2007), 147.

⁵⁰ Howorth, *Security and Defence Policy*, 36.

⁵¹ Mangold, *Success and Failure*, 71.

⁵² Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 11.

⁵³ Wallace og Phillips, 'Reassessing the Special Relationship', 267-272.

værdier. Storbritannien forsøgte at påvirke USA til at opnå et FN-mandat til Irakkrigen, samt give FN en vigtig rolle i genopbygningen af landet. Selvom den amerikanske regering ikke fulgte alle den daværende premierminister Tony Blairs råd og anvisninger,⁵⁴ valgte Storbritannien alligevel at støtte USA, hvilket er et bevis på, at 'the special relationship' forbliver en britisk topprioritet.

Siden 1945 har Storbritannien måttet balancere mellem et europæisk og et atlantisk syn på sikkerhedspolitik.⁵⁵ Stort set alle landets premierministre har dog været atlanticister. Den eneste undtagelse er Edward Heath, som stod i spidsen for regeringen mellem 1970-1974, og således også da Storbritannien blev medlem af EF i 1973. Heath så det daværende EF som en mulighed for at genvinde den stormagtsstatus, som Storbritannien havde mistet,⁵⁶ hvilket havde været alt for tydeligt i forbindelse med Suezkrisen.

I første omgang blev EF-medlemskab af briterne generelt set som en forringelse af Storbritanniens vilkår, snarere end en mulighed. EF repræsenterede kontinentale løsninger på kontinentale problemer, som Storbritannien ikke var en del af. Storbritanniens verdenssyn var meget forskelligt fra EF-medlemmernes; i 1950'erne så Storbritannien stadig sig selv som stormagt, og landet havde en bedre hær, en større økonomi og andre handelspartnere end de seks medlemslande. Der var desuden en følelse både af overlegenhed, men også af mistænksomhed i forhold til de andre europæiske lande, som enten havde forårsaget, eller ikke formået at bidrage væsentligt til at forhindre, to verdenskrige.

Storbritannien stod overfor et dilemma; skulle man gå med i EF-samarbejdet, blive påvirket økonomisk og måske afgive noget suverænitet, eller skulle man blive udenfor, miste konkurrenceevne i Europa og måske se Tyskland blive politisk hegemon i Europa?⁵⁷

En vigtig grund til, at Storbritannien blev medlem, var det økonomiske incitament, som EF og senere det indre marked repræsenterede.⁵⁸ En anden vigtig grund var muligheden for selv at få indflydelse i Europa og på europæisk udenrigspolitik. Britisk lederskab i Europa var vigtigt og naturligt af flere grunde: for det første for at sikre, at et europæisk sikkerhedssamarbejde ikke blev domineret af Frankrig og blev en udfordrer til NATO; for det andet for at blive set som en *bridgebuilder* mellem USA og Bruxelles; og for det tredje for at have mest mulig magt i ryggen, når man sad ved

⁵⁴ Wallace og Phillips, 'Reassessing the Special Relationship', 263, 276-277, 279-281.

⁵⁵ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 87.

⁵⁶ Mangold, *Success and Failure*, 84, 117.

⁵⁷ Mangold, *Success and Failure*, 49-50, 60-61.

⁵⁸ Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 8.

forhandlingsbordet med USA.⁵⁹ USA havde længe opfordret Storbritannien til at påtage sig en hovedrolle i den europæiske integration,⁶⁰ og briterne frygtede, at det kunne skade NATO og underminere 'the special relationship', hvis de holdt sig udenfor.⁶¹

Storbritanniens holdning til et europæisk sikkerhedssamarbejde er ifølge briterne selv ikke et spørgsmål om en fælles ideologi eller et ønske om øget politisk integration. I stedet understreges en funktionel tilgang til FSFP som en pragmatisk løsning på voksende sikkerhedsproblemer.⁶² Storbritannien er en del af det europæiske projekt, fordi det har fordele, men det ses ikke på samme måde som fx i Frankrig som en naturlig udvikling af den nationale sikkerhedspolitik. Derudover har Storbritannien en intergovernmental tilgang til det europæiske samarbejde; briterne bryder sig ikke kvalificeret flertals-afstemninger eller konstruktiv stemmeafståelse, hvilket også er en grund til, at de har foretrukket at samarbejde med USA frem for i EU-regi.⁶³

Ethvert aspekt af Storbritanniens forhold til Europa og EU undersøges nøje, i kontrast til 'the special relationship', som ikke betvivles.⁶⁴ Senest er den britiske EU-skepsis kommet til udtryk ved, at premierminister David Cameron har lovet en folkeafstemning om landets EU-medlemskab. Camerons plan er at genforhandle betingelserne for Storbritanniens medlemskab, hvorefter befolkningen i 2017 skal stemme om, hvorvidt landet skal blive i samarbejdet. Ifølge Cameron er det en udbredt holdning blandt briterne, at EU blander sig for meget i nationale anliggender.⁶⁵ Camerons strategi udløste kritik fra de andre medlemslande, men gav ham også en fremgang i meningsmålingerne.⁶⁶

Storbritanniens engagement i Europa fordeler sig på NATO og EU, idet landet politisk og økonomisk er tæt forbundet med EU, mens det sikkerhedspolitisk er dybest engageret i NATO.⁶⁷ Tony Blair understregede, at NATO og EU ikke skal være konkurrenter, men skal kunne arbejde sammen.⁶⁸ Den nuværende regering med konservative Cameron i spidsen er ikke fortalere for institutionaliseringen af

⁵⁹ Matlary, 'The EU Made Me Do It', 31.

⁶⁰ Mangold, *Success and Failure*, 83.

⁶¹ Meyer, *The Quest for a European Strategic Culture*, 50.

⁶² Meyer, *The Quest for a European Strategic Culture*, 62.

⁶³ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 103.

⁶⁴ Wallace og Phillips, 'Reassessing the Special Relationship', 279.

⁶⁵ Peter Walker, 'David Cameron: beating heart of Britain wants less EU interference', *The Guardian*, 14. januar, 2013.

⁶⁶ 'Camerons løfte om folkeafstemning udløser markant opbakning', *Politiken.dk*, 27. januar, 2013.

⁶⁷ Martin og Garnett, *British Foreign Policy*, 84.

⁶⁸ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 104.

den europæiske forsvarsdimension. At de konservative er i koalition med de liberale har dog gjort, at regeringen ikke er så EU-negativ, som de konservative oprindeligt lagde op til, og udenrigsminister William Hague har udtalt, at han ønsker en større rolle for Storbritannien i EU.⁶⁹

1.1.4 Delkonklusion

Storbritannien har ikke længere den stormagtstatus, som landet havde for bare lidt over et halvt århundrede siden. Ikke desto mindre er rollen som stormagt stadig en vigtig del af den britiske selvforståelse. Det gør dels, at Storbritannien har svært ved at finde sin plads i den nye verdensorden, hvor det nu er USA, der er den eneste stormagt, og dels, at Storbritannien stadig søger at maksimere sin indflydelse på verdensscenen og leve op til det ansvar, som briterne føler de har.

Storbritanniens militær er stadig et vigtigt udenrigspolitisk instrument og bruges i stigende grad til i multilateral sammenhæng at påvirke den internationale orden. Selvom befolkningen har sat spørgsmålstejn ved nogle af de krige, Storbritannien har deltaget i, er der et positivt syn på og en udbredt respekt for de britiske styrker.

Selvom forholdet til USA ikke er uproblematisk, er og bliver 'the special relationship' den vigtigste prioritet for Storbritannien, og forsvarssamarbejdet er et kerneelement i dette forhold.⁷⁰ Derfor har Storbritannien sikkerhedspolitisk primært engageret sig i NATO og til en vis grad forhindret udviklingen af det europæiske samarbejde, når de følte, at det truede NATO.⁷¹ I de seneste år har Storbritannien bidraget mere til FSFP, hvilket til dels skyldes de fordele, dette kan give i forholdet til USA. En vigtig rolle i det europæiske samarbejde gør Storbritannien til en stærkere og mere interessant partner for USA, hvilket senest er blevet påpeget af repræsentanter for Obama-administrationen i forbindelse med Camerons planer om en folkeafstemning om EU-medlemskabet.⁷² Overordnet set har Storbritannien et unipolært verdensbillede, hvor USA ses som den eneste supermagt og derfor den vigtigste allierede.⁷³

⁶⁹ Chris Newton, 'The new British Government and European Defence Cooperation: Problem or Opportunity?', *The UK Defence Forum*, 17. september, 2010.

⁷⁰ Wallace og Phillips, 'Reassessing the Special Relationship', 267.

⁷¹ Hill og Smith, *International Relations*, 63.

⁷² Julian Borger, Ian Traynor og Nicholas Watt, 'Britain should stay in European Union, says Obama administration', *The Guardian*, 10. januar, 2013.

⁷³ Charlotte Wagnsson, 'The EU as Global Strategic Actor, Re-actor or Passive Pole?', i *The European Union and Strategy*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg (Abingdon: Routledge, 2008), 194.

1.2 Frankrig

1.2.1 Selvførelse

Frankrig har et meget specielt billede af sig selv, som bygger på stærke følelser og holdninger til, hvad der er landets 'mission' i verden. Det er blevet skrevet om Frankrig:

"No other former great power has been so faithful to its attitudes of the past, no other so successful in transporting seemingly outdated images of power into the political discourse".⁷⁴

Forfatteren henviste til Frankrigs rolle i Afrika, men citatet kan bruges om Frankrigs strategiske kultur generelt. Andre forfattere har i mindre diplomatiske vendinger givet udtryk for, at Frankrigs billede af sig selv er illusorisk og et ekstremt eksempel på, at identiteter er konstruerede.

Den måske vigtigste drivkraft bag fransk udenrigspolitik er landets higen efter status og "grandeur". Der er forskel på den status, Frankrig faktisk har i det internationale system, og den status, Frankrig tror det har og synes det bør have. Selvom landet i dag ikke kaldes en stormagt, så er det det billede, Frankrig har af sig selv. Et interessant billede på behovet for grandeur er, at Frankrig som den eneste betydelige vestlige magt har årlige militærparader.

Siden starten på den femte republik har Frankrig været stærkt personaliseret. Præsidenten har en vigtig rolle, og hans karakter bliver i høj grad et billede på nationen. Charles de Gaulle var den 5. republiks første præsident, og han fik stor indflydelse på Frankrigs identitet. Hans oplevelser under 1. verdenskrig, hvor han som soldat blev såret, taget til fange og fængslet af tyskerne, og 2. verdenskrig, hvor han var leder af De Frie Franske Styrker og måtte gå i eksil i England, gav ham et romantisk, patriotisk syn på Frankrig, som smittede af på fransk politik. De Gaulle blev personificeringen af den franske nationalisme.⁷⁵

Derudover ser Frankrig selv sig som bærer og protektor af den vestlige civilisation. Frankrig ses som den kulturelle modvægt til USA,⁷⁶ og Frankrig har set det som sit ansvar at forsvare den gamle, sofistikerede, europæiske (franske) kultur mod USA's påvirkning. Frankrig har derfor gjort sig til talsmand på Europas vegne, uden at resten af Europa har bedt dem om det.

⁷⁴ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 85.

⁷⁵ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 78-79, 81, 83.

⁷⁶ Adrian Treacher, *French Interventionism – Europe's Last Global Player?* (Aldershot: Ashgate, 2003), 13.

1.2.2 Holdningen til brugen af militær

Den franske revolution i 1789 har haft stor indflydelse på, hvordan militæret opfattes i Frankrig i dag. Under revolutionen blev hæren et symbol på nationen og på folkets nyvundne rettigheder på tværs af sociale skel. Der opstod en ny politisk orden, hvor beskyttelsen af menneskerettigheder blev en del af de nye principper og værdier.⁷⁷ Revolutionen medførte en ny form for militær intervention, som fandt legitimitet i at hjælpe undertrykte folk med at frigøre sig fra despotisme.⁷⁸ Militæret og brugen af det blev således en grundlæggende del af fransk identitet,⁷⁹ ligesom følelsen af ansvar for beskyttelsen af menneskerettigheder er det.

Efter den kolde krig søgte Frankrig at finde sin rolle på verdensscenen. Den rolle blev som en mellemstor magt, som var villig til at bruge militære midler til at løse regionale konflikter i udlandet.⁸⁰ Fransk militær har således været udsendt til flere af de store konflikter i tiden efter den kolde krig; fx i Golfen, Somalia, Rwanda og det tidligere Jugoslavien. Frankrig fik imidlertid ikke den indflydelse og stormagtsrolle, som landet gerne ville have i forbindelse med håndteringen af disse konflikter. Det fik Frankrig til at indse, at det ikke længere kunne handle alene på verdensscenen, og at samarbejdspartnere og multilateralisme var en nødvendighed. Frankrig begyndte derfor at vise engagement og bidrage militært til såvel FN som NATO, samt søge indflydelse på europæisk sikkerhedspolitik og bidrage militært i europæisk sammenhæng.⁸¹

Da Frankrig opdagede, at deltagelse i FN's fredsmissioner kunne bruges til at promovere Frankrig, blev missionerne det vigtigste element i udenrigspolitikken. Generøse bidrag til internationale fredsmissioner havde andre fordele end at understrege Frankrigs rolle som vigtig global aktør; det gav også større politisk råderum, gav Frankrig en plads ved forhandlingsbordet i forbindelse med konflikterne, samt blev set som en måde at begrænse USA's hegemoniske position på. Frankrig fandt dermed ud af, at franske interesser bedst kunne plejes i multilateral sammenhæng.⁸²

⁷⁷ Treacher, *French Interventionism*, 11-12.

⁷⁸ Bertrand Badie, 'Sovereignty and Intervention', i *Contemporary European Foreign Policy*, redigeret af Walter Carlsnaes m.fl. (London: SAGE Publishers, 2004), 157.

⁷⁹ Treacher, *French Interventionism*, 12.

⁸⁰ Treacher, *French Interventionism*, 63.

⁸¹ Matlary, 'The EU Made Me Do It,' 28.

⁸² Treacher, *French Interventionism*, 65, 78.

1.2.3 Alliancestruktur

Frankrig var med til at grundlægge NATO i 1948/49, men var nærmest fra starten utilfreds med USA's fremtrædende rolle i NATO og forholdet mellem USA og Storbritannien. Charles de Gaulle foreslog derfor i 1959 et tredelt direktorat, som ville bringe Frankrig på lige fod med USA og Storbritannien. Da hans ønske ikke blev imødekommet, påbegyndte han opbygningen af et uafhængigt fransk forsvar; han inddrog den franske flåde fra NATO's kommando, og forbød senere udenlandske atomvåben på fransk territorium.

I 1966 meldte Frankrig sig helt ud af NATO's integrerede kommandostruktur. Under den kolde krig var USA's atompolitik, 'atomparaplyen', en grundlæggende præmis i NATO's strategi. Charles de Gaulle var uenig i USA's politik, og han så derfor hele NATO-tilgangen som fejlagtig.⁸³ Alle franske styrker blev trukket tilbage fra NATO, og alle NATO-styrker blev bedt om at forlade Frankrig.

Der skulle gå 30 år, før Frankrig vendte tilbage til NATO. Under krigen i Bosnien oplevede Frankrig, at NATO opererede med stor succes, mens FN-samarbejdet, hvori Frankrig var en vigtig aktør, var mindre succesfulde. Frankrig så således sin militære rolle blive undermineret.⁸⁴ I 1995-96 vendte Frankrig derfor tilbage til NATO's politiske struktur for at undgå fransk marginalisering,⁸⁵ hvilket var det, Frankrig frygtede mest i tiden efter afslutningen på den kolde krig.⁸⁶

I 2009 meldte Frankrig sig igen ind i NATOs militære struktur.⁸⁷ Dette træk blev mødt med en vis kritik, men daværende præsident Nicholas Sarkozy begrundede sin beslutning med, at Frankrig bedst sikrede et stærkt forsvar og fransk indflydelse i verden ved at indgå i et stærkt NATO-samarbejde. Samtidig gjorde han det klart, at der ikke lå nogen konflikt i både at støtte NATO og samtidig arbejde for et stærkere FSFP.⁸⁸

Frankrig og USA har et ret kompliceret forhold. På den ene side er Frankrig en af USA's ældste samarbejdspartnere, og siden Frankrig støttede den amerikanske uafhængighedskrig har de to lande generelt haft venskabelige relationer. Frankrig har desuden haft en præference for at deltage i

⁸³ Howorth, *Security and Defence Policy*, 155.

⁸⁴ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 80.

⁸⁵ Matlary, 'The EU Made Me Do It', 28.

⁸⁶ Treacher, *French Interventionism*, 62.

⁸⁷ Hill og Smith, *International Relations*, 62.

⁸⁸ Ole Bang Nielsen, 'Frankrig er tilbage i NATO,' *www.b.dk*, 11.marts, 2009.

internationale missioner sammen med USA, dels på grund af muligheden for at forbedre sine egne militære kompetencer, dels fordi det gav mulighed for øget status og indflydelse til Frankrig.⁸⁹

På den anden side er Frankrig og USA meget forskellige, og deres uoverensstemmelser er ofte et billede på de uoverensstemmelser, der er mellem USA og Europa generelt. Forholdet mellem de to stater er usædvanligt følelsesladet, hvilket kan resultere i voldsomme reaktioner, når de ikke kan enes. Da Frankrig fx ikke støttede USA's krig i Irak, var kritikken fra USA til at tage og føle på, og Bush-regeringen beskyldte Frankrig for ikke at opfylde sin pligt som NATO-medlem.⁹⁰ At Frankrig både har støttet NATO, men i høj grad også udviklingen af FSFP, har også været en kilde til irritation for USA.⁹¹

EU er det vigtigste forum for Frankrig,⁹² og landet har været en af de største drivkræfter bag udviklingen af FSFP. For Frankrig er realiseringen af FSFP en 50 år gammel drøm om at projicere fransk strategisk kultur til et europæisk niveau.⁹³ Europa blev således et slags surrogat for Frankrigs tabte imperium og den status, Frankrig skulle have haft i dag.⁹⁴ Præferencen for sikkerhedspolitik i EU-regi skyldes i høj grad, at NATO er domineret af USA, og alliancen opfattes af franskmændene som et instrument for amerikansk udenrigspolitik.⁹⁵ FSFP giver derimod bedre mulighed for fransk indflydelse og lederskab. Desuden har Frankrig haft den opfattelse, at USA ville tage Europa mere seriøst, hvis Europa tog sig selv og sit eget forsvar seriøst.⁹⁶ På den måde kunne Europa også få større autonomi og autoritet, uden at skade forholdet til USA.

Det franske verdensbillede ikke som Storbritanniens unipolært, men understreger i stedet behovet for multilateralisme.⁹⁷ Derfor har Frankrig også søgt at skabe en balance mellem NATO og FSFP. NATO skulle stadig kunne bruges i vanskelige missioner, men FSFP skulle i stigende grad kunne afløse de amerikanske soldater i Europa.⁹⁸

⁸⁹ Howorth, *Security and Defence Policy*, 154, 159.

⁹⁰ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 53, 61, 70.

⁹¹ Howorth, *Security and Defence Policy*, 155.

⁹² Matlary, 'The EU Made Me Do It', 30.

⁹³ Howorth, *Security and Defence Policy*, 188.

⁹⁴ Treacher, *French Interventionism*, 53.

⁹⁵ 'Let's talk – but where?', *Economist.com*, 24. februar, 2005.

⁹⁶ Howorth, *Security and Defence Policy*, 36.

⁹⁷ Wagnsson, 'The EU as a Global Strategic Actor', 194.

⁹⁸ Howorth, *Security and Defence Policy*, 156.

1.2.4 Delkonklusion

Ligesom i Storbritannien har den tidligere stormagtsstatus stor indflydelse på den nationale identitet i Frankrig. Frankrig har et romantisk, patriotisk billede af sig selv, og landets strategiske kultur er præget af store følelser, først og fremmest af jagten på ære og grandeur og af følelsen af at have et ansvar og en pligt som civilisationens beskytter.⁹⁹

Beskyttelsen af folket og folkets rettigheder associeres med det franske militær, som er et vigtigt udenrigspolitisk instrument og bruges aktivt. Det franske militær anvendes i stigende grad i multilateral sammenhæng, men det er stadig et middel til forfølgelse af nationale interesser og øget status og grandeur.

Frankrig har haft et ambivalent forhold til USA og NATO, som på samme tid har repræsenteret en udfordring og en mulighed for Frankrigs jagt på status i verden. Overordnet set har Frankrig holdt sig på god fod med USA og NATO, men EU er det vigtigste forum for franskmændene, og Frankrig har været en af de vigtigste drivkræfter bag udviklingen af en europæisk udenrigspolitik. Det er Frankrigs ønske, at EU skal have en selvstændig udenrigspolitik, som er uafhængig af USA. FSFP repræsenterer for Frankrig projiceringen af franske udenrigspolitiske værdier til et europæisk niveau, og er et ønskeligt alternativ til det USA-dominerede NATO.

1.3 Tyskland

1.3.1 Selvførståelse

For flere europæiske lande fik 2. verdenskrig og starten på den kolde krig stor betydning for deres respektive strategiske kulturer. Dette gjaldt dog især for Tyskland, for hvem ovennævnte begivenheder betød starten på udformningen af en helt ny strategisk kultur.

Som tidligere beskrevet kan et stort traume eller chok betyde, at en nations strategiske kultur ændres drastisk. 2. verdenskrig var et sådant traume for Tyskland, som gjorde, at landets tidligere politiske kultur blev miskrediteret. Tyskland tog afstand fra sin militære fortid, jagten på stormagtsstatus og værdier som den ekstreme nationalisme.¹⁰⁰ Dette tidspunkt i Tysklands historie er

⁹⁹ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 77-79.

¹⁰⁰ John S. Duffield, *World Power Forsaken – Political Culture, International Institutions, And German Security Policy After Unification* (Stanford, California: Stanford University Press, 1998) 61-62.

blevet kaldt Stunde Null; det var en ny start for landet, hvor nye værdier og holdninger til brugen af militær kraft opstod, og udformningen af en helt ny strategisk kultur begyndte.¹⁰¹

Det er bemærkelsesværdigt, hvor meget Tyskland ændrede sig i forhold til før krigen. Tidligere havde militæret været en vigtig del af landets selvforståelse, og havde stor politisk indflydelse og prestige, men efter krigen mistede militæret denne status.¹⁰² Hvor Tyskland tidligere så sig selv som en stormagt, der fortjente en vigtig rolle i verden, er tyskerne i dag mere beskedne angående deres lands vigtighed på verdensplan, og flertallet mener, at Tyskland bør begrænse sig til at spille en rolle i Europa. Tyskerne har udviklet en stærk europæisk identitet,¹⁰³ hvilket også peger på et mindre fokus på rent nationale interesser.

Et af de vigtigste elementer i Tysklands nye strategiske kultur var og er ønsket om at blive opfattet som en troværdig og ansvarlig partner. Derfor er Tyskland meget opmærksom på at leve op til sine internationale forpligtelser og ansvar.¹⁰⁴ Desuden søger Tyskland, når der er mulighed for det, at råde bod på sine tidligere ugerninger.¹⁰⁵

1.3.2 Holdningen til brugen af militær

Den nye strategiske kultur blev til dels påvirket af omverdenens indflydelse på Tysklands skæbne efter krigen. Da de allierede efter krigens afslutning besluttede, at Tyskland skulle demilitariseres, nøjedes man ikke med at demontere tysk krigsmateriel, opløse hæren og stille de ansvarlige for retten. På flere måder oplevede den tyske befolkning en generel demilitarisering af samfundet, hvor undervisningsmateriale, som blev anset som militaristisk, blev fjernet fra pensum, og befolkningen blev udsat for rigelige mængder antimilitaristisk propaganda.¹⁰⁶ Denne indflydelse udefra var med til at sætte et antimilitaristisk præg på den tyske strategiske kultur.

Den militære tilbageholdenhed og generelle afstandtagen til militær magt er et af de grundlæggende principper i Tysklands strategiske kultur. Efter krigens afslutning var der blandt

¹⁰¹ Longhurst, *Germany and the use of force*, 28.

¹⁰² Thomas U. Berger, 'Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan', i *The Culture of National Security – Norms and Identity in World Politics*, redigeret af Peter J. Katzenstein (New York: Columbia University Press, 1996), 330.

¹⁰³ Duffield, *World Power Forsaken*, 62-63.

¹⁰⁴ Duffield, *World Power Forsaken*, 66.

¹⁰⁵ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 47.

¹⁰⁶ Berger, 'Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan', 331.

tyskerne en udbredt følelse af, at man aldrig mere ville tillade militæret at spille en afgørende rolle i landets udenrigspolitik, og at militær magt ikke længere var et acceptabelt udenrigspolitisk instrument. Hæren mistede sin prestige og status som en del af tysk identitet, og i den tyske befolkning var der stor modstand mod genoprustning af landet.¹⁰⁷ De tyske styrker, man havde, kom under streng demokratisk kontrol,¹⁰⁸ og det blev grundlovsfæstet, at de kun kunne bruges til territorielt forsvar og kun i samarbejde med andre NATO-lande. Anvendelsen af militær magt kan kun legitimeres af et FN-mandat (kun i Kosovo har Tyskland opereret uden et FN-mandat).

Den tyske aversion mod brugen af militær til forfølgelse af nationale interesser kom for alvor til udtryk i maj 2010. Daværende forbundspræsident Horst Köhler havde i en tale om de tyske styrkers engagement i Afghanistan sagt, at Tyskland i nødstilfælde kunne være tvunget til at benytte militær magt for at forsvare sine handelsmæssige interesser. Udtalelsen blev af kritikere fortolket som om Tysklands motiver for at sende soldater til Afghanistan var rent nationale og økonomiske, frem for bredt sikkerhedspolitiske. Udtalelsen mødte så stor kritik, at Köhler kort efter valgte at trække sig fra posten som præsident.¹⁰⁹

Tyskland tror på samarbejde og på, at de fleste, hvis ikke alle internationale konflikter kan løses på fredelig vis.¹¹⁰ Bl.a. har Tyskland været fortalere for våbenkontrolaftaler og fremmet politiske og økonomiske reformer i Østeuropa. Denne fremgangsmåde har undertiden givet anledning til uoverensstemmelser, bl.a. mellem Tyskland og NATO, som uddybet nedenfor. Stabilitet er en vigtig prioritet for Tyskland.¹¹¹

Multilateralt samarbejde er en forudsætning for tysk engagement, og det samme er et FN-mandat. En multilateralistisk tilgang giver flere fordele for Tyskland: Det forebygger en tysk politisk enegang, forebygger fremtidige konflikter og får Tysklands naboer til at føle sig trygge. Tyskland har ikke noget ønske om lederskab på den internationale scene. Derfor har det passet Tyskland godt at indgå i multilaterale sammenhænge, hvor USA ofte har påtaget sig lederrollen.

Selvom genforeningen af Øst- og Vesttyskland og Sovjetunionens fald var vigtige begivenheder for Tyskland, så ændrede de ikke landets strategiske kultur radikalt. Mange havde forventet, at Tyskland

¹⁰⁷ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 28 og 46.

¹⁰⁸ Matlary, 'The EU made me do it', 32.

¹⁰⁹ Michael Kuttner, 'Tyskland chokeret efter præsidents afgang', *www.b.dk*, 31. maj, 2010.

¹¹⁰ Duffield, *World Power Forsaken*, 62.

¹¹¹ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 47.

ville genopruste og søge at øge sin magt, og at støtten til NATO ville falde, eftersom trusselsbilledet havde ændret sig. I stedet fortsatte den strategiske kultur baseret på militær tilbageholdenhed.¹¹²

Efter afslutningen på den kolde krig gav det dog problemer for Tyskland at skulle balancere mellem de principper, der udgør dets strategiske kultur. Det gælder fx princippet om både at være en ansvarlig spiller og om ikke at bruge militær magt, eller ønsket om både at holde sig på god fod med både Frankrig og USA. Det er blevet sværere efter 9/11, både på grund af USA's mere offensive udenrigspolitik, men også på grund af en generel militarisering af det internationale system.¹¹³

1.3.3 Alliancestruktur

Vesttyskland blev optaget i NATO i 1955. På det tidspunkt befandt landet sig stadig i Stunde Null, hvor den nye strategiske kultur var ved at tage form. NATO betød en ny start for Vesttyskland og blev et vigtigt omdrejningspunkt for denne nye strategiske kultur.¹¹⁴

Vesttysklands rolle i NATO var som civil magt, hvis militære styrker kun kunne bruges til territorielt forsvar og kun i samarbejde med de andre NATO-lande.¹¹⁵ Al Vesttysklands militær var bundet til NATO,¹¹⁶ og NATO havde også indflydelse på størrelsen af den tyske styrke. Det sikrede, at tysk militær ikke ville blive brugt til forfølgelsen af nationale interesser, som det havde været tilfældet tidligere. Derudover var der flere andre fordele for Vesttyskland ved at engagere sig i NATO.

NATO blev set som et middel til at forebygge en genopblomstring af tysk nationalisme.¹¹⁷ Bl.a. tidligere forbundskansler Konrad Adenauer mente, at Tyskland gennem 100 år havde lidt under sin geografiske og kulturelle placering midt mellem Øst og Vest. Denne placering havde ført til en identitetskrise, og havde været medvirkende til, at den så ødelæggende nationalisme opstod. Adenauer så den økonomiske og militære integration med Vesten som en måde at forhindre, at 'the demons of nationalism' vendte tilbage. Ved at forankre Tyskland i Vesten og dens liberale værdier kunne man få afsluttet denne identitetskrise.¹¹⁸

¹¹² Duffield, *World Power Forsaken*, 3, 5, 12, 64-67, 118.

¹¹³ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 45.

¹¹⁴ Duffield, *World Power Forsaken*, 50.

¹¹⁵ Howorth, *Security and Defence Policy*, 152.

¹¹⁶ Duffield, *World Power Forsaken*, 50.

¹¹⁷ Duffield, *World Power Forsaken*, 124.

¹¹⁸ Berger, 'Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan', 336.

NATO var desuden en måde at bevare et godt forhold til USA på. Vesttyskland ønskede at sikre fortsat amerikansk tilstedeværelse i Tyskland og resten af Europa. Dette tjente dels Vesttysklands egen sikkerhed, idet USA fungerede som en modvægt til Rusland. Dels tjente det til at berolige Tysklands naboer, som ikke behøvede at frygte et større og stærkere Tyskland. Tyskland har opfattet NATO som værende en yderst vigtig grund til, at freden blev bevaret i Europa.¹¹⁹

Endelig var NATO for Vesttyskland en mulighed for at vise sig som en ansvarlig og troværdig partner på verdensscenen, hvilket har været et af de grundlæggende mål for Tyskland lige siden.

Det tætte forhold til NATO har ikke været helt uproblematisk. Efter afslutningen på den kolde krig påbegyndte USA en mere global magtudøvelse, hvilket også involverede NATO. Denne mere offensive udenrigspolitiske strategi harmonerede dårligt med Tysklands principper om militær tilbageholdenhed, diplomati og multilateralisme. Derfor søgte Tyskland at engagere sig i andre sikkerhedspolitiske samarbejder, udover NATO – heriblandt FN, den Vesteuropæiske Union (WEU) og indenfor EU – som kunne give Tyskland mulighed for at føre en blødere og mere alsidig form for sikkerhedspolitik.¹²⁰

Efter genforeningen pressede det internationale samfund på for at Tyskland skulle bidrage til fredsmissioner.¹²¹ Tyskland befandt sig nu i en situation, hvor to af de grundlæggende principper i dets strategiske kultur – antimilitarisme og vigtigheden af at være en ansvarlig partner - modsagde hinanden. Hvordan kunne man vise sig som en ansvarlig partner, hvis man ikke bidrog med styrker i internationale fredsmissioner? Og hvordan kunne man undgå, at Tyskland isolerede sig, hvis man holdt sig ude af multilateralt sikkerhedssamarbejde?¹²²

Debatten om brugen af tysk militær skyldtes i høj grad en paragraf i den tyske grundlov, som kunne fortolkes som kun at tillade tyske styrker at blive brugt til humanitære missioner eller til at forsvare Tyskland og dets allierede – og således ikke at blive indsat i andre lande. Selvom den tyske højesteret i 1994 fastslog, at brugen af de militære styrker ikke skulle være underlagt så strenge krav, så har Tyskland stadig været tilbageholdende med at udsende sine styrker. I de tilfælde, hvor tyske tropper er blevet indsat i lande udenfor NATO-området, har der været tale om et begrænset antal soldater med

¹¹⁹ Duffield, *World Power Forsaken*, 118-123.

¹²⁰ Howorth, *Security and Defence Policy*, 152.

¹²¹ Duffield, *World Power Forsaken*, 81.

¹²² Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 141.

minimal risiko for at blive involveret i direkte kamphandlinger.¹²³

Tysklands prioritering af ansvarlighed og troværdighed og landets ønske om at bevare sin plads i alliancen gjorde dog, at landet påtog sig til en vis grad at bidrage militært. Siden 1992 har Tyskland bidraget til missioner i Cambodja, Somalia, Bosnien, Kosovo, Makedonien, Afrikas Horn, Congo og Afghanistan. Det mest iøjnefaldende tyske militære engagement var i Kosovo, specielt fordi denne mission foregik uden et klart FN-mandat. Daværende kansler Gerhard Schröder forklarede Tysklands deltagelse med, at de havde en moralsk forpligtelse til at stoppe myrderierne i Kosovo.¹²⁴

I nogle af de tilfælde, hvor Tyskland har afholdt sig fra at bidrage militært, har det medført kritik fra USA. Det gjaldt fx under Golfkrigen, hvor mange havde forventet, at Tyskland ville vise sig som en vigtig aktør og bidrage militært, især fordi Tyskland havde olieinteresser på spil i området. I stedet fremstod Tyskland nærmest handlingslammet.¹²⁵ Et andet eksempel er Irakkrigen i 2003, hvor Tyskland undlod at støtte USA. Det fik Bush-administrationen til at beskylde Tyskland for at forsømme sine pligter som medlem af NATO-alliancen.¹²⁶

Selvom der altså har været uoverensstemmelser mellem tysk strategisk kultur og de midler, som USA og NATO har brugt, så er Tyskland dog stadig en stor fortaler for NATO.

Samtidig har Tyskland støttet op om udviklingen af FSFP. Siden grundlæggelsen af Kul- og Stålonionen i 1951 har Tyskland været en af de betydeligste fortalere for europæisk integration, og det har der været flere grunde til. Efter 2. verdenskrig så bl.a. Konrad Adenauer integration med de vestlige stater som den bedste måde at vinde Tysklands suverænitet tilbage på. Derudover var en europæisk alliance – som NATO-alliancen også var det – en beskyttelse mod Sovjetunionen, og så repræsenterede det europæiske samarbejde også udsigten til økonomisk genopblomstring.¹²⁷ Endelig sås det europæiske samarbejde, ligesom NATO, som en forankring i Vesteuropa og som et værn mod den tyske nationalisme.¹²⁸

¹²³ Duffield, *World Power Forsaken*, 173-174.

¹²⁴ Longhurst, *Germany And The Use Of Force*, 70-72, 144.

¹²⁵ Thomas U. Berger, *Cultures of Antimilitarism – National Security in Germany and Japan* (Baltimore: The John Hopkins University Press, 1998), 2.

¹²⁶ Longhurst og Zaborowski: *Old Europe, New Europe*, 53.

¹²⁷ Thomas Banchoff, *The German Problem Transformed – Institutions, Politics, and Foreign Policy, 1945-95* (Michigan: The University of Michigan Press, 1999), 39.

¹²⁸ Wagnsson, 'The EU as a Global Strategic Actor', 188.

Den tyske genforening betød ifølge tyske ledere, at yderligere europæisk integration var nødvendig, hvis ikke Tyskland skulle komme til at stå isoleret i Europa.¹²⁹ Daværende kansler Helmut Kohl og Frankrigs daværende premierminister Mitterand pressede på for drøftelser om en politisk og monetær union, hvilket førte til Maastrichttraktaten i 1992.¹³⁰ Med Maastrichttraktaten forpligtede medlemslandene sig til en "... *gradvis udformning af en fælles forsvarspolitik, som vil kunne føre til et fælles forsvar...*".¹³¹ WEU blev genoplivet, inkorporeret som det militære aspekt af EU og tilskyndet til tættere samarbejde med NATO.¹³²

Siden kort efter slutningen på 2. verdenskrig har EU og NATO sammen udgjort rammerne om tysk udenrigspolitik. Tyskland ser ikke FSFP som værende i konflikt med NATO, men derimod som et supplement til den transatlantiske alliance.¹³³ Ifht. Storbritannien og Frankrig har Tyskland i højere grad formået at balancere mellem de to fora for sikkerhedssamarbejde.

Tyskland har, på linje med Frankrig, et multilateralt verdenssyn, og Tyskland har søgt at engagere sig i flere former for internationalt samarbejde.¹³⁴ Multilateralt samarbejde er dels en garanti for, at det nationalistiske, egenrådige Tyskland ikke genopstår, og dels en måde for Tyskland at vise sig som en ansvarlig partner og bevare gode forhold til bl.a. USA, men også til sine europæiske naboer.

1.3.4 Delkonklusion

I modsætning til Storbritannien og Frankrig er Tysklands strategiske kultur meget ny, idet den opstod efter afslutningen på 2. verdenskrig. Før krigen havde Tyskland været en militærmagt med store ambitioner, og militæret var en del af den tyske identitet. I dag er Tyskland et pacifistisk land, som lægger afstand til brugen af militær og søger at løse konflikter med fredelige midler. Tyskland har nedtonet forfølgelsen af indflydelse og nationale interesser, og i stedet haft fokus på multilateralt samarbejde. Den vigtigste prioritet for Tyskland er at blive opfattet som en troværdig og ansvarlig partner på verdensscenen.

¹²⁹ Berger, *Cultures of Antimilitarism*, 168-169.

¹³⁰ Banchoff, *The German Problem Transformed*, 134-135.

¹³¹ 'Traktaten om Den Europæiske Union' (Maastricht: 1992), Afsnit V, Artikel 17.

¹³² Berger, *Cultures of Antimilitarism*, 168-169.

¹³³ Duffield, *World Power Forsaken*, 136.

¹³⁴ Wagnsson, 'The EU as a Global Strategic Actor', 194.

Tysklands strategiske kultur er i høj grad bygget op om både NATO og EU. Begge organisationer har tjent til at forankre Tyskland i Vesten og givet Tyskland mulighed for at vise sig som en troværdig samarbejdspartner. Derudover har NATO har været vigtig for Tysklands forhold til USA, som for tyskerne garanterede sikkerhed og fred i Europa. Da USA og NATO i 1990'erne påbegyndte en mere offensiv sikkerhedspolitik, repræsenterede FSFP for Tyskland muligheden for et andet, mere alsidigt sikkerhedssamarbejde.

Det grundlæggende princip om ansvarlighed og troværdighed i tysk strategisk kultur førte til, at Tyskland i 1990'erne, efter pres fra omverdenen, begyndte at bidrage til internationalt sikkerhedssamarbejde. En multilateral tilgang er dog en forudsætning for tysk engagement, og landets strategiske kultur er stadig præget af en stærk militær tilbageholdenhed.

2. En fælles europæisk strategisk kultur

Udviklingen af en europæisk udenrigspolitik blev for alvor sat på dagsordenen, da EU i 1992 underskrev Maastrichttraktaten og introducerede FUSP (og herunder FSFP) som en af EU's bærende søjler. Krigen i det tidligere Jugoslavien 1991-1995 afslørede dog, at EU hverken havde den politiske eller militære kapacitet til at være en betydningsfuld aktør, og de fleste medlemslande så derfor stadig NATO som deres sikkerhedspolitiske omdrejningspunkt.¹³⁵ Der var behov for en præcisering af, hvilke midler og målsætninger, der skulle forme FSFP – altså en definition af EU's strategiske kultur, som man ønskede sig den.

Målsætningen om at udvikle en strategisk kultur er vigtig for EU's rolle som aktør på verdensscenen. Hvis EU skal spille en vigtig rolle, skal EU gøre op med sig selv, hvilke mål der skal prioriteres, og hvordan disse mål skal nås. EU skal skabe en *grand strategy*, fordi, som Sven Biscop og Jan Joel Andersson har konstateret: uden en strategi kan en aktør kun være reaktiv.¹³⁶

2.1 Forskellige opfattelser

Der er delte meninger om, hvorvidt ideen om en fælles europæisk strategisk kultur er realistisk eller ej. Udfordringen er, at EU's handlemuligheder i realiteten er begrænsede af de enkelte medlemslandes udenrigspolitik, og da hvert land har sin egen politik, kan det tit føre til en EU-politik præget af laveste fællesnævner. Christopher Hill formulerede det således:

*"What individual states do or do not do in their national foreign policies (as with Germany's aversion to sending troops abroad) sets the limits for collective action."*¹³⁷

En eventuel europæisk strategisk kultur vil altså være produktet af, hvad de nationale strategiske kulturer har til fælles og hvad staterne kan blive enige om.

En af de forskere, som er skeptiske overfor ideen om en egentlig europæisk strategisk kultur, er Sten Rynning. Han har argumenteret for, at EU bør begrænse sig til ikke-militære områder som diplomati og udbredelse af sine værdier som demokrati og frihed, og så overlade den militære strategi

¹³⁵ Howorth, *Security and Defence Policy*, 7.

¹³⁶ Sven Biscop og Jan Joel Andersson, forord til *The EU And The European Security Strategy – Forging A Global Europe*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson (London: Routledge, 2008).

¹³⁷ Christopher Hill, 'The Capability-Expectations Gap', 324.

til 'koalitioner af villige' lande, som har interesse i at bidrage til bestemte missioner. Disse lande skulle operere i respekt for EU's værdier, men i øvrigt udenfor EU-regi.¹³⁸ Begrebet 'EU's værdier' rejser i øvrigt nye spørgsmål om, dels hvad EU's værdier egentlig dækker og hvordan disse prioriteres, dels hvordan disse værdier bedst håndhæves – fx omkring afvejningen af økonomiske, diplomatiske og militære virkemidler.

Andre forskere er mere positive overfor ideen om en fælles europæisk strategisk kultur. Michael E. Smith har påpeget, at EU's adfærd udgør i hvert fald tre basiskomponenter i en *grand strategy*: fysisk sikkerhed, økonomisk velstand og værdiprojektion, og at man deraf kan konkludere, at EU er i færd med at udvikle en grand strategy.¹³⁹ Janne Haaland Matlary har pointeret, at en strategisk kultur i EU-regi ikke nødvendigvis skal være en traditionel, militært orienteret strategisk kultur. Matlary mener, at EU bør opbygge sin sikkerhedspolitik omkring samme præmisser, som hele samarbejdet hviler på, dvs. demokrati og menneskerettigheder. På den måde kan EU udvikle en strategisk kultur, som hviler på menneskelig (frem for statslig) sikkerhed, beskyttelse af menneskerettighederne og Peace Support Operations.¹⁴⁰ Endelig understreger andre synspunkter, at skabelsen af en europæisk strategisk kultur skal ses som en proces – og at ideen derfor ikke kan afskrives, blot fordi en fuldt udviklet europæisk strategisk kultur ikke findes på nuværende tidspunkt. Denne skabelsesproces indebærer, at ad hoc-beslutninger gradvist danner normer for, hvor og hvornår EU griber ind militært. Disse normer kan ses som begyndelsen på fælles holdninger til militær og således en fælles europæisk strategisk kultur.¹⁴¹

Følgende vil jeg skitsere, hvordan EU har forsøgt at arbejde henimod etableringen af en fælles strategisk kultur.

2.2 De første byggesten

I december 1998 fremsatte Storbritannien og Frankrig i fællesskab Saint Malo-erklæringen, som blandt andet indeholdt målsætningen om, at:

¹³⁸ Sten Rynning, 'The European Union: Towards a Strategic Culture?' *Security Dialogue* 34:4 (2003), 13.

¹³⁹ Michael E. Smith, 'A Liberal Grand Strategy In A Realist World? Power, Purpose And The EU's Changing Global Role,' *Journal of European Public Policy* 18:2 (2011): 144.

¹⁴⁰ Matlary, 'When Soft Power Turns Hard', 109, 118.

¹⁴¹ Laura Chappell og Petar Petrov, 'The EU's crisis management operations: strategic culture in action?' (konferencepapir præsenteret på den årlige UACES-konference, Cambridge, 1.-2. november, 2011), 2.

*"... the Union must have the capacity for autonomous action, backed up by credible military forces, the means to decide to use them, and a readiness to do so ..."*¹⁴²

Denne erklæring var betydningsfuld, ikke blot fordi den var et resultat af britisk og fransk enighed på det udenrigspolitiske område, men også fordi den repræsenterede starten på FSFP og muligheden for et EU som militær aktør i fremtiden.¹⁴³

Året efter blev medlemslandene enige om de såkaldte Helsinki Headline Goals (HHG), som fastslog EU's ambitioner om udformningen af en militær struktur. I 2003 skulle EU have en kapacitet på 60.000 soldater, som kunne varetage både humanitære og militære opgaver. I teorien var det et skridt hen imod et sikkerhedssamarbejde i EU-regi, men det viste sig senere, at målsætningerne ikke blev nået. Desuden indeholdt HHG mange ubesvarede spørgsmål om, hvordan EU-tropperne skulle bruges, herunder hvor og hvornår, de kunne indsættes, om der var tale om en egentlig hær, og hvilket forhold EU-projektet havde til NATO.¹⁴⁴ Forholdet til NATO blev dog beskrevet nærmere med Berlin Plus-aftalen fra 2003, som gav EU mulighed for at bruge NATOs militære strukturer og ressourcer i krisestyringsoperationer, hvor NATO som helhed ikke deltager.

Men der var altså ikke tale om, at man med HHG havde etableret en europæisk enighed om brugen af militær – en europæisk strategisk kultur. Manglen på en fælles strategisk kultur sås tydeligt i forbindelse med Irakkrigen i 2003, hvor der internt i EU var stor splittelse og det ikke var muligt for EU at tale med én stemme.¹⁴⁵

2.3 Den Europæiske Sikkerhedsstrategi

Så meget desto mere bemærkelsesværdigt var det derfor, at den daværende Højststående Repræsentant for FUSP, Javier Solana, i sommeren 2003 kunne fremvise første udkast til en sikkerhedsstrategi for EU. D. 12. december samme år lå strategien færdig, og den fik navnet *A Secure Europe in a better world - European Security Strategy* (ESS), hvilket understregede dens rolle som en parallel til USA's *National Security Strategy* (NSS) fra 2002. ESS adskiller sig dog både i længde og

¹⁴² 'Joint Declaration on European Defence. Joint Declaration issued at the British-French Summit' (Saint-Malo: 1998).

¹⁴³ Howorth, *Security and Defence Policy*, 36-37.

¹⁴⁴ Paul Cornish og Geoffrey Edwards, 'Beyond the EU/NATO Dichotomy: the beginnings of a European strategic culture', *International Affairs* 77:3 (2001): 589.

¹⁴⁵ Longhurst og Zaborowski, *Old Europe, New Europe*, 52.

indhold fra NSS, som blev fremlagt blot et år efter 9/11 og i høj grad afspejlede Bush-doktrinens nye, mere offensive og militært baserede udenrigspolitik.

ESS byggede i høj grad på det omfattende regelsæt, der allerede var vedtaget i andre EU-sammenhænge, fx strategien mod spredning af masseødelæggelsesvåben.¹⁴⁶ I den forstand var ESS altså ikke en fuldstændig ny opfindelse. Det vigtigste formål med præsentationen af ESS var at vise omverdenen, at medlemslandene kunne stå sammen og enes om nogle grundtanker i EU's sikkerheds- og forsvarspolitik, og således reparere på billedet af et splittet Europa og en kuldsejlet FSFP.

ESS er EU's forsøg på at skabe en grand strategy for EU og er et udtryk for, hvor langt EU er nået i processen for at udvikle en fælles europæisk strategisk kultur. Målsætningen om at være i stand til at intervenere i konfliktområder fremgår klart af ESS:

*"We need to develop a strategic culture that fosters early, rapid and when necessary, robust intervention."*¹⁴⁷

ESS beskriver EU's vigtigste udfordringer, trusler og mål. Som det også fremgår af titlen på ESS, så fokuserer den i høj grad på sikkerhed. Denne sikkerhed sikres bedst ved at bekæmpe de trusler, som fremgår af dokumentet, og som ikke er nationale eller regionale, men verdensomspændende og indbyrdes forbundet. De 5 vigtigste trusler er terrorisme, spredning af masseødelæggelsesvåben, regionale konflikter, staters sammenbrud samt organiseret kriminalitet. Derudover nævnes nogle specifikke målsætninger om tættere samarbejde med nabolande, større engagement i Sydkaukasus, en løsning på Israel/Palæstina-konflikten og tættere relationer med den arabiske verden.¹⁴⁸

Den væsentligste forskel mellem ESS og NSS er spørgsmålet om, hvordan anvendelsen af militær magt legitimeres. Mens sidstnævnte lægger op til unilateral og præventiv handling, så understreger ESS en klar præference for multilateralisme og vigtigheden af et mandat fra FN. EU lægger stor vægt på international lov og ser FN som den vigtigste garanti for opretholdelsen af denne. Derfor anerkender EU også FN's Charter som fundamentalt og prioriterer et styrket samarbejde med FN.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Sven Biscop, 'The European Security Strategy In Context – A Comprehensive Trend' i *The EU And The European Security Strategy – Forging A Global Europe*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson (London: Routledge, 2008), 5-7.

¹⁴⁷ 'A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy', *Det Europæiske Råd* (Bruxelles, 2003), 11.

¹⁴⁸ 'A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy', 3-8.

¹⁴⁹ Janne Haaland Matlary, 'When Soft Power Turns Hard: Is an EU Strategic Culture Possible?', *Security Dialogue* 37:1 (2006): 114-115.

2.4 Petersbergopgaverne

En central del af FSFP er de såkaldte Petersbergopgaver, som blev fastsat på WEUs ministerrådsmøde i 1992 og omfattede humanitære opgaver og redningsopgaver, fredsbevarende opgaver og kampstyrkers opgaver i forbindelse med krisestyring, herunder fredsskabelse.¹⁵⁰

På baggrund af ESS blev omfanget af Petersbergopgaver udvidet til yderligere at omfatte aktioner på nedrustningsområdet, rådgivnings- og bistandsopgaver på det militære område, konfliktforebyggende opgaver, postkonflikt-stabiliseringsoperationer samt bekæmpelse af terrorisme.¹⁵¹ Petersbergopgaverne omfatter altså et bredt spektrum af militære såvel som humanitære opgaver. Den 'højere ende' af listen dækker over militære opgaver såsom fredsskabelse, som kan involvere egentlige kamphandlinger. I midten af listen findes opgaver, som involverer militært personel, men ikke egentlige kamphandlinger. Det kan fx være redningsmissioner og fredsbevarende opgaver. Den 'lavere ende' af listen dækker over ikke-militære opgaver som sikkerheds- og politimæssige opgaver, transport og opbevaring af nødhjælp, indsamling og destruering af mindre våben, minerydning, evakuering,¹⁵² beskyttelse af civile, katastrofehjælp, reformering af sikkerhedssektoren samt bistand med eksperter indenfor retsvæsen, civilsamfund og reintegration.¹⁵³

Da Petersbergopgaverne er så forskelligartede, har medlemslandene haft forskellige ønsker til, hvilke opgaver EU burde koncentrere sig om. Fx har Frankrig fokuseret på de militære opgaver, mens andre lande har talt mere om krisestyring og fredsbevarelse, altså den lavere ende af Petersbergopgaverne.¹⁵⁴ De missioner, EU hidtil har udført, har både omfattet militære, delvist militære og civile opgaver. De fleste har dog drejet sig om ikke-militære krisestyringsopgaver.¹⁵⁵ EU har altså frem til i dag primært beskæftiget sig med den lavere ende af Petersbergopgaverne.

¹⁵⁰ Adam Billing, 'Hvad indebærer EU's fælles forsvars- og sikkerhedspolitik?', *Folketingets EU-Oplysning*, 26. juli, 2012.

¹⁵¹ Billing, 'Hvad indebærer EU's fælles forsvars- og sikkerhedspolitik?'.

¹⁵² Cornish og Edwards, 'Beyond the EU/NATO dichotomy', 597, 599.

¹⁵³ Howorth, *Security and Defence Policy*, 93.

¹⁵⁴ Cornish og Edwards, 'Beyond the EU/NATO dichotomy', 589.

¹⁵⁵ 'EU Operations', *European Union External Action Service*, februar 2013.

2.5 Er Sikkerhedsstrategien en strategi?

Af ESS fremgår det, at det er en vigtig målsætning for EU at forfølge sine mål mere aktivt med både politiske, diplomatiske, militære og civile midler,¹⁵⁶ og det beskrives, hvordan EU er særligt godt udstyret til at varetage de forskellige former for Petersbergopgaver:

*"In failed states, military instruments may be needed to restore order, humanitarian means to tackle the immediate crisis [...] The European Union is particularly well equipped to respond to such multi-faceted situations."*¹⁵⁷

Ovenstående reference er imidlertid ESS' eneste henvisning til, hvor og hvornår anvendelsen af militær magt kan komme på tale. Denne uklarhed om retningslinjerne for den højere ende af Petersbergopgaverne har medført, at ESS er blevet kritiseret for at være for vag og for ikke at være en 'rigtig' strategi. Bl.a. Asle Toje har derfor kaldt ESS for *"a recipe for 'masterly inactivity'"*. Ifølge Toje er det misvisende at kalde ESS for en strategi, da en strategi i ordets traditionelle forstand har noget at gøre med brugen af og truslen om brugen af militær. Toje ser således dokumentet som et bevis på, at der er et behov for at udvikle en strategisk kultur, men at det ikke er sket endnu – altså heller ikke med ESS.¹⁵⁸

Andre kommentatorer har dog været mere optimistiske, som fx Sven Biscop fra Egmont-Instituttet i Bruxelles. Han skriver, at ESS har konsolideret allerede eksisterende strategiske tendenser, og at dokumentet kan ses som en fornuftig overordnet strategi, som vil fremme sammenhæng i EU's udenrigspolitik og udviklingen af en stærk europæisk strategisk kultur.¹⁵⁹

Selvom der både er positive og negative røster, når det handler om ESS og strategisk kultur i EU-sammenhæng, så er der ingen tvivl om, at EU gennem de seneste 20 år har gjort meget for at skabe rammerne for en fælles strategisk kultur. Saint Malo-erklæringen, HHG og Berlin Plus var nogle bemærkelsesværdige skridt på vejen. Det samme var ESS, som bidrog til at præcisere de midler og målsætninger, EU baserer sin sikkerhedspolitik på. ESS tjente desuden til at skitsere en europæisk dagsorden, som adskiller sig fra den amerikanske, hvilket pointerede EU's uafhængighed af USA.

¹⁵⁶ 'A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy', 11.

¹⁵⁷ 'A Secure Europe in A Better World: European Security Strategy', 7.

¹⁵⁸ Asle Toje, 'The 2003 European Union Security Strategy: A Critical Appraisal, *European Foreign Affairs Review* 10 (2005): 120-122, 126-127, 132.

¹⁵⁹ Biscop, 'The European Security Strategy In Context', 8.

Hvis skabelsen af en fælles strategisk kultur ses som en proces, så vil denne proces blive fremmet af, at den strategiske kultur kommer til udtryk i praksis. EU skal kunne omsætte ord til handling, hvis det skal være mere end en aktør på papiret. Hvis det lykkes EU at opfylde sine målsætninger, og det viser sig at den fælles strategiske kultur fungerer, vil det tjene til at stadfæste den strategiske kultur. Det vil bringe EU tættere på at kunne agere som en samlet sikkerhedspolitisk aktør. Det afgørende spørgsmål er derfor, om EU er i stand til at følge sin strategiske kultur i praksis?

2.6 Hvilken strategisk kultur lægger EU op til med ESS?

ESS lægger op til en strategisk kultur, som finder legitimitet i FN og multilateralisme, som prioriterer sikkerhed i og et tæt samarbejde med nabolande og den arabiske verden, som adresserer verdensomspændende trusler og som benytter sig af såvel militære som ikke-militære midler til at varetage det fulde spektrum af Petersbergopgaver. For så vidt er der etableret enighed om de grundlæggende rammer for en fælles europæisk strategisk kultur.

Ud fra hvad der står i ESS, ville en oplagt konflikt for EU at involvere sig i være en konflikt i EU's nabolag – for eksempel i den arabiske verden - som der er særligt fokus på i ESS og som involverer europæiske interesser; en konflikt, hvor de fem primære trusler i ESS (terrorisme, spredning af masseødelæggelsesvåben, regionale konflikter, staters sammenbrud samt organiseret kriminalitet) enten direkte eller på længere sigt truer sikkerheden i Europa; en konflikt, hvor der er behov for såvel militær som humanitær assistance (begge ender af skalaen over Petersbergopgaver); en konflikt, hvor en intervention er legitimeret af et mandat fra FN og hvor der er mulighed for en multilateral tilgang; og en konflikt, hvor befolkningen i det konfliktramte land undertrykkes, og hvor de værdier, EU opfatter som grundlæggende – demokrati, menneskerettigheder og retsstat – ikke respekteres.

Konflikten i Libyen virkede på mange måder som en sådan oplagt konflikt for EU. Medlemsstaternes forskellige strategiske kulturer gjorde imidlertid, at de ikke kunne blive enige om, hvilke midler, der skulle tages i brug i håndteringen af konflikten. Følgende vil jeg illustrere, hvordan de strategiske kulturer kom til udtryk i Libyen.

3. Strategisk kultur i praksis: Konflikten i Libyen i 2011

3.1 Kort om Det Arabiske Forår og konflikten i Libyen

I 2011 oplevede den arabiske verden en af de største omvæltninger nogensinde, da kombinationen af stor fattigdom, arbejdsløshed og regeringernes undertrykkelse af befolkningen og brud på menneskerettighederne førte til folkelige protester i flere lande i Nordafrika og på den arabiske halvø. Demonstrationerne og de efterfølgende begivenheder blev kendt under betegnelsen 'Det Arabiske Forår'.

Det hele begyndte d. 18. december 2010 i Tunesien, hvor den arbejdsløse akademiker Mohamed Bouazizi satte ild til sig selv i protest mod korruptionen i det tunesiske politi og dets uretfærdige behandling af befolkningen. Bouazizis selvantændelse blev efterfulgt af store demonstrationer i Tunesien, og landets præsident Zine el-Abidine Ben Ali blev tvunget i eksil og senere afsat.

I slutningen af januar 2011 havde oprøret bredt sig til Egypten, hvor demonstranterne protesterede mod præsident Hosni Mubaraks mangeårige regime. I februar måtte også Mubarak gå af som præsident og flygtede i eksil. I både Tunesien og Egypten har der siden været afholdt demokratiske valg, som dog i Egypten er blevet efterfulgt af nye demonstrationer pga. militærrådets greb om magten.

Tunesernes og egypternes krav om politiske, sociale og økonomiske reformer bredte sig til andre lande i regionen. I nogle tilfælde – som i Tunesien og Egypten - førte demonstrationerne til et regimeskifte, mens de i andre lande medførte, at de politiske ledere indførte reformer. I flere lande brugte regeringerne voldelige midler for at stoppe demonstranterne, som ellers hovedsageligt – men ikke udelukkende – benyttede sig af fredelige midler.

I Libyen begyndte protesterne mod General Muammar Gaddafi og hans styre d. 15. februar 2011. Til at starte med var der tale om fredelige demonstrationer, men allerede d. 18. februar udviklede protesterne sig til en voldelig konflikt mellem demonstranterne og Gaddafis styrker. Oprørerne fik kontrol med bl.a. den næststørste by Benghazi, mens Gaddafis militær med vold forsøgte at bevare kontrollen. Internettet blev afbrudt, så oprørerne ikke kunne bruge det til at kommunikere og organisere sig.

D. 27. februar 2011 dannedes Libyens overgangsråd, TNC (Transitional National Council), som fungerede som oprørernes ansigt udadtil. Overgangsrådet erklærede sig den eneste legitime

repræsentant for det libyske folk og den libyske stat, og udarbejdede bl.a. en plan for Libyens overgang til demokrati. To af de mest fremtrædende medlemmer af TNC, Mustafa Abdul Jalil og Mahmoud Jibril, havde tidligere været en del af Gaddafis regering.

På libysk tv lovede Gaddafi dødsstraf til oprørerne, som han bl.a. kaldte 'rotter' og Vestens 'lejesvende', og han understregede, at han ville kæmpe til det sidste.¹⁶⁰ Alene i oprørets første dage blev flere hundrede mennesker dræbt, og omverdenen fordømte Gaddafis overgreb på landets befolkning.

D. 17. marts vedtog FN Resolution 1973, som godkendte et flyveforbud over Libyen, samt tillod nødvendige tiltag for at beskytte landets civilbefolkning. En koalition af 27 vestlige og arabiske lande med Storbritannien, Frankrig og USA i spidsen intervererede i Libyen og gennemførte bombeangreb mod Gaddafis styrker. Efter flere måneders kamphandlinger havde oprørerne sidst i august 2011 bl.a. kontrol med Misrata og hovedstaden Tripoli, og Gaddafis regering blev afsat. Gaddafi flygtede til Sirte, men blev d. 20. oktober 2011 fanget og dræbt i forbindelse med en skudveksling mellem oprørere og Gaddafi-soldater.

3.2 Britisk og fransk pres: Sanktioner og fordømmelse af Gaddafi

Op til demonstrationerne begyndte i Libyen, havde Europa haft tætte forbindelser til landet. Bl.a. Italien, Frankrig, Tyskland og Storbritannien havde handelsaftaler med Libyen som involverede olie, våben og andet militærudstyr. EU havde samarbejdsaftaler og desuden igangværende partnerskabsforhandlinger med Libyen.

EU var relativt længe om at afbryde kontakten med Muammar Gaddafi og begynde at indføre sanktioner mod hans styre. Medlemslandene var splittede på flere punkter: de sydeuropæiske lande var bekymrede over flygtningestrømme og konsekvenserne for olieimporten, hvis Gaddafi styrtes, mens de nordeuropæiske lande ønskede en stærk afstandtagen til Gaddafis behandling af landets demonstranter.¹⁶¹ Frankrig, Finland og Tyskland opfordrede til sanktioner, mens andre EU-lande ikke mente, at det ville hjælpe til at stoppe volden.¹⁶²

¹⁶⁰ 'Gaddafi: Jeg vil dø i Libyen', *nyhederne.tv2.dk*, 22. februar, 2011.

¹⁶¹ 'Gaddafi splitter EU', *MetroXpress*, 22. februar, 2011, 18.

¹⁶² Valentina Pop, 'EU wary of imposing sanctions on Libyan dictator', *euobserver.com*, 24. februar, 2011.

Med denne interne splittelse nøjedes EU i sine første officielle udtalelser fra d. 20. og 23. februar 2011 med at udtrykke bekymring over situationen i Libyen, fordømme volden mod civile og opfordre til, at menneskerettighederne blev overholdt. D. 23. februar oplyste EU desuden, at man indstillede partnerskabsforhandlingerne med Libyen, og opfordrede til 'national dialog om befolkningens legitime krav'.¹⁶³ Gaddafi blev til gengæld ikke nævnt i disse to erklæringer.

Storbritannien og Frankrig var imidlertid hurtige til at reagere, da det stod klart, at Gaddafi ikke skyede nogen midler for at bevare magten. Nicholas Sarkozy var den første vestlige leder, der krævede, at Gaddafi trådte tilbage. Og det var David Cameron og Sarkozy, der i FN's Sikkerhedsråd fremlagde den række krav om skrappe sanktioner, heriblandt finansielle sanktioner, en total våbenembargo og rejseforbud for Gaddafi-regimets topfolk, som førte til vedtagelsen af Resolution 1970 d. 26. februar 2011.¹⁶⁴ Resolutionen krævede Gaddafi og hans medansvarlige sat for Den Internationale Straffedomstol, indefrøs hans økonomiske midler og indførte en international våbenembargo.¹⁶⁵ Den resolution vedtog EU to dage senere,¹⁶⁶ og udvidede embargoen til også at inkludere udstyr, som kunne anvendes til undertrykkelse af befolkningen. EU indførte også visarestriktioner mod Gaddafi og hans styre.¹⁶⁷ Derudover lagde EU flere penge i sin katastrofefond til mad og husly til flygtningene, samt til Italien og Malta til håndtering af flygtningestrømmene.¹⁶⁸ Det var altså først efter, at FN havde indført sanktioner, at EU selv reagerede.

I marts opfordrede Cameron og Sarkozy i et fælles brev til formanden for Det Europæiske Råd, Herman van Rompuy, til "*fortsat planlægning, der holder alle muligheder åbne*", inklusive "*flyveforbud*

¹⁶³ 'Declaration by the High Representative, Catherine Ashton, on behalf of the European Union on events in Libya', *EU Pressemeddelelse*, 20. februar, 2011.

'Declaration by the High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on Libya', *EU Pressemeddelelse*, 23. februar, 2011.

¹⁶⁴ Jesper Kongstad, 'Sarkozy kræver Gaddafis afgang', *Jyllands-Posten*, 26. februar, 2011, 11.

¹⁶⁵ Marlene Wind og Mads Dagnis Jensen, 'Debat: HASTETOPMØDE: Urolighederne i Libyen er lakmusprøven for EU's udenrigspolitik', *Politiken Kultur*, 11. marts, 2011, 9.

¹⁶⁶ 'Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on the alignment of certain third countries with the Council Decision 2011/137/CFSP concerning restrictive measures in view of the situation in Libya, as amended by Council Decision 2011/156/CFSP', *Pressemeddelelse fra Det Europæiske Råd*, 18. marts, 2011.

¹⁶⁷ Erik Brattberg, 'Opportunities lost, opportunities seized: the Libya crisis as Europe's perfect storm', *European Policy Centre* (juni 2011): 1.

¹⁶⁸ Wind og Jensen, 'Debat: HASTETOPMØDE: Urolighederne i Libyen er lakmusprøven for EU's udenrigspolitik', 9.

*og andre handlinger imod luftangreb, i samarbejde med allierede og partnere, især dem i regionen”.*¹⁶⁹

Tysklands kansler Angela Merkel argumenterede for en olieembargo og omfattende handelsrestriktioner mod Libyen, og understregede samtidig, at Tyskland var parat til at bidrage med humanitær hjælp til libyske flygtninge.¹⁷⁰ Tysklands udenrigsminister Guido Westerwelle og hans britiske kollega William Hague opfordrede i et fælles brev til Catherine Ashton til en fælles europæisk tilgang til konflikten. I brevet stod bl.a.:

*“The EU should agree to an ambitious, clear response with a series of concrete actions both for the short and longer term.”*¹⁷¹

D. 10. marts blev Sarkozy den første EU-leder, der anerkendte TNC som værende den legitime repræsentant for den libyske befolkning.¹⁷²

På et ekstraordinært møde i Det Europæiske Råd d. 11. marts vedtog EU-landene en fælles erklæring, som entydigt krævede Gaddafis afgang med ordene:

*“Oberst Gaddafi må give slip på magten øjeblikkeligt. Hans regime har mistet al legitimitet, og han er ikke længere en samtalepartner for EU”.*¹⁷³

I erklæringen anerkendte EU desuden TNC som Europas nye 'politiske samtalepartner'. EU kunne ikke støtte Storbritanniens og Frankrig forslag om bombeangreb, men fremviste dog i erklæringen en fælles holdning i form af kravet om Gaddafis afgang.

I løbet af foråret 2011 evakuerede EU omkring 5.800 europæere i Libyen.¹⁷⁴ Ydermere blev EU den største økonomiske donor, idet EU og medlemslandene i løbet af 2011 tilsammen bidrog med mere end 158 millioner euro i nødhjælp.¹⁷⁵

3.3 Tysk passivitet i FN

Til trods for, at der ikke var fuldstændig enighed om, hvordan man skulle håndtere Gaddafi, havde der

¹⁶⁹ Thomas Lauritzen, 'Europas ledere til Gaddafi: Skrid... nu!', *Politiken*, 12. marts, 2011, 7.

¹⁷⁰ Valentina Pop, 'Merkel wants total oil embargo on Libya', *euobserver.com*, 24. marts, 2011.

¹⁷¹ Honor Mahony, 'UK and Germany call for united front on Libya', *euobserver.com*, 10. marts, 2011.

¹⁷² Jesper Kongstad, 'Sarkozys enegang splitter Vesten', *Jyllands-Posten*, 11. marts, 2011, 12.

¹⁷³ 'Det Europæiske Råds Erklæring fra det ekstraordinære møde d. 11. marts 2011', *Følgeskrivelse fra Det Europæiske Råd*, 20. april, 2011.

¹⁷⁴ Brattberg, 'Opportunities lost, opportunities seized', 1.

¹⁷⁵ 'LIBYAN CRISIS - Humanitarian Aid and Civil Protection', *EU-Kommissionen*, 11. januar, 2012.

indtil midten af marts 2011 været en grundlæggende konsensus om sanktioner og krav om hans afgang. Herefter opstod der imidlertid store uenigheder.

D. 17. marts vedtog FN efter pres fra Storbritannien og Frankrig Resolution 1973, der gav FN-medlemmer ret til at etablere en flyveforbudszone og beskytte de civile med 'alle nødvendige midler'. Det åbnede for en militær intervention, som startede den 19. marts.¹⁷⁶

Resolution 1973 blev vedtaget med 10 stemmer, mens Tyskland, Rusland, Kina, Indien og Brasilien afstod fra at stemme.¹⁷⁷ At Tyskland afholdt sig fra at stemme, vakte stor opsigt. Guido Westerwelle begrundede beslutningen med, at en aktion var for farlig.¹⁷⁸ Han understregede, at Tyskland under ingen omstændigheder ville deltage i militære aktioner i Libyen¹⁷⁹ og udtalte:

*"... den tyske regering afholdt sig fra at stemme om en militærindsats i Libyen, og vi deltager - ligesom flertallet af EU's medlemmer og Natos medlemmer - ikke i den militære intervention. Men det betyder ikke, at vi er neutrale, blot at vi satser på den politiske proces og på forhandlingsmulighederne. [...] Jeg respekterer de motiver, der har ført til en militær indsats. Vi har afvist spørgsmålet og er kommet til en anden konklusion. Den bliver også respekteret af vores venner i Europa."*¹⁸⁰

Tyskland mødte imidlertid stor kritik for at afstå fra at stemme. Hvis tyskerne havde valgt at støtte missionen uden selv at bidrage militært, ville omverdenen formentlig have accepteret det. I stedet opfattede fx Frankrig Tysklands opførsel som at Tyskland lod sine allierede i stikken.¹⁸¹ Og Tyskland undlod ikke bare at stemme – de forsøgte også at finde et flertal imod Resolution 1973.¹⁸² Også i NATO vendte Tyskland sig mod en militær aktion, og trak d. 23. marts sine krigsskibe ud af den internationale styrke, som skulle sikre en blokade af libyske havne.¹⁸³

Den kraftigste kritik var måske den, der kom internt i Tyskland. Den tidligere CDU-forsvarsminister Volker Rühe kritiserede Angela Merkel for at have begået 'en fejl af historiske dimensioner' ved at

¹⁷⁶ Morten Crone, "Forhandlinger brudt sammen", *Berlingske*, 24. marts, 2011, 22.

¹⁷⁷ Andrew Rettman, 'UN clears France and UK to strike Gaddafi', *euobserver.com*, 18. marts, 2011.

¹⁷⁸ Michael Kuttner, 'Sten i skoen', *Berlingske*, 9. maj, 2011, 14.

¹⁷⁹ Michael Seidelin, 'Uklarhed og uenighed prægede Libyen-aktion fra starten', *Politiken*, 24. marts, 2011, 8.

¹⁸⁰ Jørn Uz Ruby, "På barrikaderne for Europa", *Jyllands-Posten*, 3. juli, 2011, 14.

¹⁸¹ Kuttner, 'Sten i skoen', 14.

¹⁸² Daniel Korski, 'Frankrig og Storbritannien går selv', *Ræson*, 12. maj, 2011, 10.

¹⁸³ Kuttner, 'Sten i skoen', 14.

undlade at stemme i FN.¹⁸⁴ Senere på året, i august, kritiserede også tidligere CDU-kansler Helmut Kohl regeringen for at belaste forholdet til både Frankrig, Europa og USA, for at føre en uforudsigelig udenrigspolitik, der kan få 'katastrofale følger' og for ikke at være en tilforladelig partner.¹⁸⁵

Avisen Die Welt skrev:

*"Det er en kendsgerning, at den tyske udenrigspolitik med den libyske revolutions sejr har blameret sig helt ind til knoglerne ... Uden NATOs luftkrig, som Tyskland med nationalpacifistisk arrogance boykottede, havde oprørernes sejr været umulig".*¹⁸⁶

Ugebladet Der Spiegel skrev:

*"Tysklands troværdighed som forkæmper for menneskerettigheder og demokrati er beskadiget, det samme gælder dets anseelse som troværdig partner i den vestlige alliance. Ny tillid, ny styrke i NATO-partnernes kreds vil først kunne genoprettes med en ny regering".*¹⁸⁷

Guido Westerwelle mødte så massiv kritik, at han til sidst måtte gå af som formand for sit parti FDP. Hans håndtering af Libyen-sagen forværrede Tysklands generelle forhold til sine tætteste allierede: Frankrig, Storbritannien og USA.¹⁸⁸

Ugen efter afstemningen i FN forsøgte Tyskland at redde ansigt ved at skifte mening og støtte den vedtagne resolution. Angela Merkel udtalte, at resolutionen 'nu også var Tysklands'.¹⁸⁹ Den tyske regering udtalte, at i tilfælde af, at FN ville anmode EU om humanitær hjælp til at evakuere flygtninge og beskytte nødhjælpsarbejdere, ville Tyskland leve op til sit ansvar og sende tyske tropper og skibe til Libyen.¹⁹⁰

3.4 Intern splittelse og kritik af EU-linjen

Tysklands afståen fra at stemme var ikke det eneste eksempel på, at medlemslandene i EU var splittede i spørgsmålet om intervention. Resten af EU-landene repræsenterede også forskellige holdninger. Mens Danmark, Sverige, Belgien, Holland, Italien, Spanien, Grækenland og Rumænien på

¹⁸⁴ Kim Amlod, 'Begyndelsen til enden for Merkel?', *Fyns Amts Avis*, 29. marts, 2011, 6.

¹⁸⁵ Peter Wivel, 'Kohl: Tyskland er ikke længere en tilforladelig partner', *Politiken*, 26. august, 2011, 10.

¹⁸⁶ Peter Wivel, 'Tysklands udenrigsminister er en af krigens store tabere', *Politiken*, 24. august, 2011, 10.

¹⁸⁷ Wivel, 'Tysklands udenrigsminister er en af krigens store tabere', 10.

¹⁸⁸ Kuttner, 'Sten i skoen', 14.

¹⁸⁹ Honor Mahony, 'Merkel moves on UN resolution on Libya', *euobserver.com*, 22. marts, 2011.

¹⁹⁰ Nick Amies, 'Germany may rethink Libya involvement', *Deutsche Welle*, 8. april, 2011.

forskellige måder støttede eller bidrog til interventionen, bakkede Polen, Estland og Tjekkiet indledningsvist op om Tysklands tilbageholdenhed. Estlands præsident Toomas Ilves udtalte:

*"Poland and Estonia know well that bringing down a despotic regime is easy, but what's much harder is to build up a new democratic society. Poland knows much better what to do in Libya than those who have supported dictators for the sake of stability."*¹⁹¹

Polen og Estland endte med at støtte NATO's involvering i konflikten, men Toomas Ilves' citat er en tydelig kritik af både andre medlemslande og EU, der netop for stabilitetens skyld har haft tætte forbindelser med bl.a. Gaddafi.

Også Polens premierminister Donald Tusk kritiserede Europas involvering i Libyen for at give indtryk af, at den vestlige verden kun griber ind, når der er olieinteresser på spil. Tusk kaldte Europas adfærd overfor Gaddafi hyklerisk og forholdet til menneskerettighederne inkonsekvent, og udtalte:

*"If we want to defend people against dictators, reprisals, torture and prison, that principle must be universal and not invoked only when it is convenient, profitable or safe."*¹⁹²

Denne offentlige kritik af EU-linjen var med til at udstille den interne splittelse i EU og underminere samarbejdets forsøg på at tale med en stemme. Belgiens tidligere premierminister Guy Verhofstadt lagde ikke skjul på sin frustration, da han om EU's interne uenighed og manglende handlekraft udtalte:

*"This makes me sick."*¹⁹³

3.5 Uenighed om NATOs rolle

EU og medlemslandene havde også vidt forskellige holdninger til, hvem der skulle lede missionen i Libyen. Storbritannien ønskede, at missionen i Libyen blev ledet af NATO. Ifølge Cameron ville missionen nyde godt af det militære maskineri, NATO kunne bidrage med,¹⁹⁴ og Storbritannien var derfor et af de lande, der i marts 2011 opfordrede til, at NATO hurtigst muligt overtog styringen.¹⁹⁵

¹⁹¹ Claudia Louati, 'Military intervention in Libya: where is ESDP?', *Nouvelle Europe*, 20. april, 2011.

¹⁹² Gareth Jones, 'Polish PM chides Europe over Libya "hypocrisy"', *reuters.com*, 9. april, 2011.

¹⁹³ 'Verhofstadt on Libya: "The weak position of the EU makes me sick"', *Pressemeddelelse af ALDE – Alliancen af Liberale og Demokrater for Europa*, 17. marts, 2011.

¹⁹⁴ Thomas Lauritzen, 'Vestlige lande i strid om kommandoen i Libyen', *Politiken*, 22. marts, 2011, 1.

¹⁹⁵ 'UK: Nato skal overtage Libyen-kontrol nu', *Jyllands-Posten.dk*, 24. marts, 2011.

Også EU ønskede en NATO-ledet operation.¹⁹⁶

Frankrig ønskede derimod en europæisk ledet operation og modsatte sig fra starten, at NATO blandede sig i konflikten. Frankrig begrundede sin NATO-modstand med, at alliansens ry var for dårligt i de arabiske lande, og at den arabiske liga ikke ønskede en NATO-ledet operation.¹⁹⁷ Frankrig opfordrede til en fælles international mission uden om NATO, for at undgå at de arabiske lande ville opfatte operationen som et 'vestligt korstog'.¹⁹⁸ Sarkozy opfordrede fra starten af til en *"fælles europæisk strategi i forhold til den libyske krise, hvis konsekvenser kan blive meget alvorlige for hele regionen"*, og indkaldte tidligt i forløbet alle EU-landenes ledere til et krisetopmøde om situationen i Libyen.¹⁹⁹

Splittelsen om, hvem der skulle overtage kommandoen i Libyen, fik NATO-mødet d. 21. marts til at ende i store skænderier. Frankrigs modvillighed mod at lade NATO tage over provokerede de andre allierede.²⁰⁰ Tyskland kritiserede Frankrig for at have startet luftkrigen uden klare fælles spilleregler og uden at informere alle andre NATO-lande.²⁰¹ Det fik også NATOs generalsekretær Anders Fogh Rasmussen til at kritisere Frankrig for at holde NATO på et sidespor, og han kritiserede også Tyskland for ikke at ville deltage. Mødet sluttede med, at Frankrig og Tysklands NATO-ambassadører udvandrede.²⁰² De fleste EU-lande er også NATO-lande, og uenigheden i NATO afspejlede således også splittelsen i EU.

Det endte dog med, at de allierede blev enige om at lade NATO overtage styringen, og d. 27. marts overtog NATO derfor den militære kommando over interventionsstyrkerne.²⁰³ Da USA ikke ønskede at lede missionen, var NATO det eneste alternativ, som havde den nødvendige struktur og kapacitet.²⁰⁴

¹⁹⁶ Thomas Lauritzen og Michelle Arrouas, 'Tyskland og Frankrig udvandrede fra kaotisk Nato-møde', *Politiken.dk*, 22. marts, 2011.

¹⁹⁷ Lauritzen og Arrouas, 'Tyskland og Frankrig udvandrede fra kaotisk Nato-møde'.

¹⁹⁸ Seidelin, 'Uklarhed og uenighed prægede Libyen-aktion fra starten', 8.

¹⁹⁹ Thomas Lauritzen, 'Frankrig vil have EU-topmøde om Libyen', *Politiken.dk*, 28. februar, 2011.

²⁰⁰ Lauritzen og Arrouas, 'Tyskland og Frankrig udvandrede fra kaotisk Nato-møde'.

²⁰¹ Thomas Lauritzen, 'Barroso: Europa har afværget en massakre i Libyen', *Politiken*, 23. marts, 2011, 9.

²⁰² 'Tyskland og Frankrig udvandrede fra kaotisk Nato-møde'.

²⁰³ Ulla Holm, 'Gal hund, snu ræv', *Ræson*, 12. maj, 2011, 12.

²⁰⁴ Morten Crone, 'Forhandlinger brudt sammen', 22.

3.6 Storbritannien og Frankrig som drivkræfter i interventionen

Det var Storbritannien og Frankrig, der sammen med USA bidrog væsentligst til den militære aktion i Libyen. Ud af de cirka 150 kampfly, der blev brugt, stillede Storbritannien og Frankrig med to tredjedele. Flere andre lande bidrog med kampfly, men deraf tillod kun Danmark, Norge, Belgien og Canada deres fly at deltage i direkte kamphandlinger.²⁰⁵

Selvom Storbritannien og Frankrig som udgangspunkt havde forskellige holdninger til, hvilken rolle NATO skulle spille i håndteringen af Libyen-konflikten, så var de to lande fælles om at lægge pres på alliancen og dens medlemmer, da den først havde overtaget ledelsen af missionen. Begge lande kritiserede NATO for ikke at gøre nok for at beskytte civilbefolkningen i Libyen og tilskyndede til at optrappe indsatsen. Storbritannien stillede selv ekstra fly til rådighed, og udenrigsminister Hague ytrede ønske om, at landets europæiske naboer ligeledes ville bidrage med fly, så angrebene kunne gøres mere slagkraftige. Han opfordrede medlemmer af koalitionen til at ændre deres politik, så deres fly kunne sættes ind i angreb. Frankrigs udenrigsminister Alain Juppé understregede, at Frankrig havde accepteret NATO's lederskab, men at NATO nu også måtte fylde sin rolle ud.²⁰⁶

3.7 EUFOR Libya

D. 21. marts udsendte EU en erklæring, hvori Unionen udtrykte bekymring samt understregede sit mål om at beskytte og støtte civilbefolkningen i Libyen. I erklæringen udtrykte EU sin opbakning til Resolution 1973 og påpegede, at EU ville bidrage på anden vis, men 'kollektivt og resolut'. EU ville hjælpe med opbygningen af en retsstat, og desuden bidrage med humanitær hjælp via en FSFP-mission, hvis FN's kontor for humanitære anliggender skulle anmode om det.²⁰⁷ D. 23. marts vedtog EU selv Resolution 1973.²⁰⁸

D. 1. april oprettede EU FSFP-missionen EUFOR Libya, som skulle kunne sættes ind i Libyen og bidrage med både militær og humanitær støtte. Der blev oprettet et hovedkvarter i Rom, og

²⁰⁵ Ole Bang Nielsen, 'Striden om taktikken i Libyen tager til', *Berlingske*, 14. april, 2011, 17.

²⁰⁶ Thomas Sand, 'Krav: Nato skal gøre mere for at stoppe Gaddafi', *www.dr.dk*, 12. april, 2011.

²⁰⁷ 'Council conclusions on Libya, 3076th FOREIGN AFFAIRS Council meeting, Brussels, 21 March 2011', *Pressemeddelelse fra Det Europæiske Råd*, 21. marts, 2011.

²⁰⁸ 'Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on the alignment of certain third countries with the Council Decision 2011/175/CFSP and Council Decision 2011/178/CFSP amending Decision 2011/137/CFSP concerning restrictive measures with a view to the situation in Libya', *EU Pressemeddelelse*, 5. april, 2011.

operationen skulle ledes af en italiensk admiral. Soldaterne fra forskellige EU-lande skulle hovedsagelig hjælpe med håndteringen af nødhjælp og flygtninge.²⁰⁹ Rådet besluttede, at EUFOR Libya kun skulle indsættes, hvis FN bad om det. Det skete aldrig, og EU-operationen blev derfor ikke realiseret.

3.8 EU og Tyskland styrker kontakten med Libyen

D. 22. maj åbnede EU et kontor i Benghazi. Formålet var at styrke samarbejdet med TNC, hjælpe med at reformere sikkerhedstjenesten og opbygge offentlige institutioner. Derudover ville EU også hjælpe til med uddannelse, sundhedssektoren og grænsesikkerhed.²¹⁰ D. 13. juli mødtes formanden for EU-Kommissionen José Manuel Barroso med TNC-lederen Mahmoud Jibril. Ved mødet diskuterede Barroso og Jibril situationen i Libyen og planen for en ny, demokratisk retsstat. Barroso understregede sin støtte til TNC og lovede, at EU ville hjælpe med opbygningen af det nye Libyen.²¹¹ I slutningen af august åbnede EU også et kontor i Tripoli.²¹²

I starten af juni åbnede Tyskland et kontor i Benghazi for at sikre bedre kontakt med de libyske oprørere. D. 13. juni anerkendte Tyskland desuden TNC som den officielle repræsentant for Libyen.²¹³

3.9 Cameron og Sarkozy som Libyens frelsere – og fremtidige handelspartnere

Efter Gaddafi var blevet fordrevet fra magten var Cameron og Sarkozy værter for et møde i Paris, hvor repræsentanter fra TNC samt en stor del af verdens ledere var til stede for at drøfte Libyens fremtid.²¹⁴

Et par uger senere var Sarkozy og Cameron de første udenlandske topledere, som besøgte Libyen efter Gaddafis fald, og de blev modtaget som helte i Tripoli. De lovede, at Storbritannien og Frankrig ville stå side om side med Libyen og yde landet hjælp og bistand. Sarkozy forsikrede desuden TNC om, at Frankrig og Storbritannien ikke havde haft skjulte motiver for at støtte oprørerne i kampen mod Gaddafi: *"Vi har støttet TNC, fordi vi mente, at det var det rigtige at gøre,"* udtalte han.

²⁰⁹ Andrew Rettman, 'Van Rompuy: EU should take credit for Libya action', *euobserver.com*, 5. april, 2011.

²¹⁰ Nete Engbo Kamper, 'EU åbner kontor i libysk oprørsby', *Ritzau Bureau*, 11. maj, 2011.

²¹¹ 'Statement by President Barroso following his meeting with Mahmoud Jibril, Chairman of the Executive Board of the National Transitional Council of Libya', *Europa-Kommissionen*, 13. juli, 2011.

²¹² Andrew Rettman, 'EU officials set up camp in Tripoli', *euobserver.com*, 30. august, 2011.

²¹³ 'Tysk støtte til oprørerne', *Information.dk*, 14. juni, 2011.

²¹⁴ Niels Fjord, 'Libyens fremtid skal formes i Paris', *Horsens Folkeblad*, 1. september, 2011, 8.

TNC-lederen Mustafa Abdul Jalil sagde, at de lande, der havde hjulpet oprørerne med at få Gaddafi fjernet, kunne forvente at få en fortrinsstilling ved fremtidige projekter i landet.²¹⁵ Frankrig lagde da heller ikke skjul på, at landet skulle have noget til gengæld for sin indsats mod Gaddafi. Forsvarsminister Gerard Longuet udtalte, at Frankrig skal "*spille rollen som den vigtigste partner i landet, og deres ledere ved, at de skylder os en masse*".²¹⁶

3.10 De nationale strategiske kulturers betydning for landenes adfærd

Som vist ovenfor, så var der forskel på, hvordan henholdsvis Storbritannien, Frankrig og Tyskland forholdt sig til konflikten i Libyen. Olieinteresser og muligheden for fordelagtige handelsaftaler med det nye libyske styre er blevet nævnt som væsentlige grunde til, at Storbritannien og Frankrig valgte at intervenere i Libyen.²¹⁷ Men det økonomiske motiv er ikke det eneste. Alene det faktum, at Tyskland, som også havde handelsmæssige interesser på spil,²¹⁸ valgte at holde sig udenfor, viser, at der også lå andet til grund for landenes adfærd. I håndteringen af Libyen-konflikten viste alle tre lande, at deres strategiske kulturer i høj grad dannede baggrunden deres holdninger til, hvem der skulle lede missionen, hvilke former for konfliktløsning, der fungerede bedst, samt hvilken rolle de hver især havde at spille i konflikten. Det vil jeg belyse i de følgende afsnit.

3.10.1 Storbritannien

For det første så man i Storbritanniens adfærd under Libyen-konflikten den følelse af ansvar og pligt til at gå forrest i internationale operationer, som er en del af den nationale identitet. David Cameron var ellers i begyndelsen af sin embedsperiode skeptisk overfor anvendelsen af militær magt, og udtalte så sent som i februar 2011, at man ikke kan "*drop democracy out of an aeroplane at 40,000 feet*".²¹⁹ Den indstilling har ændret sig, for det var netop det, Storbritannien var involveret i i Libyen. I en tale til

²¹⁵ 'Cameron og Sarkozy hylder det ny Libyen', Lemvig Folkeblad, 16. september, 2011, 23.

²¹⁶ 'Frankrig: Libyen står i gæld til os', *nyhederne.tv2.dk*, 21. oktober, 2011.

²¹⁷ Margaret O'Brien Steinfels, 'Harzadous Means – Libya & the ambiguity of humanitarian intervention', *Commonwealmagazine.org*, 17. juni, 2011.

²¹⁸ Dietmar Henning og Peter Schwarz, 'Germany does an about-face on Libya war', *World Socialist Web Side*, 11. april, 2011.

²¹⁹ 'Leader: Cameron and Obama should take heed of people power', *newstatesman.com*, 26. maj, 2011.

FN's generalforsamling opfordrede Cameron til, at FN ikke blot var forenet i fordømmelse, men også i handling, hvis det skulle gøre en forskel for beskyttelsen af menneskerettighederne verden over.²²⁰

For det andet er der den tidligere stormagtsstatus, som stadig er en del af britisk identitet. Den skinnede tydeligt igennem, da Cameron i en tale til den konservative partikongres argumenterede for, at Storbritannien, til trods for økonomisk krise og en ny verdensorden, kan blive en stormagt igen:

*"Storbritannien har aldrig haft den største befolkning, den største landmasse eller de rigeste ressourcer, men vi har haft gejsten. Husk på, at det ikke drejer sig om størrelsen på hunden i kampen, men derimod om størrelsen på kampen i hunden. At overvinde udfordringer, modbevise skeptikere, genopfinde os selv; det er, hvad vi gør. Det kaldes lederskab."*²²¹

Camerons tale kom efter interventionen i Libyen, som havde været en stor succes for ham og for landet som international aktør.

For det tredje er der det humanitære motiv, som hænger sammen med Storbritanniens ansvars- og pligtfølelse. Siden borgerkrigen i Jugoslavien har det humanitære argument været vigtigt for Storbritanniens missioner,²²² og Gaddafis retorik og hårdhændede behandling af befolkningen tydede på, at det hurtigt kunne udvikle sig til at blodbad i Libyen.

For det fjerde er der Storbritanniens forhold til NATO og USA. Storbritannien ønskede en NATO-ledet mission, og argumenterede ikke på noget tidspunkt, som Frankrig, for en rent europæisk mission. I maj 2011 holdt udenrigsminister Hague en tale, hvor han på tydelig vis understregede Storbritanniens prioriterede forhold til USA frem for Europa, samt afviste ideen om et fælles udenrigspolitisk samarbejde i EU-regi.²²³ I sommeren 2011 afviste Storbritannien desuden et forslag om, at EU får sit eget militære hovedkvarter i Bruxelles. Storbritannien gjorde det klart, at Europas militære aktivitet enten skal foregå gennem NATO, eller gennem et uformelt samarbejde mellem de store lande.²²⁴ Til trods for at Storbritannien og Frankrig altså med succes samarbejdede om missionen i Libyen, foretrækker Storbritannien en sikkerhedspolitik, der er bygget op om NATO, eller som i hvert fald ikke er EU-baseret.

²²⁰ Jakob Sinding Skött, 'Storbritannien: Færdig som stormagt' *Ræson*, 11. oktober, 2011.

²²¹ Skött, 'Storbritannien: Færdig som stormagt'.

²²² Korski, 'Frankrig og Storbritannien går selv', 10.

²²³ Andrew Rettman, 'UK champions own diplomacy over EU 'action service'', *euobserver.com*, 5. maj, 2011.

²²⁴ Ole Bang Nielsen, 'Danmark i klemme i nye EU-forsvarsplaner', *Berlingske*, 22. september, 2011, 16.

Storbritanniens respekt for den amerikanske udenrigspolitiske dagsorden kom også til udtryk, da Cameron pludselig ændrede holdning til, hvilke skridt, der skulle tages i Libyen. Cameron havde allerede i slutningen af februar foreslået, at NATO skulle etablere flyveforbud og at oprørerne skulle bevæbnes. Men da Obama-administrationen tog afstand fra hans forslag og kaldte det forhastet, nedtonede Cameron sin retorik og udtalte, at man foreløbig ikke ville gøre andet end at skabe kontakt til oprørerne.²²⁵

3.10.2 Frankrig

I Frankrigs håndtering af konflikten i Libyen skinnede det tydeligt igennem, at Nicholas Sarkozy nærmede sig et præsidentvalg. Sarkozys meningsmålinger var helt i bund, og han havde brug for god omtale.²²⁶ En meningsmåling gennemført i avisen *Le Parisien* i marts 2011 viste, at to ud af tre franskmænd bakkede op om Frankrigs deltagelse i aktionen i Libyen.²²⁷ En succes i Libyen kunne få Sarkozy til at ligne en rigtig statsmand, i stand til at forme en langsigtet strategi.²²⁸ Det snarlige valg spillede altså en væsentlig rolle for Frankrigs ageren, men der var også mere fundamentale træk af landets strategiske kultur, som kom til udtryk.

For det første så man i Frankrigs håndtering af Libyen-konflikten landets jagt på status og grandeur. Interventionen var en oplagt mulighed for Frankrig til at udvise handlekraft og lederskab, og Frankrig forsøgte ikke muligheden for at være først og størst: Frankrig var det første vestlige land, som krævede Gaddafis tilbagetrædelse,²²⁹ de første til at anerkende oprørernes råd, de første til at sætte kampfly på vingerne,²³⁰ bidrog med flest kampfly osv. Ved at tage initiativet og presse på for handling i FN viste Frankrig sig som en europæisk stormagt, ikke mindst ved at distancere sig fra det passive Tyskland. Den franske forfatter Dominique Moisi skrev i en kronik i forbindelse med Frankrigs indsats i Libyen:

²²⁵ Ewen MacAskill, Peter Beaumont, og Nicholas Watt, 'Cameron backtracks on Libya no-fly zone plan as US distances itself', *The Guardian*, 1. marts, 2011.

²²⁶ Steinfels, 'Harzadous means'.

²²⁷ Morten Crone, Ole Bang Nielsen og David Tradsle, 'Krigen i Libyen er Europas krig', *Berlingske Politiko*, 28. marts, 2011, 6.

²²⁸ Olivier Roy, 'Sarko strikes a pose – the French president's bellicosity masks his lack of substance', *newstatesman.com*, 31. marts, 2011.

²²⁹ Kongstad, 'Sarkozy kræver Gaddafis afgang', 11.

²³⁰ 'Fransk-britisk parløb i Libyen udstiller EU', *Herning Folkeblad*, 26. marts, 2011, 25.

*"Hvordan vi franskmænd opfattes af andre, påvirker hvordan vi opfatter os selv, og intet er mere foruroligende end at blive opfattet med ligegyldighed, eller endnu værre, slet ikke at blive bemærket. Pludselig kan vi med konflikten i Libyen sige til os selv, at vi har indhentet Tyskland, hvis fejhed er slående. Vi viser USA vejen frem, og det franske (og britiske) flag vejer i det »befriede« Libyen".*²³¹

Det var vigtigt for Frankrig, at operationen blev fulgt helt til dørs. At efterlade en opposition, som ikke selv var stærk nok til at vinde, ville være at indrømme et nederlag.²³² Derfor pressede Frankrig også på for flere og kraftigere bombeangreb i NATO. Frankrigs iver efter at fremstå som den største fortaler for oprørernes sag skabte dog også problemer. Det overraskede og irriterede de andre EU-lande, at Frankrig var så hurtige til at anerkende oprørernes råd, samtidig med at Sarkozy udtalte, at han overvejede bombeangreb mod Gaddafi – uden at det var blevet drøftet med de andre EU- og NATO-lande.²³³ Senere i forløbet valgte Frankrig at bryde FN's våbenembargo ved at kaste våben ned til de libyske oprørere, og viste også på den måde sin egenrådighed. Leverancerne var i strid med §13 i FN's Resolution 1973, som gav mandat til aktionen i Libyen.²³⁴

For det andet gjaldt Frankrigs interesse i konflikten også muligheden for at få øget indflydelse og genvinde sin status i regionen.²³⁵ Interventionen i Libyen er blot en af flere franske indsatser i Afrika for nylig, som viser, at Frankrig er en vigtig og engageret spiller i Afrika. Ved at skabe gode relationer til det nye libyske styre og fremstå som fortaler for reformprocessen kunne Frankrig sikre fordele på det vigtige libyske marked i forhold til fx Italien,²³⁶ og samtidig få indflydelse på EU's udenrigspolitik for Middelhavsområdet.²³⁷

For det tredje er Frankrigs historie og geografi tæt forbundet med de sydlige Middelhavslande. Libyen er vigtig for Frankrig, bl.a. fordi det grænser op til de fransktalende lande Tunesien, Algeriet, Tchad og Niger, som er af strategisk betydning for Frankrig. Dertil importerer Frankrig olie fra Libyen, og den franske olie gigant Total kontrollerer en betydelig del af Libyens oliefelter.²³⁸ Derudover har

²³¹ 'Sarkozy går i krig', *Berlingske Politiko*, 28. marts, 2011, 6.

²³² Roy, 'Sarko strikes a pose'.

²³³ Kongstad, 'Sarkozys enegang splitter Vesten', 12.

²³⁴ 'Frankrig forsyner allierede med våben', *Arbejderen.dk*, 1. juli, 2011.

²³⁵ Roy, 'Sarko strikes a pose'.

²³⁶ Roger Kaplan, 'Victory in the desert' *The American Spectator*, november, 2011.

²³⁷ Roy, 'Sarko strikes a pose'.

²³⁸ 'Krig om olie og global magt', *Arbejderen.dk*, 30. april, 2011.

Frankrig en stor gruppe af indvandrere, som stammer fra Nordafrika, og for hvem Det Arabiske Forår betyder noget særligt. Det gør også, at Frankrig føler en større pligt til at gribe ind, end andre vestlige lande gør.

For det fjerde betød den franske følelse af at være beskytter af den vestlige civilisation, at landet så det som sin pligt at forsvare værdier som frihed, respekt for menneskeliv og retsstaten.²³⁹ Frankrig har ikke glemt Sreberenica-massakren, og det humanitære argument var meget væsentligt for missionen i Libyen.²⁴⁰ Sarkozy bebudede i juni 2011 *"en ny, mere moralsk funderet fransk udenrigspolitik"*, og sagde desuden: *"Når menneskene verden over kræver frihed, skal de vide, at Frankrig står ved deres side"*.²⁴¹

For det femte er der forholdet til NATO og ønsket om selv at stå i spidsen. Frankrig var modstander af, at NATO skulle lede missionen. Officielt var det på grund af alliansens dårlige ry i den arabiske verden.²⁴² Men det skyldtes uden tvivl også franskmændenes ønske om selv at stå i spidsen, og ikke tage det tunge slæb i en mission, som NATO og USA fik al æren og opmærksomheden for. Franskmændene argumenterede for en europæisk ledet mission, fordi det ville give dem størst mulig indflydelse og profilering. Frankrig accepterede til sidst, at NATO overtog styringen, fordi det var det eneste alternativ, der reelt var til amerikansk lederskab. Men i efteråret 2011 var Frankrig blandt de fem lande, som fremsatte et forslag om en militært EU-hovedkvarter i Bruxelles.²⁴³ Frankrig er således stadig fortaler for, at EU skal have sin egen sikkerhedspolitik, uafhængig af NATO og USA.

3.10.3 Tyskland

Også tyskerne nærmede sig i foråret 2011 et valg, nærmere bestemt et delstatsvalg. Dette har uden tvivl haft en indflydelse på de tyske politikeres stillingtagen til konflikten i Libyen. Det antimilitære, der er en så grundlæggende del af den tyske identitet, afspejlede sig i meningsmålingerne: to tredjedele af tyskerne var imod en tysk indsats i Libyen.²⁴⁴ For at takkes vælgerne valgte regeringen derfor at

²³⁹ 'Sarkozy går i krig', 6.

²⁴⁰ Korski, 'Frankrig og Storbritannien går selv', 10.

²⁴¹ Ole Bang Nielsen, 'Sarkozy som Vestens co-pilot', *Berlingske*, 8. juni, 2011, 18.

²⁴² 'Nato klar til at styre krigen i Libyen', *Nordjyske Stiftstidende*, 25. marts, 2011, 14.

²⁴³ Andrew Rettman, 'Group of five calls for EU military headquarters', *euobserver.com*, 9. september, 2011.

²⁴⁴ 'Saarbrücker Zeitung: Zwei Drittel der Bundesbürger gegen deutschen Libyen-Einsatz – Emnid-Umfrage', *politikexpress.de*, 24. marts, 2011.

holde sig helt udenfor. Men selv hvis man ser bort fra det kommende delstatsvalg, var det ikke overraskende, at Tyskland valgte ikke at bidrage militært til missionen i Libyen.

For det første er den tyske strategiske kultur grundlæggende imod brugen af militær magt. Konflikten i Libyen udgjorde ikke nogen direkte trussel mod tysk territorium, og derfor var brugen af tyske tropper ikke oplagt. Desuden var der flere former for fredelige virkemidler, som kunne bruges til at lægge pres på Gaddafi-regimet, fx olieembargo og økonomiske sanktioner, som Tyskland tidligt i forløbet var fortalere for. Som Guido Westerwelle udtalte, så opfattede Tyskland ikke militær magt som den bedste løsning.²⁴⁵

Da det kom frem, at 11 tyske soldater arbejdede i et NATO-kontor i Rom, hvor de indirekte var en del af bombekampagnen mod Gaddafi, mødte det stor kritik fra venstrepartiet De Grønne, som kaldte det forfatningsstridigt og påpegede, at brugen af tyske soldater skulle godkendes af parlamentet.²⁴⁶ At blot 11 soldater udløste sådan en reaktion, siger noget om, hvor vigtig antimilitarismen er i Tyskland.

For det andet er der den tyske præference for stabilitet. Den var en vigtig grund til, at Tyskland i lang tid vendte ryggen til Gaddafis undertrykkelse og myrderier, selvom beskyttelse af menneskerettighederne og forebyggelse af folkemord er noget, der appellerer til den tyske ansvarsfølelse. Tyskland håbede at undgå krig og ustabilitet, og var bl.a. derfor længe om at anerkende TNC som de nye retmæssige repræsentanter for Libyen.

For det tredje er der de selvmodsigende principper i den tyske strategiske kultur, som kom til udtryk, da Tyskland en uge efter afstemningen i FN's Sikkerhedsråd vendte på en tallerken og udtalte, at de alligevel støttede den vedtagne resolution. Ved at afstå fra militært engagement havde Tyskland fulgt sit antimilitære princip – til gengæld havde man kompromitteret Tysklands image som en troværdig og ansvarlig partner. I starten af 1990'erne så vi, hvordan Tyskland i sidste ende prioriterede sit ry som troværdig allieret over sine pacifistiske principper. Det endte Tyskland også med at gøre ved at ændre holdning til FN's Resolution 1973. Det var også det, forsvarsminister Thomas de Maiziere gjorde, da han forsvarede brugen af de 11 tyske soldater i NATO-kontoret i Rom med, at det var Tysklands ufravigelige pligt som NATO-medlem.²⁴⁷ Skaden var imidlertid sket, og det indtryk,

²⁴⁵ Ruby, 'På barrikaderne for Europa', 14.

²⁴⁶ Nils Naumann, 'Berlin under fire over 'secret' participation in NATO's Libya mission', *Deutsche Welle*, 20. august, 2011.

²⁴⁷ Naumann, 'Berlin under fire over 'secret' participation in NATO's Libya mission'.

omverdenen stod tilbage med, var af et Tyskland, som havde svigtet sine principper om ansvarlighed og pålidelighed.

Et fjerde element i den tyske strategiske kultur, som kom til udtryk i forbindelse med Libyen, er den lidt dobbeltmoralske holdning, at det er vigtigt, at nogen gør noget for at fremme demokrati og hjælpe undertrykte befolkninger – bare det ikke er Tyskland selv, der skal gøre det. En undersøgelse foretaget i maj 2011 viste, at 37 % af tyskerne støttede en international intervention i Libyen. Det er et mindretal af befolkningen, men stadig langt flere end de kun 18 %, der støttede, at landets egne tropper blev sendt til Libyen. Til sammenligning var det i Frankrig 58 %, der støttede en intervention, og 56 %, der støttede indsættelsen af landets tropper, altså næsten samme antal.²⁴⁸

Guido Westerwelle blev kritiseret for i forbindelse med Gaddafis fald i august at hylde "*frihedens sejr over despoten*". Både tyske politikere og medier mente, at udenrigsministeren kunne have udvist mere passende opførsel ved at benytte Gaddafis fald til at indrømme, at den tyske strategi havde været forkert.²⁴⁹ I stedet fremstod Westerwelle, som om han prøvede at være en del af en sejr, han ikke havde været med til at kæmpe for.

²⁴⁸ 'Transatlantic Trends Survey – Key Findings 2011', *The German Marshall Fund of the United States* m.fl. (2011): 29, 31.

²⁴⁹ Wivel, 'Tysklands udenrigsminister er en af krigens store tabere', 10.

4. EU's rolle i Libyen: Hvilken fælles europæisk strategisk kultur?

Som vist ovenfor, så var landenes strategiske kulturer meget tydelige i deres håndtering af konflikten i Libyen. De store forskelligheder landene imellem gjorde det svært at nå til enighed, og derfor fik EU ikke den rolle, det kunne have haft i konflikten, selvom den virkede som oplagt chance for EU til at gøre sig gældende.

4.1 En konflikt skræddersyet til EU

Konflikten i Libyen var på mange måder en oplagt mulighed for, at EU kunne have vist sig som en sikkerhedspolitisk aktør, der tager ansvar i sit eget nabolag. Libyen har tætte historiske forbindelser til Europa, og at skabe sikkerhed i EU's nabolag er et af de bærende elementer i ESS.²⁵⁰ EU-kommissæren for Udvidelse og Naboskabspolitik, Stefan Füle, fastslog d. 28. februar 2011 i en tale til EU-Parlamentet, at et EU-engagement var oplagt. Han påpegede, at Europa havde taget det for givet, at de autoritære regimer i Nordafrika sikrede stabilitet i regionen. Han understregede, at Europa hidtil ikke havde været klar nok omkring beskyttelsen af menneskerettighederne og støtten til demokratiske bevægelser i Nordafrika, og at det nu var vigtigere end nogensinde, at EU forsvarede sine værdier:

*"... Europe, at this particular moment more than ever before, must be faithful to its values and stand on the side of democracy and social justice."*²⁵¹

Interventionen i Libyen var legitimeret, dels af regional opbakning i form af støtte fra Den Arabiske Liga, som havde anmodet omverdenen om at intervenere, dels af FN's Resolution 1973. Resolutionen gav tilladelse til at beskytte Libyens befolkning med alle nødvendige midler²⁵² og dette kunne fortolkes som et mandat til en militær intervention, hvilket Storbritanien og Frankrig gjorde. Resolutionen betød, at EU's ønske om et legitimerende FN-mandat var opfyldt. Interventionen skete i overensstemmelse med international lov, og opfyldte dermed de forudsætninger for brugen af militær

²⁵⁰ Roland Dannreuther, 'The European Security Strategy's regional objective – The neighbourhood policy', i *The EU and the European Security Strategy*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson (Abingdon: Routledge, 2008), 62.

²⁵¹ Stefan Füle, 'Speech on the recent events in North Africa' (tale, Bruxelles, 28. februar, 2011), EU-Parlamentet.

²⁵² Sven Biscop, 'Mediterranean Mayhem: Lessons for European Crisis Management', i 'An Arab Springboard for European Foreign Policy?', redigeret af Sven Biscop, Rosa Balfour og Michael Emerson, *Egmont Royal Institute for International Relations*, (Gent: Academia Press, 2012), 75.

magt, som fremgår af ESS.

De libyske oprørere havde selv bedt om verdenen om hjælp, fordi befolkningen blev undertrykt af Gaddafi og var ofre for alvorlige brud på menneskerettighederne fra hans side. Situationen i Libyen lagde direkte op til, at EU i handling kunne forsvare sine grundværdier om demokrati, frihed og menneskerettigheder og udbrede dem til libyerne.

Hvad angår lederskab, så havde USA gjort det klart, at de ikke ønskede at lede missionen. Det åbnede en mulighed for, at EU kunne have udvist noget lederskab i Libyen. Derudover forekom det naturligt, at EU skulle tage teten i et Libyen, som i form af olieinteresser, handelsruter og migration er af langt større interesse for Europa end for USA.

Konflikten i Libyen var altså på flere måder skræddersyet til EU; en intervention var legitimeret af FN og i den arabiske verden, den var nødvendig for at beskytte grundlæggende værdier og menneskerettigheder, der var vigtige europæiske interesser på spil og USA holdt sig i baggrunden. Man fristes til, som Sven Biscop gør det, at spørge, hvor mange bokse der skal krydses af, før EU reagerer og tager ansvar?²⁵³

4.2 Sikkerhedsstrategiens tomme løfter

ESS beskriver både hvorfor og hvordan, EU bør forholde sig til en konflikt som den i Libyen. Som nævnt ovenfor er sikkerheden i EU's nabolag et af de bærende elementer i ESS, og staters sammenbrud nævnes som en af de primære trusler i dokumentet. Staters sammenbrud kan føre regional ustabilitet, organiseret kriminalitet og terrorisme med sig. I ESS står der:

*"It is in the European interest that countries on our borders are well-governed. Neighbours who are engaged in violent conflict, weak states where organised crime flourishes, dysfunctional societies or exploding population growth on its borders all pose problems for Europe."*²⁵⁴

I Libyen var der en reel risiko for, at konflikten kunne have udviklet sig til et egentlig sammenbrud, og landet ville i så fald have udgjort en direkte trussel mod EU's sikkerhed.

Derudover var Libyen-konflikten næsten skræddersyet til udførelsen af Petersbergopgaverne, som EU's sikkerhedspolitiske dagsorden er bygget op om. I Libyen var der både behov for den højere ende af Petersbergopgaver i form af militær assistance til oprørerne, samt for den lavere ende af opgaver i

²⁵³ Biscop, 'Mediterranean Mayhem', 75.

²⁵⁴ 'A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy', 7.

form af hjælp til evakuering, nødhjælp, beskyttelse af civilbefolkningen o.lign.. EU kunne med sit angiveligt brede spektrum af såvel humanitære som militære ressourcer have bidraget med udførelsen af alle Petersbergopgaverne i Libyen, og ikke kun med evakuering og nødhjælp, som det blev tilfældet.

Selvom EU's militær ikke kunne måle sig med det amerikanske, så havde EU-medlemmerne fysisk kapacitet til at bidrage til en militær intervention, og kunne derfor godt have optrådt som en militær aktør i Libyen, hvis den politiske kapacitet havde været til stede. Som Sven Biscop påpeger, så er det ikke et krav, at alle medlemsstaterne deltager i EU-operationer. EU kunne altså godt have bidraget til udførelsen af Resolution 1973 med en FSFP-mission under britisk og fransk lederskab, uden at fx Tyskland behøvede at bidrage.²⁵⁵ Det forventes dog samtidig, at medlemslande heller ikke forsøger at blokere eller forhindre en operation, som er i EU's og dets medlemmers interesse, sådan som Tyskland gjorde det i forbindelse med Libyen-konflikten. Og som tidligere nævnt undlod Tyskland ikke bare at støtte Resolution 1973 i FN, men forsøgte endda at modarbejde resolutionen, hvilket understregede den store splittelse mellem EU-landene.

Til trods for at EU både havde interesse i at løse konflikten i Libyen og mulighed for at vise sig som en samlet aktør, var EU ikke i stand til at påtage sig hverken militært eller humanitært engagement indenfor FSFP-regi. Den målsætning om en *"strategic culture that fosters early, rapid, and when necessary, robust intervention"*,²⁵⁶ som fremgår af ESS, var, 8 år efter Sikkerhedsstrategiens udfærdigelse, ikke tilstede under konflikten i Libyen.

4.3 EUFOR Libya – en aprilsnar

Selvom man ikke kunne enes om et militært engagement, så havde EU kunnet varetage ikke-militære Petersbergopgaver indenfor rammerne af FSFP i Libyen. En humanitær mission kunne have bidraget med fx fredsbevarelse og beskyttelse af civile. Flere medlemslande – herunder Tyskland - gav udtryk for, at de gerne ville bidrage til en humanitær mission. Som tidligere nævnt oprettede EU den humanitære mission EUFOR Libya, som skulle i aktion, hvis FN anmodede om det.

²⁵⁵ Biscop, 'Mediterranean Mayhem', 78.

²⁵⁶ 'A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy', 11.

EUFOR Libyas begrænsede budget (8 millioner euro²⁵⁷) gav imidlertid indtryk af, at EU ikke 'mente det helt alvorligt' med missionen, og den begrænsede rolle, som EUFOR Libya var tiltænkt (håndtering af nødhjælp og flygtninge), gav samme indtryk af EU's strategiske ambitioner. EU-Parlamentsmedlem Ana Gomes har argumenteret for, at det var en fejl at begrænse missionen til humanitære opgaver. I stedet burde EUFOR Libya have omfattet både militære og civile opgaver, først og fremmest politimæssig støtte, bl.a. til opretholdelsen af våbenembargoen, grænsekontrol og beskyttelse af civilbefolkningen.²⁵⁸ Man kan dog sætte spørgsmålstegn ved, hvilken forskel det ville have gjort at udvide missionens mål, når den alligevel aldrig blev ført ud i virkeligheden.

Det faktum, at selv en humanitær mission ikke kunne realiseres, viste desuden, at der var langt til nogen form for EU-*actorness*. Når EUFOR Libya alligevel blev forberedt med oprettelsen af et hovedkvarter i Rom og udnævnelsen af en øverstbefalende, var det ifølge en højtstående EU-diplomat på grund af pres fra bl.a. Frankrig, som var ivrige efter at demonstrere EU's aktørpotentialer.²⁵⁹

Sven Biscop har påpeget, at man i Bruxelles vidste, at en anmodning fra FN ikke ville komme, og at EUFOR Libya derfor aldrig ville komme i brug. Alligevel brugte EU ressourcer på at opsætte et hovedkvarter, måske som et forsøg på at redde ansigt overfor omverdenen, efter den europæiske militære uformåen var blevet tydelig. Ifølge Sven Biscop kom EUFOR Libya således i stedet til at understrege EU's irrelevans i konflikten.²⁶⁰ Missionen, der blev oprettet d. 1. april, er endda blevet kaldt en aprilssnar fra EU's side.²⁶¹

4.4 Ingen opbakning til Catherine Ashton og Udenrigstjenesten

Da Catherine Ashtons embede som Højtstående Repræsentant for FUSP blev oprettet sammen med Udenrigstjenesten i forbindelse med Lissabontraktaten i 2009, var det med formålet at forbedre EU's

²⁵⁷ Rettman, 'Van Rompuy: EU should take credit for Libya action'.

²⁵⁸ Ana Gomes, 'Was Eufor Libya an April fool's joke?', *euobserver.com*, 13. juli, 2011.

²⁵⁹ Toby Vogel, 'A lack of military might', *europeanvoice.com*, 5. maj, 2011.

²⁶⁰ Biscop, 'Mediterranean Mayhem', 78.

²⁶¹ Gomes, 'Was Eufor Libya an April fool's joke?'.

²⁶¹ Rettman, 'Van Rompuy: EU should take credit for Libya action'.

²⁶¹ Ana Gomes, 'Was Eufor Libya an April fool's joke?', *euobserver.com*, 13. juli, 2011.

²⁶¹ Toby Vogel, 'A lack of military might', *europeanvoice.com*, 5. maj, 2011.

²⁶¹ Biscop, 'Mediterranean Mayhem', 78.

²⁶¹ Gomes, 'Was Eufor Libya an April fool's joke?'.

evne til at tale med en stemme og gøre udenrigspolitikken mere sammenhængende. Libyen-konflikten brød ud kun halvanden måned efter, at Udenrigstjenesten var blevet officielt funktionsdygtig, og konflikten kunne således ses som en test for den nye struktur.

Under konflikten i Libyen udsendte Catherine Ashton som tidligere nævnt erklæringer, som bl.a. udtrykte EU's støtte til og understregede vigtigheden af oprørernes kamp for frihed og demokrati. Men Ashtons erklæringer var ikke så hårde i tonen, som man måske kunne forvente ud fra Gaddafis voldsomme krænkelser af det libyske folk. Selvom EU i marts udsendte en fælles erklæring om, at Gaddafi måtte træde tilbage, kunne kritikken af hans styre nok godt have været skarpere.

Catherine Ashton har dog arbejdet for at gøre opmærksom på EU og bidrage med, hvad der var muligt. Fx var Ashton den mest højtstående diplomat, der hidtil havde besøgt Benghazi, da hun d. 22. maj deltog i indvielsen af EU-kontoret i byen og samtidig mødtes med TNC-repræsentanten Mustafa Jalil.²⁶² Hun var også den første vestlige højtstående embedsmand, som mødtes med den nyudnævnte premierminister Abdurrahim al-Keib.²⁶³

Alligevel har Ashton været udsat for voldsom kritik, herunder for sin manglende udenrigspolitiske erfaring, manglende politiske autoritet og manglende sprogkompetencer.²⁶⁴ Hun er også blevet kritiseret for ikke at deltage i vigtige møder og for manglende politisk og diplomatisk succes. Der har altså været kritik af hendes generelle kompetencer og evne til at bestride jobbet som Højtstående Repræsentant, men hun har også mødt mere konkret kritik af sin håndtering af konflikten i Libyen. Personlige angreb er kommet fra bl.a. Steven Vanackere, Belgiens udenrigsminister,²⁶⁵ og Nicholas Sarkozy, som under et møde i Det Europæiske Råd anklagede hende for passivitet overfor Gaddafis tyranni. Sarkozy blev støttet i sin kritik af Ashtons landsmand Cameron, og ingen af de andre medlemslandes ledere forsøgte at forsvare Ashton.²⁶⁶ Den måske hårdeste kritik kom fra lederen af det britiske parti UK Independence Party, Nigel Farage, som kaldte Ashton inkompetent og hævdede, at EU ville have haft en større rolle i Libyen, hvis det ikke var for hende.²⁶⁷ Denne kritik af Ashton, som

²⁶² Katharina Klebba, 'Attacks on Ashton as misleading as they are unhelpful', *leftfootforward.org*, 20. juni, 2011.

²⁶³ 'EU's Ashton says Libya should enshrine women's rights', *Reuters*, 12. november, 2011.

²⁶⁴ Bruno Waterfield, 'Baroness Ashton 'not experienced enough', government document states', *telegraph.co.uk*, 19. juni, 2011.

²⁶⁵ Bruno Waterfield, 'Baroness Ashton attacked by Belgium', *telegraph.co.uk*, 4. maj, 2011.

²⁶⁶ Toby Vogel, 'Running out of friends', *europeavoice.com*, 24. marts, 2011.

²⁶⁷ Martin Banks, 'Barroso leaps to defence of EU foreign chief', *theparliament.com*, 5. april, 2011.

skal fungere som en slags udenrigsminister for EU, er naturligvis med til at miskreditere hendes funktion og gøre det sværere for omverdenen at se EU som en troværdig aktør.

Kritikkerne af Ashton synes at indikere, at en anden, mere erfaren person i hendes sted kunne have repræsenteret EU bedre. Men den Højtstående Repræsentant sætter ikke selv den udenrigspolitiske dagsorden for EU. Vedkommende har kun mulighed for at sige, hvad alle medlemsstaterne kan blive enige om. Enhver anden person i Ashtons sted ville derfor, uanset erfaring, have stået overfor samme problem, som hun gjorde: nemlig medlemsstaternes manglende evne til at blive enige om noget som helst. Udenrigstjenestens driftsdirektør David O'Sullivan formulerede det således:

*"At the end of the day, it's the member states that decide whether they want to speak with one voice, and there are moments when there are divergences [...] The high representative has difficulty expressing a common European view if one doesn't exist."*²⁶⁸

EU's vage rolle i Libyen kan altså ikke bebrejdes Catherine Ashton. Hun er blevet gjort til en slags syndebuk for det, som egentlig er problemet: medlemsstaternes manglende evne til at blive enige inden for FSFP. Katharina Klebba fra den britiske tænketank The Fabian Society har påpeget, at kritikken mod Ashton er en belejlig måde at bortforklare EU's svage udenrigspolitiske karakter på og samtidig undgå en debat om de dybereliggende årsager bag problemet, som fx EU's institutionelle opsætning og politiske målsætninger.²⁶⁹ Samtidig kan den heftige kritik af Ashton ses som et udtryk for frustration over EU's interne problemer og perifære rolle i Libyen.

Det er værd at huske på, at Ashton blev valgt til sit job af medlemsstaterne. Der er blevet spekuleret i, om de mere integrationsforskrækkede medlemsstater bevidst valgte en svag repræsentant, som ikke ville kunne true den nationale suverænitet.²⁷⁰ Det gælder ikke blot de mindre medlemsstater, men også de større, som har kunnet frygte, at deres udenrigspolitiske ambitioner blev overskygget i eventuelt tættere samarbejde. Det har fået tidsskriftet The Economist til at kalde Ashton for 'et symbol på Europas mindskede ambitioner, men ikke årsagen til dem'.²⁷¹

²⁶⁸ Meabh McMahon og Andrew Willis, 'Member states responsible for EU 'single voice'', *euobserver.com*, 16. maj, 2011.

²⁶⁹ Klebba, 'Attacks on Ashton as misleading as they are unhelpful'.

²⁷⁰ Waterfield, 'Baroness Ashton 'not experienced enough', government document states'.

²⁷¹ 'Shrinking the job to fit the woman?', *economist.com*, 11. februar, 2010.

4.5 EU-toppens overdrivelse af Unionens rolle

Catherine Ashton og hendes medrepræsentanter for EU har haft en tendens til at overdramatisere Unionens handlekraft og betydning i Libyen-konflikten. Ashton fremhævede evakueringen af 55.000 mennesker, det store beløb doneret til nødhjælp samt åbningen af EU-kontoret i Benghazi som vigtige aktiviteter,²⁷² og om kontoret i Benghazi udtalte Ashton, at det var et vigtigt signal om støtte at sende oprørerne, og at det var udtryk for, at 'EU satte handling bag ord'.²⁷³

Jose Manuel Barroso udnævnte EU-topmødet d. 11. marts som det afgørende øjeblik, hvor 'Europa skred til handling' og erklærede:

*"Hvis det ikke havde været for topmødet 11. marts, og hvis ikke europæerne havde skubbet på for det her, ville der være sket en massakre i Benghazi. Takket være europæerne blev det afværget".*²⁷⁴

Barroso nævnte ikke EU, men talte om, at der var 'sket noget vigtigt i forhold til Europas rolle'.

Også Herman Van Rompuy havde store tanker om Europas rolle i konflikten, og han nævnte eksplicit EU. Van Rompuy udtalte, at EU bar en del af ansvaret og som sådan også æren for, at der var blevet skredet til handling og at det internationale samfund havde forhindret et blodbad i Libyen. I en tale til EU-Parlamentet d. 5. april sagde van Rompuy, at de britiske og franske angreb på Gaddafi-mål d. 19. marts ikke ville have været mulige uden den 'clear position', der blev indgået af EU på topmødet en uge tidligere. Van Rompuy udtalte:

*"From the beginning of the crisis, the European Union was at the forefront... Without European leadership there would have been massacres ... We acted in time and without Europe nothing would have been done at the global level or at the UN level."*²⁷⁵

Det er sandt, at uden Frankrig og Storbritannien var der formentlig ikke sket en vestlig indgriben i Libyen. Men europæisk lederskab er ikke det samme som EU-lederskab. Missionen i Libyen blev udført under europæisk lederskab, i den forstand at det var Storbritannien og Frankrig, der var hovedaktørerne bag den. Men når van Rompuy som EU-præsident taler om europæisk lederskab i "vi"-form, kan det godt kaldes en anelse misvisende.

²⁷² Valentina Pop, 'EU 'not marginal' on world stage, Ashton says', *euobserver.com*, 18. maj, 2011.

²⁷³ 'Catherine Ashton opens European Union office in Benghazi', *EU Pressemeldelse*, 22. maj, 2011.

²⁷⁴ Lauritzen, 'Barroso: Europa har afværget en massakre i Libyen', 9.

²⁷⁵ Rettman, 'Van Rompuy: EU should take credit for Libya action'.

I slutningen af februar 2011 kunne man i Euobserver læse følgende notits:

*"... EU Council officials have taken down a picture of Libya's Gaddafi greeting the former EU foreign relations chief, Javier Solana, which used to hang in its Justus Lipsius building in the EU capital."*²⁷⁶

At denne 'nyhed' nåede pressen viser kun alt for tydeligt, at der ikke var ret mange store nye tiltag fra EU's side at berette om.

4.6 Så hvad er EU's strategiske kultur?

Hvis vi ser på, hvad EU egentlig fik gjort i forhold til Libyen, ser billedet sådan ud: EU indstillede sine partnerskabsforhandlinger med Libyen; vedtog Resolution 1970, indefrøs Gaddafis økonomiske aktiver og indførte en udvidet våbenembargo; indførte visarestriktioner; anerkendte TNC som sin samtalepartner og opfordrede Gaddafi til at gå af; bidrog med flygtningehjælp og evakuering af omkring 5.800 europæere i Libyen; bidrog sammen med medlemslandene med mere end 158 mio. euro i nødhjælp, hvilket gør EU til den største humanitære donor; og stod til rådighed for at hjælpe libyerne med sundheds- og uddannelsesmæssige emner og med overgangen til demokrati.

Disse instrumenter var bestemt ikke irrelevante i Libyen; som tidligere nævnt var der behov for forskellige tiltag, herunder også økonomiske og nødhjælpsrelaterede. Men ingen af EU's tiltag var i sig selv tilstrækkelige til at opnå det, som libyerne egentlig havde brug for; Gaddafis fald. For at opnå dette, var der behov for en militær intervention, og det var der ikke konsensus til. Medlemslandene har ikke villet give EU den militære og beslutningsmæssige kapacitet, der skal til for at løse nutidens sikkerhedsproblemer.²⁷⁷

En undersøgelse foretaget af The German Marshall Fund of the United States i 2011 viste, at der er tydelig forskel på, hvilke udenrigspolitiske instrumenter, borgerne i EU bakker op om. I undersøgelsen blev befolkningerne i 12 EU-lande²⁷⁸ bl.a. spurgt om, hvilke midler EU skulle benytte sig af i arbejdet med at fremme demokrati og menneskerettigheder. Store flertal støttede brugen af midler som hjælp

²⁷⁶ Andrew Rettman, 'EU officials remove Gaddafi picture', *euobserver.com*, 25. februar, 2011.

²⁷⁷ Adrian Hyde-Price, 'A Neurotic 'Centaur' – The Limitations Of The EU As A Strategic Actor' i *The European Union And Strategy – An Emerging Actor*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg (London: Routledge, 2008), 154.

²⁷⁸ De 12 EU-lande, der indgik i undersøgelsen, var Storbritannien, Frankrig, Tyskland, Italien, Bulgarien, Holland, Polen, Portugal, Rumænien, Slovakiet, Spanien og Sverige.

til overvågning af valghandlinger (82 %), økonomisk støtte (82 %) samt hjælp til apolitiske grupper som fx fagforeninger og menneskerettighedsorganisationer (79 %). 52 % støttede, at EU skulle bidrage med hjælp til politiske partier og deres ledere. Det, der er værd at bemærke er, at kun 38 % støttede indsættelsen af militære styrker for at hjælpe med at fjerne udemokratiske regimer.²⁷⁹ Hvad undersøgelsen tydeliggør er altså, at der er stor opbakning til økonomisk støtte og hjælp til at styrke retsstaten og civilsamfundet, men at der simpelthen ikke er den samme konsensus tilstede, hvad angår brugen af militær magt.

Asle Toje har skrevet om EU's forsøg på at koordinere udenrigspolitikken, at:

*"The trend is that the lower the level of commitment, the higher the likelihood of achieving consensus. EU foreign policies are generally less defined by what tools are most likely to meet a specific objective, and more by what tools can be agreed upon."*²⁸⁰

Vanskelighederne ved at blive enige gør altså, at EU ikke får brugt de instrumenter, der bedst ville kunne opfylde Unionens målsætninger. EU's politik bliver hurtigt et udtryk for den laveste fællesnævner blandt medlemslandene, og EU får dermed svært ved at sætte sig igennem på verdensscenen.

Christopher Hills capability-expectations gap og Asle Tojes consensus-expectations gap er altså stadig aktuelle begreber, når man taler om FSFP. Man kan hævde, at EU med tiden mindsker sit capability-/consensus-expectations gap. Efterhånden som EU gentagne gange ikke formår at leve op til sin egen retorik, vil både omverdenen og medlemslandene selv formentlig begynde at forvente mindre af EU som aktør. Det ville selvfølgelig være en fordel for EU at kunne mindske dette 'gap' ved at øge sin evne til konsensus, frem for at nedsætte forventningerne.

EU havde i Libyen en oplagt mulighed for at være ledende i et multilateralt samarbejde og være med til at fremme sine selverklærede mål om demokrati, retsstat og beskyttelse af menneskerettighederne. Og det endda i et land, som er en del af EU's nabolag. I stedet lod EU sig skubbe i baggrunden og trak de stemmer, der havde talt om EU som sikkerhedspolitisk spiller, med sig. Reelt blev operationen i Libyen udført af en coalition af villige, udenom EU, sådan som Sten Rynning har forudsagt, og i overensstemmelse med Rynnings synspunkt var EU's rolle begrænset. EU formåede ikke at omsætte ordene i ESS til praksis.

²⁷⁹ 'Transatlantic Trends Survey – Key Findings 2011', 34.

²⁸⁰ Toje, 'The Consensus-Expectations Gap: Explaining Europe's Ineffective Foreign Policy', 132.

Konflikten i Libyen viste, at den fælles strategiske kultur i EU-regi på nuværende tidspunkt er begrænset til økonomiske sanktioner, nødhjælp, evakuering og hjælp til flygtninge. Om det emne, som er mere grundlæggende for en strategisk kultur – anvendelsen af militær magt – er landene vidt uenige. Det forhindrer udviklingen af en fungerende sikkerhedspolitisk dimension, som er i stand til at repræsentere EU militært i kriseområder, der er af afgørende interesse for EU.

Perspektivering

EU i Libyen siden 2011

Efter afslutningen på konflikten i Libyen har EU haft en tydelig tilstedeværelse i landet og bidraget med et program på 30 millioner euro til så forskellige områder som respekt for menneskerettighederne, kvinders rettigheder, sundhed, uddannelse, migration, mediefrihed samt styrkelse af civilsamfundet og den offentlige administration. EU's indsats har dog først og fremmest drejet sig om at sikre stabilitet i landet, samt at hjælpe med en fredelig og retfærdig afholdelse af valget i juli 2012.²⁸¹

Valget i juli 2012 blev Libyens første demokratiske valg i 42 år. I første omgang blev Mustafa Abushagur valgt til premierminister, men parlamentet var utilfredse med hans bud på en regering og udtrykte et mistillidsvotum, og Abushagur måtte trække sig efter kun 25 dage på posten. I oktober 2012 blev så i stedet valgt Ali Zidan, som er tidligere kongresmedlem og menneskerettighedsadvokat.²⁸²

En af den nye overgangsregerings vigtigste opgaver blev at overse udfærdigelsen af en ny forfatning. I skrivende stund ser det imidlertid ud som om denne udviklingen vil trække ud. Regeringen valgte at udskrive valg til en kommission, som skulle varetage udfærdigelsen af forfatningen, fremfor at gennemføre det planlagte valg, som skulle give en reel regering forankret i en ny forfatning.

Og Libyen har hårdt brug for en ny forfatning, som stiller klare rammer for lov og orden. Landet er præget af stor uro og kriminalitet. I den østlige del af landet huserer islamistiske militser, som sandsynligvis har ansvaret for mordet på USA's ambassadør i Benghazi i september 2012. I den vestlige og sydlige del af landet kæmper smuglere og bander om kontrollen med handlen med olie, våben, narkotika og mennesker på tværs af grænserne. I flere byer er der magtfulde militser, som vokser sig stadig stærkere og som nægter at lade sig integrere i den nationale sikkerhedsgarde.²⁸³

Den tidligere TNC-leder Mahmoud Jibril placerede en del af ansvaret for Libyens kaos og stigende ekstremisme hos EU, som ifølge ham har svigtet Libyen efter revolutionen. I marts 2012 kritiserede

²⁸¹ 'Libya', *European Union External Action Service*.

²⁸² Steffen Stubager, 'Libyen har valgt ny premierminister', *www.b.dk*, 14. oktober, 2012.

²⁸³ 'The party and the hangover', *economist.com*, 23. februar, 2013.

Jibril EU for, med sine civile hjælpeprogrammer at ramme ved siden af, hvad Libyen egentlig har brug for for at komme videre:

*"Jeg sætter pris på, hvad EU gør. Men det handler om at have prioriteterne i orden. For os er det vigtigste at få opbygget en hær og få indsamlet våben fra gaderne [...] I giver os noget andet, såsom styrkelse af kvinders rettigheder. Det kan da være udmærket, men det bliver ikke rigtig bemærket, for det løser ikke vore akutte problemer."*²⁸⁴

EU's civile engagement i Libyen siden konfliktens afslutning kan ikke overstråle det indtryk, verden fik af EU, mens konflikten stod på: nemlig et EU, som var handlingslammet og ikke formåede at bidrage militært og spille en vigtig rolle for sikkerheden i sit nabolag.

Borgerkrigen i Syrien

Et andet eksempel på EU's håndtering af Det Arabiske Forårs konsekvenser for sit nabolag er konflikten i Syrien, som brød ud en måned senere end konflikten i Libyen. I Syrien kræver oprørsbevægelsen afslutningen på det næsten 50 år lange styre under Ba'ath-partiet, samt at præsidenten Bashar al-Assad, hvis familie har siddet på præsidentposten siden 1971, går af. Siden marts 2011 har konflikten udviklet sig til en borgerkrig, og med den syriske hær på regeringens side og bevæbnede oprørere på den anden har borgerkrigen udviklet sig til at være særdeles blodig. Frem til i dag har krigen ifølge FN kostet omkring 70.000 mennesker livet, mens andre kilder vurderer tallet til at være endnu højere.²⁸⁵ Omkring 3,6 mio. syrere er blevet fordrevet.²⁸⁶ Der er rapporter om tortur, og både regeringen og oppositionen er blevet anklaget for grove overtrædelser af menneskerettighederne.

Selvom FN har dokumenteret borgerkrigens omfattende ødelæggelser,²⁸⁷ er der ikke sket nogen intervention i Syrien. Et FN-mandat er ikke til stede, fordi Rusland og Kina bliver ved med at nedlægge veto i FN. Derfor er der ikke vedtaget nogen resolution, som ville tillade handling, som involverer militært personel. Selvom EU altså i teorien skulle kunne enes om et militært engagement, er Unionens handlemuligheder begrænset til økonomiske og diplomatiske sanktioner og hårde advarsler

²⁸⁴ Jens Bostrup, 'EU har svigtet Libyen, nu kommer ekstremisterne', *Politiken*, 26. marts, 2012, 7.

²⁸⁵ 'Krigen i Syrien bliver mere blodig', *www.dr.dk/nyheder*, 3. april, 2013.

²⁸⁶ 'Syria: Humanitarian aid, a lifeline for displaced people', *International Committee of the Red Cross*, 5. april, 2013.

²⁸⁷ 'FN: Menneskerettigheder ignoreres i Syrien', *Politiken.dk*, 24. maj, 2012.

til al-Assads regime.²⁸⁸

EU har fordømt brugen af vold mod demonstranterne og indstillede i maj 2011 alle samarbejdsprogrammer med Syrien. Derudover har EU indført en række sanktioner, som inkluderer en våbenembargo og embargo på udstyr som kan bruges til undertrykkelse, samt rejserestriktioner og økonomiske restriktioner for de personer, der er ansvarlige for eller forbundet med undertrykkelsen.²⁸⁹ Altså noget af det samme, som man gjorde i Libyen.

Også mht. Syrien har Storbritannien og Frankrig gjort sig bemærkede. De to lande har givet udtryk for, at de er klar til at bryde våbenembargoen og udstyre oprørerne i Syrien med våben, også hvis der ikke kan opnås enighed om det i EU. Indtil videre har EU ikke villet bevæbne oprørerne, fordi der er fare for, at våbnene vil kunne falde i hænderne på grupper, som ikke arbejder for en demokratisk fremtid for Syrien. David Cameron udtalte imidlertid i midten af marts 2013, at Storbritannien vil overveje at ignorere et EU-forbud mod at levere våben til de syriske oprørere, hvis det kan føre til al-Assads fald.²⁹⁰ Våbenembargoen udløber til maj, så der vil Storbritannien og Frankrig under alle omstændigheder kunne begynde at sende våben til syrerne.

Under borgerkrigen i Syrien har EU igen vist sig som en marginal spiller, som reelt kun har 'bløde' virkemidler til sin rådighed. EU er ganske vist med til at lægge pres på al-Assad, men ligesom i Libyen vil det ikke være EU's sanktioner, der bliver afgørende for diktatorens fald. Der kan således sættes spørgsmålstejn ved, om EU's instrumenter fungerer hensigtsmæssigt og opfylder de målsætninger, EU har om at stå på demokratiets side.

Situationen i Syrien er ikke den samme som i Libyen, bl.a. fordi hverken syrerne eller andre lande i regionen har bedt omverdenen om at intervenere. Men lederen af oppositionsbevægelsen har anmodet EU direkte om at forsyne dem med våben,²⁹¹ et ønske, som EU ikke kunne efterkomme. Igen viser EU altså, at det holder sig til mindre kontroversielle instrumenter, mens de tiltag, der virkelig kunne have gjort en forskel, ikke bliver realiseret.

²⁸⁸ 'EU magtesløs overfor Syrien', *www.dr.dk/nyheder*, 2. marts, 2012.

²⁸⁹ 'Syria', *European Union External Action Service*.

²⁹⁰ 'Storbritannien og Frankrig vil bevæbne syriske oprørere', *www.dr.dk/nyheder*, 14. marts, 2013.

²⁹¹ 'Leder af syrisk oprørshær beder EU om våben', *www.dr.dk/nyheder*, 6. marts, 2013.

Mali

Debatten om EU's militære formåen blev igen aktuel i vinteren 2012/2013 i forbindelse med krigen i Mali. Efter igennem længere tid at have kæmpet med forskellige oprørsgrupper, som forsøgte at overtage kontrollen med landet, blev Malis regering d. 22. marts 2012 udsat for et militærkup i hovedstaden Bamako. En gruppe officerer anklagede præsident Amadou Toumani Toure for ikke at have håndteret Tuareg-oprøret i det nordlige Mali godt nok og væltede ham. I ly af kuppet lykkedes det imidlertid islamiske oprørere at overtage kontrollen med store dele af det nordlige Mali, og oprørerne, som er tilknyttet al-Qaeda, indførte streng sharialovgivning i området. Malis regering bad den tidligere kolonimagt Frankrig om militær assistance, og i januar 2013 greb Frankrig derfor ind i Mali for at hjælpe landets hær med at nedkæmpe de militante ekstremister og anmodede desuden EU om støtte.

I lighed med i Libyen var der i Mali fare for, at krigen kunne føre til landets sammenbrud, hvis ikke der blev grebet ind. Europæiske ledere og eksperter havde længe påpeget, at udviklingen i regionen kunne få store sikkerhedspolitiske konsekvenser for Europa, og man havde kendt til problemerne i Mali i over et år. Derudover havde USA i første omgang placeret sig i baggrunden og dermed banet vejen for, at EU kunne tage styringen i Mali og bevise, at det var i stand til at tage ansvar og forsvare sine interesser i sit nabolag.²⁹²

Konflikten i Mali virkede således – i lighed med Libyen i 2011 – som en oplagt mulighed for et alsidigt EU-engagement, som omfattede både militære og humanitære opgaver under FSFP. Men da det kom til stykket, begrænsede EU's bidrag sig til 200 forsvarsinstruktører, som skulle træne dele af Malis hær, men ikke kunne involveres i egentlige kamphandlinger. Historien fra Libyen i 2011 gentog sig, og verden så endnu engang et EU, som ikke kunne leve op til sine målsætninger indenfor FSFP.²⁹³

Dette blev også påpeget af NATO's generalsekretær Anders Fogh Rasmussen. Han udtalte, at Frankrigs engagement i Mali viste huller i den europæiske forsvarskapacitet, og at Frankrig ikke kunne have udført sine bombeangreb uden amerikansk hjælp. Ligesom det var tilfældet i Libyen, var der behov for overvågnings- og rekognosceringshjælp og lufttankning, to områder, hvor Europa ikke kan følge med.²⁹⁴ Hjælpen fra NATO er ikke nogen selvfølge, og derfor er det oplagt, at EU må opgra-

²⁹² Thomas Lauritzen, 'Afrikansk drama udstiller EU's militære svaghed', *Politiken*, 21. januar, 2013, 2.

²⁹³ Lauritzen, 'Afrikansk drama udstiller EU's militære svaghed', 2.

²⁹⁴ Andrew Rettman, 'Nato chief: Mali shows holes in EU defence', *euobserver.com*, 4. februar, 2013.

dere sin sikkerhedspolitiske kapacitet.

Nye initiativer til europæisk forsvarssamarbejde

Et initiativ i den retning kom faktisk i september 2011, endnu inden afslutningen på konflikten i Libyen. I et fælles brev til Catherine Ashton foreslog Frankrig, Tyskland, Italien, Spanien og Polen, at EU skulle have et permanent militært hovedkvarter, hvorfra EU's militære og fredsbevarende operationer kunne styres. De fem lande opfordrede bl.a. til at undersøge muligheden for permanent struktureret samarbejde indenfor FSFP. Permanent struktureret samarbejde betyder, at en gruppe EU-lande med større militær kapacitet og vilje til dybere sikkerhedspolitisk integration kan etablere et permanent samarbejde uden resten af medlemslandenes tilslutning. Dette ville øge EU's handlekraft indenfor FSFP betydeligt.²⁹⁵ Storbritannien havde imidlertid allerede i juli, da Catherine Ashton fremlagde samme forslag, nedlagt veto mod ideen om et militært EU-hovedkvarter. William Hague begrundede vetoet med, at et sådant initiativ ville duplikere NATO's strukturer, adskille EU's planlægning fra NATO's og i det hele taget svække alliancen. Desuden ville det være for dyrt, og man skulle derfor hellere satse på at forbedre de nuværende strukturer indenfor FSFP.²⁹⁶

Endnu en gang blokerede nationale uenigheder altså for udviklingen af FSFP. Storbritanniens veto viser, at trods succesfuldt britisk-fransk samarbejde i Libyen, så ser Storbritannien stadig ideen om et fælles europæisk forsvar som en begrænsning, hvorimod Frankrig ser det som en mulighed.

I begyndelsen af marts 2013 indgik Tjekkiet, Ungarn, Polen og Slovakiet en aftale om en fælles militær styrke på op til 3000 mand, som skal være operationsdygtig i 2016 og varetage fredsskabende og krisestyrende opgaver. Tyskland og Frankrig deltog også i mødet, og Angela Merkel og Frankrigs præsident Francois Hollande udtalte sig positivt om at styrke det europæiske forsvarssamarbejde.²⁹⁷ Ingen af de to store lande er imidlertid med i den nyindgåede aftale, og spørgsmålet er, hvor stor betydning den får for EU, når hverken Storbritannien, Frankrig eller Tyskland er med i den.

²⁹⁵ Rettman, 'Group of five calls for EU military headquarters'.

²⁹⁶ Jesper Kongstad, 'Britisk veto mod militærdrømme i EU', *Jyllands-Posten*, 19. juli, 2011, 11.

²⁹⁷ 'Visegrad countries to form joint military force', *euractiv.com*, 8. marts, 2013.

Den franske individualisme

Hvad angår Frankrig kan man også rejse spørgsmålet om, hvorvidt landet ville kunne fungere indenfor en videreudviklet FSFP. Francois Hollande udtalte i august 2012:

*"Vore universelle værdier har oplyst verden. De bør lede vore internationale handlinger. De tillader os at blive lyttet til. Andre lande håber, at vi spiller en nyttig rolle i verden. Hvis Frankrig er tavs og kuldkær, så mister Frankrig anseelse."*²⁹⁸

Den aktive franske udenrigspolitik og ivrighed efter at gøre sig bemærket spiller altså stadig en vigtig rolle. Det harmonerer dårligt med at skulle koordinere med andre lande, før det er muligt at skride til handling. I forbindelse med interventionen i Libyen udtalte en fransk officer og militærekspert:

*"In Libya, we were less efficient because we used NATO command structures ... If you have to react quickly to events, it's better to do it at a national or bi-national level."*²⁹⁹

Udtalelsen henviser til NATO's strukturer, men ville i endnu højere grad gælde EU's bureaukrati. Hvis Frankrig i fremtiden vælger at operere alene eller i koalitioner af villige frem for i EU-regi, så mister FSFP en af sine vigtigste fortalere. Hvis det bliver tilfældet, byder fremtiden måske på alliancer mellem stater udenfor EU-regi, såkaldte koalitioner af villige, sådan som Sten Rynning forudsagde.

Økonomisk krise

Uenighed mellem medlemsstaterne er imidlertid ikke den eneste forhindring for et effektivt europæisk sikkerhedspolitisk virke. Allerede før den økonomiske krise brugte de fleste europæiske lande mindre end de 2 % af BNP på forsvar, som NATO-medlemmer ellers har forpligtet sig til. Og de seneste års krise har betydet, at mange af EU's medlemmer har måttet skære drastisk ned på deres forsvarsbudgetter. Samlet set har EU-medlemmerne reduceret deres budgetter fra 200 mia. euro i 2008 til 170 mia. euro i 2013. De fleste mellemstore medlemslande har skåret 10-15 % på deres forsvarsbudget, og nogle af de mindre medlemslande har sparet mere end 20 % væk. Storbritannien reducerer sit budget med 7,5 % over 4 år.³⁰⁰

²⁹⁸ Ulla Holm, 'En fejlsagen Mali-stat og en fejlsagen fransk militæraktion?', *Dansk Institut for Internationale Studier*, 24. januar, 2013.

²⁹⁹ Andrew Rettman, 'French colonel: France better off alone in Mali', *euobserver.com*, 25. januar, 2013.

³⁰⁰ Clara Marina O'Donnell, 'Time to bite the bullet on European defence', *Centre for European Reform*, 1. februar, 2013.

Flere europæiske lande har indset, at samarbejde kan afhjælpe konsekvenserne af de store besparelser, og derfor lavet bi- og multilaterale aftaler med hinanden om fælles indkøb og vedligeholdelse af militær udstyr, udveksling af informationer og logistisk support.³⁰¹

Men der er stadig ikke udsigt til et egentligt sikkerhedssamarbejde, og spørgsmålet er også, om der vil være militære ressourcer til et sådant, når der skæres, selvom man slår sig sammen. Med mærkbare nedskæringer på både det britiske og franske forsvarsbudget kan der i fremtiden mangle nogen, der kan føre an i et europæisk militært engagement i kommende konflikter rundt omkring i verden. Det vil betyde, at EU's strategiske kultur ikke udvikler sig videre end økonomiske og diplomatiske instrumenter samt hjælp til genopbygning, og EU vil ikke kunne lægge sin status som politisk dværg bag sig.

³⁰¹ O'Donnell, 'Time to bite the bullet on European defence'.

Konklusion

I mit speciale har jeg beskæftiget mig med begrebet strategisk kultur og EU's forsøg på at udvikle en sådan, med udgangspunkt i konflikten i Libyen under Det Arabiske Forår i 2011. Mit formål har været at illustrere, hvordan heterogeniteten indenfor nationale strategiske kulturer udgør en betydelig forhindring for, at EU kan realisere en fælles europæisk strategisk kultur.

I specialets første del beskæftigede jeg mig med de strategiske kulturer i henholdsvis Storbritannien, Frankrig og Tyskland. Både britisk og fransk strategisk kultur er præget af en fortid som stormagter, en følelse af ansvar overfor opretholdelsen af den internationale orden samt en aktiv brug af militær magt. Dog er Storbritanniens højeste strategiske prioritet stadig 'the special relationship' med USA, hvorimod Frankrig søger at maksimere sin indflydelse gennem udviklingen af FSFP. Tyskland er, grundet sin fortid, pacifistisk og foretrækker fredelige midler til konfliktløsning frem for brugen af militær magt. Derudover har Tyskland i højere grad end de to andre lande forsøgt at balancere sit sikkerhedspolitiske engagement mellem både NATO og EU. Dette afsnit tjente til at illustrere heterogeniteten indenfor nationale strategiske kulturer.

I specialets anden del beskæftigede jeg mig med EU's forsøg på at udvikle en fælles europæisk strategisk kultur. En vigtig milepæl i denne proces var udviklingen af Sikkerhedsstrategien i 2003, som beskrev EU's væsentligste trusler og udfordringer, samt hvordan disse skulle gribes an. Af ESS fremgår det, at Unionen har en særlig fordel ifht. at håndtere situationer, hvor der er brug for forskellige former for militær og humanitær støtte. ESS beskriver dog ikke nærmere, hvornår anvendelsen af EU-militær kan komme på tale, og den er derfor blevet kritiseret for at være ukonkret og ikke at være en rigtig strategi.

I specialets tredje del tog jeg udgangspunkt i konflikten i Libyen i 2011 og beskrev, hvordan Storbritannien, Frankrig, Tyskland og EU som helhed forholdt sig til og reagerede på konflikten. Derefter fremhævede jeg, hvorledes landenes strategiske kulturer kom til udtryk i deres håndtering af konflikten. For alle tre medlemslande gjaldt det, at adskillige træk i deres strategiske kulturer gjorde sig gældende, både ifht. deres syn på deres egen rolle i konflikten, hvilke midler der blev opfattet som passende samt hvordan de forholdt sig til spørgsmålet om, hvem der skulle lede interventionen.

I specialets fjerde del fokuserede jeg på, hvilken rolle EU kom til at spille under konflikten i Libyen, og hvad det fortalte om EU's evne til at fremstå som en samlet aktør med en fælles strategisk kultur.

Konflikten i Libyen var på mange måder som skræddersyet til EU; en intervention var legitimeret af både FN og den arabiske verden, og den var nødvendig for at beskytte grundlæggende værdier og menneskerettigheder – en målsætning, som bl.a. kommissær Stefan Füle havde lagt stor vægt på, at EU måtte leve op til. Derudover fremgår det af ESS, hvorfor og hvordan, EU bør forholde sig til en konflikt som den i Libyen i 2011, og EU kunne i Libyen have varetaget en række forskellige Petersbergopgaver, såvel militære som humanitære.

I stedet viste EU endnu en gang, at det ikke har en fungerende og effektiv sikkerhedspolitik. Det eneste initiativ under FSFP var den humanitære mission EUFOR Libya, som aldrig blev realiseret og således blot understregede EU's selvforskyldte marginalisering. Imens udstillede interne uenigheder og åben kritik af Højststående Repræsentant Catherine Ashton den store splittelse i EU, og Ashton blev gjort til synderbuk for EU's svage reaktion.

Selvom EU's øverste repræsentanter havde store tanker om Unionens handlekraft og betydning i Libyen-konflikten, står det klart, at en egentlig fælles europæisk strategisk kultur, som inkluderer brugen af militær magt, endnu ikke eksisterer i EU-regi. EU's udenrigspolitiske virkemidler begrænser sig stadig til økonomiske sanktioner, diplomati og nødhjælp, mens udviklingen af en militær dimension blokeres af medlemslandenes individuelle strategiske kulturer. Der er ikke samme konsensus om brugen af militær kraft, hvilket ellers ville have en afgørende betydning for EU's status som aktør.

En kort sammenfatning af mine resultater er altså, at jeg med udgangspunkt i en analyse af Storbritanniens, Frankrigs og Tysklands strategiske kulturer samt deres adfærd i forbindelse med konflikten i Libyen har påvist, at strategiske kulturer har stor indflydelse på staters adfærd. De divergerende strategiske kulturer umuliggjorde en fælles indsats indenfor rammen af FSFP og hindrede således EU i at spille en afgørende rolle under konflikten i Libyen. Diversiteten indenfor nationale strategiske kulturer er således en væsentlig forhindring for udviklingen af en egentlig fælles strategisk kultur i EU-regi og dermed udviklingen af en fælles europæisk sikkerhedspolitik.

Litteraturliste

- 'A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy'. *Det Europæiske Råd*. Bruxelles: 2003.
- Amies, Nick. 'Germany may rethink Libya involvement'. *Deutsche Welle*, 8. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dw.de/germany-may-rethink-libya-involvement/a-14975676>.
- Amlod, Kim. 'Begyndelsen til enden for Merkel?'. *Fyns Amts Avis*, 29. marts, 2011.
- Badie, Bertrand. 'Sovereignty and Intervention'. I *Contemporary European Foreign Policy*, redigeret af Walter Carlsnaes, Helene Sjursen og Brian White, 155-169. London: SAGE Publishers, 2004.
- Banchoff, Thomas. *The German Problem Transformed – Institutions, Politics, and Foreign Policy, 1945-95*. Michigan: The University of Michigan Press, 1999.
- Banks, Martin. 'Barroso leaps to defence of EU foreign chief'. *theparliament.com*, 5. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.theparliament.com/latest-news/article/newsarticle/barroso-leaps-to-defence-of-eu-foreign-chief#.UUYmVTea-JQ>.
- Berger, Thomas U.. *Cultures of Antimilitarism – National Security in Germany and Japan*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1998.
- Berger, Thomas U.. 'Norms, Identity, and National Security in Germany and Japan'. I *The Culture of National Security – Norms and Identity in World Politics*, redigeret af Peter J. Katzenstein, 317-356. New York: Columbia University Press, 1996.
- Billing, Adam. 'Hvad indebærer EU's fælles forsvars- og sikkerhedspolitik?'. *Folketingets EU-Oplysning*, 26. juli, 2012. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.euo.dk/spsv/off/alle/109/>.
- Biscop, Sven og Jan Joel Andersson. Forord til *The EU And The European Security Strategy – Forging A Global Europe*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson. London: Routledge, 2008.
- Biscop, Sven. 'Mediterranean Mayhem: Lessons for European Crisis Management'. I 'An Arab Springboard for European Foreign Policy?', redigeret af Sven Biscop, Rosa Balfour og Michael Emerson, 75-82. *Egmont Royal Institute for International Relations*, (Gent: Academia Press, 2012). Set d. 2. maj 2013 på http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1409_academia-egmont_papers_54_u1795_16x24_v2.pdf.
- Biscop, Sven. 'The European Security Strategy In Context – A Comprehensive Trend'. I *The EU And The European Security Strategy – Forging A Global Europe*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson, 5-20. London: Routledge, 2008.

Borger, Julian, Ian Traynor og Nicholas Watt. 'Britain should stay in European Union, says Obama administration'. *The Guardian*, 10. januar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/09/us-warns-uk-european-union>.

Bostrup, Jens. 'EU har svigtet Libyen, nu kommer ekstremisterne'. *Politiken*, 26. marts, 2012.

Brattberg, Erik. 'Opportunities lost, opportunities seized: the Libya crisis as Europe's perfect storm'. *European Policy Centre*, juni, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1310_opportunities_lost.pdf.

'Cameron og Sarkozy hylder det ny Libyen', *Lemvig Folkeblad*, 16. september, 2011.

'Camerons løfte om folkeafstemning udløser markant opbakning'. *Politiken.dk*, 27. januar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://politiken.dk/udland/ECE1880329/camerons-loefte-om-folkeafstemning-udloeser-markant-opbakning/>.

'Catherine Ashton opens European Union office in Benghazi'. *EU Pressemeldelse*, 22. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-625_en.htm.

Chappell, Laura og Petar Petrov. 'The EU's crisis management operations: strategic culture in action?'. Konferencepapir præsenteret på den årlige UACES-konference, Cambridge, 1.-2. november, 2011.

Cornish, Paul, og Geoffrey Edwards. 'Beyond the EU/NATO Dichotomy: the beginnings of a European strategic culture'. *International Affairs* 77:3 (2001): 587-603.

'Council conclusions on Libya, 3076th FOREIGN AFFAIRS Council meeting, Brussels, 21 March 2011'. *Pressemeldelse fra Det Europæiske Råd*, 21. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120065.pdf.

Crone, Morten. 'Forhandlinger brudt sammen'. *Berlingske*, 24. marts, 2011.

Crone, Morten, Ole Bang Nielsen og David Tradsle. 'Krigen i Libyen er Europas krig'. *Berlingske Politiko*, 28. marts, 2011.

Dannreuther, Roland. 'The European Security Strategy's regional objective – The neighbourhood policy'. I *The EU and the European Security Strategy*, redigeret af Sven Biscop og Jan Joel Andersson, 62-80. Abingdon: Routledge, 2008.

'Declaration by the High Representative, Catherine Ashton, on behalf of the European Union on events in Libya'. *EU Pressemeldelse*, 20. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/119397.pdf.

'Declaration by the High Representative Catherine Ashton on behalf of the European Union on Libya'. *EU Pressemeddelelse*, 23. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/119453.pdf.

'Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on the alignment of certain third countries with the Council Decision 2011/137/CFSP concerning restrictive measures in view of the situation in Libya, as amended by Council Decision 2011/156/CFSP'. *Pressemeddelelse fra Det Europæiske Råd*, 18. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/120040.pdf.

'Declaration by the High Representative on behalf of the European Union on the alignment of certain third countries with the Council Decision 2011/175/CFSP and Council Decision 2011/178/CFSP amending Decision 2011/137/CFSP concerning restrictive measures with a view to the situation in Libya'. *EU Pressemeddelelse*, 5. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/cfsp/121301.pdf.

'Det Europæiske Råds Erklæring fra det ekstraordinære møde d. 11. marts 2011'. *Følgeskrivelse fra Det Europæiske Råd*, 20. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-11-2_da.htm.

Duffield, John S.. *World Power Forsaken – Political Culture, International Institutions, And German Security Policy After Unification*. Stanford, California: Stanford University Press, 1998.

'EU magtesløs overfor Syrien'. *www.dr.dk/nyheder*, 2. marts, 2012. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2012/03/02/161049.htm>.

'EU Operations'. *European Union External Action Service*, februar 2013. Set d. 2. maj 2013 på <https://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations>.

'EU's Ashton says Libya should enshrine women's rights'. *Reuters*, 12. november, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.haaretz.com/news/middle-east/eu-s-ashton-says-libya-should-enshrine-women-s-rights-1.395165>.

Ewen MacAskill, Peter Beaumont, og Nicholas Watt. 'Cameron backtracks on Libya no-fly zone plan as US distances itself'. *The Guardian*, 1. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.guardian.co.uk/politics/2011/mar/01/cameron-backtracks-libya-zone-us>.

Fjord, Niels. 'Libyens fremtid skal formes i Paris'. *Horsens Folkeblad*, 1. september, 2011.

'FN: Menneskerettigheder ignoreres i Syrien'. *Politiken.dk*, 24. maj, 2012. Set d. 2. maj 2013 på <http://politiken.dk/udland/ECE1635158/fn-menneskerettigheder-ignorerer-i-syrien/>.

'Frankrig forsyner allierede med våben'. *Arbejderen.dk*, 1. juli, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://old2010.arbejderen.dk/artikel/2011-07-01/frankrig-forsyner-allierede-med-v-ben>.

'Frankrig: Libyen står i gæld til os', *nyhederne.tv2.dk*, 21. oktober, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-44885293:frankrig-libyen-i-g%C3%A6ld-til-os.html>.

'Fransk-britisk parløb i Libyen udstiller EU'. *Herning Folkeblad*, 26. marts, 2011.

Füle, Stefan. 'Speech on the recent events in North Africa'. Tale, Bruxelles, 28. februar, 2011. EU-Parlamentet. Set d. 2. maj 2013 på http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-130_en.htm?locale=en#PR_metaPressRelease_bottom.

'Gaddafi: Jeg vil dø i Libyen'. *nyhederne.tv2.dk*, 22. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-37590660:gaddafi-jeg-vil-d%C3%B8-i-libyen.html>.

'Gaddafi splitter EU'. *MetroXpress*, 22. februar, 2011.

Gomes, Ana. 'Was Eufor Libya an April fool's joke?'. *euobserver.com*, 13. juli, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/opinion/32624>.

Gribble, Rachael, Simon Wessely, Susan Klein, David A. Alexander, Christopher Dandeker og Nicola T. Fear. 'The UK's Armed Forces: public support for the troops but not their missions?'. I *British Social Attitudes: the 29th Report*, redigeret af Alison Park, Elizabeth Clery, John Curtice, Miranda Phillips og David Utting, 138-154. London: NatCen Social Research, 2012. Set d. 2. maj 2013 på www.bsa-29.natcen.ac.uk.

Haglund, David G.. 'What Good is Strategic Culture? A Modest Defence of an Immodest Concept'. *International Journal* 59:3 (2004) 479-502.

Henning, Dietmar og Peter Schwarz. 'Germany does an about-face on Libya war'. *World Socialist Web Site*, 11. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.wsws.org/en/articles/2011/04/germ-a11.html>.

Her Majesty's Government. '*Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*'. London: 2010.

Hill, Christopher og Michael Smith. *International Relations and the European Union*, 2. udgave. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Hill, Christopher. 'The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role'. *Journal of Common Market Studies* 31:3 (1993): 305-328.

Holm, Ulla. 'En fejlslagen Mali-stat og en fejlslagen fransk militæraktion?'. *Dansk Institut for Internationale Studier*, 24. januar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.diis.dk/sw126086.asp>.

Holm, Ulla. 'Gal hund, snu ræv'. *Ræson*, 12. maj, 2011.

Howorth, Jolyon. *Security and Defence Policy in the European Union*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2007.

Hyde-Price, Adrian. 'A Neurotic 'Centaur' – The Limitations Of The EU As A Strategic Actor'. I *The European Union And Strategy – An Emerging Actor*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg, 153-166. London: Routledge, 2008.

Johnston, Alastair Iain. 'Thinking About Strategic Culture'. *International Security* 19:4 (1995): 32-64.

'Joint Declaration on European Defence. Joint Declaration issued at the British-French Summit'. Saint-Malo: 1998.

Jones, Gareth. 'Polish PM chides Europe over Libya "hipocrisy"'. *reuters.com*, 9. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.reuters.com/article/2011/04/09/poland-eu-libya-idAFLDE73806T20110409>.

Kamper, Nete Engbo. 'EU åbner kontor i libysk oprørsby'. *Ritzaus Bureau*, 11. maj, 2011.

Kaplan, Roger. 'Victory in the desert'. *The American Spectator*, november, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://spectator.org/archives/2011/11/05/victory-in-the-desert>.

Klebba, Katharina. 'Attacks on Ashton as misleading as they are unhelpful'. *leftfootforward.org*, 20. juni, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.leftfootforward.org/2011/06/attacks-on-ashton-as-misleading-as-they-are-unhelpful/>.

Kongstad, Jesper. 'Britisk veto mod militærdrømme i EU'. *Jyllands-Posten*, 19. juli, 2011.

Kongstad, Jesper. 'Sarkozy kræver Gaddafis afgang'. *Jyllands-Posten*, 26. februar, 2011.

Kongstad, Jesper. 'Sarkozys enegang splitter Vesten'. *Jyllands-Posten*, 11. marts, 2011.

Korski, Daniel. 'Frankrig og Storbritannien går selv'. *Ræson*, 12. maj, 2011.

'Krig om olie og global magt'. *Arbejderen.dk*, 30. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://old2010.arbejderen.dk/artikel/2011-04-30/krig-om-olie-og-global-magt>.

'Krigen i Syrien bliver mere blodig'. *www.dr.dk/nyheder*, 3. april, 2013. Set d. 2. maj 2013 på http://www.dr.dk/Nyheder/Ligetil/Dagens_fokus/Udland/2013/04/03085555.htm.

Kuttner, Michael. 'Sten i skoen'. *Berlingske*, 9. maj, 2011.

Kuttner, Michael. 'Tyskland chokeret efter præsidents afgang'. *www.b.dk*, 31. maj, 2010. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.b.dk/verden/tyskland-chokeret-efter-praesidents-afgang>.

Lantis, Jeffrey S.. 'Strategic Culture and National Security Policy'. *International Studies Review* 4:3 (2002) 87-113.

Lauritzen, Thomas. 'Afrikansk drama udstiller EU's militære svaghed'. *Politiken*, 21. januar, 2013.

Lauritzen, Thomas. 'Barroso: Europa har afværget en massakre i Libyen'. *Politiken*, 23. marts, 2011.

Lauritzen, Thomas. 'Europas ledere til Gaddafi: Skrid... nu!'. *Politiken*, 12. marts, 2011.

Lauritzen, Thomas. 'Frankrig vil have EU-topmøde om Libyen'. *Politiken.dk*, 28. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://politiken.dk/udland/ECE1208895/frankrig-vil-have-eu-topmoede-om-libyen/>.

Lauritzen, Thomas og Michelle Arrouas. 'Tyskland og Frankrig udvandrede fra kaotisk Nato-møde'. *Politiken.dk*, 22. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://politiken.dk/udland/ECE1231159/tyskland-og-frankrig-udvandrede-fra-kaotisk-nato-moede/>.

Lauritzen, Thomas. 'Vestlige lande i strid om kommandoen i Libyen'. *Politiken*, 22. marts, 2011.

'Leader: Cameron and Obama should take heed of people power'. *newstatesman.com*, 26. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.newstatesman.com/international-politics/2011/05/obama-cameron-war-intervention>.

'Leder af syrisk oprørshær beder EU om våben'. *www.dr.dk/nyheder*, 6. marts, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2013/03/06/0306140749.htm>.

'Let's talk – but where?'. *Economist.com*, 24. februar, 2005. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.economist.com/node/3690939>.

'Libya'. *European Union External Action Service*. Set d. 2. maj 2013 på http://eeas.europa.eu/libya/index_en.htm.

'LIBYAN CRISIS - Humanitarian Aid and Civil Protection'. *EU-Kommissionen*, 11. januar, 2012. Set d. 2. maj 2013 på http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/libya_factsheet.pdf.

Longhurst, Kerry. *Germany And The Use Of Force*. Manchester: Manchester University Press, 2004.

Longhurst, Kerry og Marcin Zaborowski. *Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security Agenda*. London: Routledge, 2005.

Louati, Claudia. 'Military intervention in Libya: where is ESDP?'. *Nouvelle Europe*, 20. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.nouvelle-europe.eu/en/military-intervention-libya-where-esdp>.

Mahony, Honor. 'Merkel moves on UN resolution on Libya'. *euobserver.com*, 22. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/tickers/112607>.

Mahony, Honor. 'UK and Germany call for united front on Libya'. *euobserver.com*, 10. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/tickers/112516>.

Mangold, Peter. *Success and Failure in British Foreign Policy – Evaluating the Record, 1900-2000*. Hampshire: Palgrave, 2001.

Martin, Laurence og John Garnett. *British Foreign Policy – Challenges and Choices for the Twenty-first Century*. London: Royal Institute of International Affairs, 1997.

Matlary, Janne Haaland. 'The EU Made Me Do It – Drivers Of Multinational Security And Defence Policy,' i *The European Union And Strategy – An Emerging Actor*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg, 22-39. Abingdon: Routledge, 2008.

Matlary, Janne Haaland. 'When Soft Power Turns Hard: Is an EU Strategic Culture Possible?'. *Security Dialogue* 37:1 (2006): 105-121.

McDonough, David S.. 'Grand Strategy, Culture, and Strategic Choice: A Review'. *Journal of Military and Strategic Studies* 13:4 (2011). Set d. 2. maj 2013 på <http://www.jmss.org/jmss/index.php/jmss/article/view/425/431>.

McMahon, Meabh og Andrew Willis. 'Member states responsible for EU 'single voice''. *euobserver.com*, 16. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/foreign/32315>.

Meyer, Christoph O.. *The Quest For A European Strategic Culture – Changing Norms On Security And Defence In The European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2006.

'Nato klar til at styre krigen i Libyen'. *Nordjyske Stiftstidende*, 25. marts, 2011.

Naumann, Nils. 'Berlin under fire over 'secret' participation in NATO's Libya mission'. *Deutsche Welle*, 20. august, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dw.de/berlin-under-fire-over-secret-participation-in-natos-libya-mission/a-15331653>.

Newton, Chris. 'The new British Government and European Defence Cooperation: Problem or Opportunity?'. *The UK Defence Forum*, 17. september, 2010. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.defenceviewpoints.co.uk/articles-and-analysis/the-new-british-government-and-european-defence-cooperation-problem-or-opportunity>.

Nielsen, Ole Bang. 'Danmark i klemme i nye EU-forsvarsplaner'. *Berlingske*, 22. september, 2011.

Nielsen, Ole Bang. 'Frankrig er tilbage i NATO'. *www.b.dk*, 11.marts, 2009. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.b.dk/verden/frankrig-er-tilbage-i-nato>.

Nielsen, Ole Bang. 'Sarkozy som Vestens co-pilot'. *Berlingske*, 8. juni, 2011.

Nielsen, Ole Bang. 'Striden om taktikken i Libyen tager til'. *Berlingske*, 14. april, 2011.

O'Donnell, Clara Marina. 'Time to bite the bullet on European Defence'. *Centre for European Reform*, 1. februar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://centreforeuropeanreform.blogspot.dk/2013/02/time-to-bite-bullet-on-european-defence.html>.

Pop, Valentina. 'EU 'not marginal' on world stage, Ashton says'. *euobserver.com*, 18. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/foreign/32352>.

Pop, Valentina. 'EU wary of imposing sanctions on Libyan dictator'. *euobserver.com*, 24. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/news/31860>.

Pop, Valentina. 'Merkel wants total oil embargo on Libya'. *euobserver.com*, 24. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/tickers/112622>.

Rettman, Andrew. 'EU officials remove Gaddafi picture'. *euobserver.com*, 25. februar, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/tickers/112431>.

Rettman, Andrew. 'EU officials set up camp in Tripoli'. *euobserver.com*, 30. august, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/tickers/113462>.

Rettman, Andrew. 'French colonel: France better off alone in Mali'. *euobserver.com*, 25. januar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/defence/118858>.

Rettman, Andrew. 'Group of five calls for EU military headquarters'. *euobserver.com*, 9. september, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/defence/113569>.

Rettman, Andrew. 'Nato chief: Mali shows holes in EU defence'. *euobserver.com*, 4. februar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/defence/118934>.

Rettman, Andrew. 'UK champions own diplomacy over EU 'action service''. *euobserver.com*, 5. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/foreign/32271>.

Rettman, Andrew. 'UN clears France and UK to strike Gaddafi'. *euobserver.com*, 18. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/foreign/32017>.

Rettman, Andrew. 'Van Rompuy: EU should take credit for Libya action'. *euobserver.com*, 5. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://euobserver.com/foreign/32128>.

Roy, Olivier. 'Sarko strikes a pose – the French president's bellicosity masks his lack of substance'. *newstatesman.com*, 31. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.newstatesman.com/africa/2011/03/france-president-strategy>.

Ruby, Jørn Uz. 'På barrikaderne for Europa'. *Jyllands-Posten*, 3. juli, 2011.

Rynning, Sten. 'The European Union: Towards a Strategic Culture?'. *Security Dialogue* 34:4 (2003): 479-496.

'Saarbrücker Zeitung: Zwei Drittel der Bundesbürger gegen deutschen Libyen-Einsatz – Emnid-Umfrage'. *politikexpress.de*, 24. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.politikexpress.de/saarbruecker-zeitung-zwei-drittel-der-bundesbuenger-gegen-deutschen-libyen-einsatz-emnid-umfrage-373788.html>.

Sand, Thomas. 'Krav: Nato skal gøre mere for at stoppe Gaddafi'. *www.dr.dk*, 12. april, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2011/04/12/140724.htm>.

'Sarkozy går i krig'. *Berlingske Politiko*, 28. marts, 2011.

Seidelin, Michael. 'Uklarhed og uenighed prægede Libyen-aktion fra starten'. *Politiken*, 24. marts, 2011.

'Shrinking the job to fit the woman?'. *Economist.com*, 11. februar, 2010. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.economist.com/node/15498000>.

Skött, Jakob Sinding. 'Storbritannien: Færdig som stormagt'. *Ræson*, 11. oktober, 2011.

Smith, Michael E.. 'A Liberal Grand Strategy In A Realist World? Power, Purpose And The EU's Changing Global Role'. *Journal of European Public Policy* 18:2 (2011): 144-163.

Smith, Stephen B.. 'The Geographic Origins of Strategic Culture'. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences* 14:4 (2012): 41-54.

'Statement by President Barroso following his meeting with Mahmoud Jibril, Chairman of the Executive Board of the National Transitional Council of Libya'. *Europa-Kommissionen*, 13. juli, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-521_en.htm.

Steinfels, Margaret O'Brien. 'Harzadous Means – Libya & the ambiguity of humanitarian intervention'. *Commonwealmagazine.org*, 17. juni, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://commonwealmagazine.org/hazardous-means>.

'Storbritannien og Frankrig vil bevæbne syriske oprørere'. *www.dr.dk/nyheder*, 14. marts, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.dr.dk/Nyheder/Udland/2013/03/14/0314102201.htm>.

Stubager, Steffen. 'Libyen har valgt ny premierminister'. *www.b.dk*, 14. oktober, 2012. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.b.dk/globalt/libyen-har-valgt-ny-premierminister>.

'Syria'. *European Union External Action Service*. Set d. 2. maj 2013 på <http://eeas.europa.eu/syria/>.

'Syria: Humanitarian aid, a lifeline for displaced people'. *International Committe of the Red Cross*, 5. april, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2013/04-05-syria-displaced-assistance.htm>.

'The party and the hangover'. *economist.com*, 23. februar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21572243-country-still-struggling-move-ahead-party-and-hangover>.

Toje, Asle. *America, the EU and Strategic Culture – Renegotiating the transatlantic bargain*. London: Routledge, 2008.

Toje, Asle. 'The 2003 European Union Security Strategy: A Critical Appraisal'. *European Foreign Affairs Review* 10 (2005): 117-133.

Toje, Asle. 'The Consensus-Expectations Gap: Explaining Europe's Ineffective Foreign Policy'. *Security Dialogue* 39:1 (2008): 121-141.

'Traktaten om Den Europæiske Union'. Maastricht: 1992.

'Transatlantic Trends Survey – Key Findings 2011'. *The German Marshall Fund of the United States, Compagnia di San Paolo, Fundação Luso-Americana, Fundación BBVA, Communitas Foundation, Det Svenske Udenrigsministerium*, 2011. Set d. 2. maj 2013 på http://www.gmfus.org/publications_/TT/TT2011_final_web.pdf.

Treacher, Adrian. *French Interventionism – Europe's Last Global Player?*. Aldershot: Ashgate, 2003.

'Tysk støtte til oprørerne'. *Information.dk*, 14. juni, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.information.dk/270859>.

'UK: Nato skal overtage Libyen-kontrol nu'. *Jyllands-Posten.dk*, 24. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://jyllands-posten.dk/international/article4545693.ece>.

'Verhofstadt on Libya: "The weak position of the EU makes me sick"'. *Pressemeddelelse af ALDE – Alliancen af Liberale og Demokrater for Europa*, 17. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://pr.euractiv.com/pr/verhofstadt-libya-weak-position-eu-makes-me-sick-90893>.

'Visegrad countries to form joint military force'. *euractiv.com*, 8. marts, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.euractiv.com/central-europe/visegrad-form-military-force-news-518336>.

Vogel, Toby. 'A lack of military might'. *europaenvoice.com*, 5. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.europeenvoice.com/article/imported/a-lack-of-military-might/70982.aspx>.

Vogel, Toby. 'Running out of friends'. *europaenvoice.com*, 24. marts, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.europeenvoice.com/article/imported/running-out-of-friends/70622.aspx>.

Wagnsson, Charlotte. 'The EU as Global Strategic Actor, Re-actor or Passive Pole?'. I *The European Union and Strategy – An Emerging Actor*, redigeret af Kjell Engelbrekt og Jan Hallenberg, 184-199. Abingdon: Routledge, 2008.

Walker, Peter. 'David Cameron: beating heart of Britain wants less EU interference'. *The Guardian*, 14. januar, 2013. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.guardian.co.uk/politics/2013/jan/14/david-cameron-britain-eu-interference>.

Wallace, William og Christopher Phillips. 'Reassessing the Special Relationship'. *International Affairs* 85:2 (2009): 263-284.

Waterfield, Bruno. 'Baroness Ashton attacked by Belgium'. *telegraph.co.uk*, 4. maj, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/8492803/Baroness-Ashton-attacked-by-Belgium.html>.

Waterfield, Bruno. 'Baroness Ashton 'not experienced enough', government document states'. *telegraph.co.uk*, 19. juni, 2011. Set d. 2. maj 2013 på <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/8585291/Baroness-Ashton-not-experienced-enough-government-document-states.html>.

Wendt, Alexander. 'Identity and Structural Change in International Politics'. I *The Return of Culture and Identity in IR Theory*, redigeret af Yosef Lapid og Friedrich Kratochwil, 47-64. London: Lynne Rienner Publishers, 1996.

White, Brian. 'Foreign Policy Analysis and the New Europe'. I *Contemporary European Foreign Policy*, redigeret af Walter Carlsnaes, Helene Sjursen og Brian White, 11-31. London: SAGE Publishers, 2004.

White, Nigel D.. *Democracy Goes To War – British Military Deployments Under International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Wind, Marlene og Mads Dagnis Jensen. 'Debat: HASTETOPMØDE: Urolighederne i Libyen er lakmusprøven for EU's udenrigspolitik'. *Politiken Kultur*, 11. marts, 2011.

Wivel, Peter. 'Kohl: Tyskland er ikke længere en tilforladelig partner'. *Politiken*, 26. august, 2011.

Wivel, Peter. 'Tysklands udenrigsminister er en af krigens store tabere'. *Politiken*, 24. august, 2011.